

Naar een professionele opleiding tot beroepsvoetballer

Rapportage onderzoek KNVB

CLU, Universiteit Utrecht
februari 2011

Wim van Dijk
Annemieke Kiesel-Griffioen
Albert Buisman

m.m.v.
Annemiek Jonkman
Eline Lankhuijzen

INHOUDSOPGAVE

1	ONDERZOEK NAAR DE JEUGDOPLEIDING BVO	4
1.1	AANLEIDING	4
1.2	DE ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.3	HOOFDVRAAG EN DEELVRAGEN IN HET VOORONDERZOEK	5
1.4	LITERATUURSTUDIE EN INTERVIEWS	6
1.5	INTERVIEWS	6
1.6	OPBOUW VAN HET RAPPORT	10
2	DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING	12
2.1	INLEIDING	12
2.2	HET BELANG VAN DE JEUGDOPLEIDING	12
2.3	WAARTOE LEIDEN CLUBS OP?	13
2.4	MEERVOUDIGE DOELEN	14
2.5	COMPETENTIES	15
2.6	LEERPLAN	16
2.7	ANDERE SPORTEN OP HET PROGRAMMA?	18
2.8	AANDACHT VOOR WELZIJN	18
2.9	CONCLUSIE	19
3	INHOUDEN	21
3.1	INLEIDING	21
3.2	INHOUDEN EN LEERLIJNEN	21
3.3	CONCLUSIE	28
4	DIDACTIEK EN PROGRAMMERING	29
4.1	INLEIDING	29
4.2	METHODES EN UITGANGSPUNTEN	29
4.3	DIDACTIEK IN DE ONDERBOUW	30
4.4	ZELFSTURING/ ZELFSTANDIGHEID VAN SPELERS	32
4.5	DIFFERENTIATIE EN INDIVIDUALISERING	34
4.6	PROGRAMMERING VAN TRAININGEN EN WEDSTRIJDEN	36
4.7	CONCLUSIE	37
5	SCOUTING, SELECTIE EN TALENTHERKENNING	39
5.1	INLEIDING	39
5.2	ORGANISATIE SCOUTING	39
5.3	TALENTKENMERKEN WAAROP WORDT GESCOUT	41
5.4	CONCLUSIE	46
6	INSTROOMLEEF TIJD	48
6.1	INLEIDING	48
6.2	FEITEN OVER INSTROOMLEEF TIJD	48
6.3	MOTIEVEN VOOR DE GEKOZEN INSTROOMLEEF TIJD	49
6.4	CONCLUSIE	52
7	BEGELEIDING	54
7.1	INLEIDING	54
7.2	DE TRAINERSSTAF	55
7.3	BEGELEIDINGSTERREINEN	62

7.4	MONITOREN VAN TALENTONTWIKKELING	68
7.5	CONCLUSIE	77
8	SAMENWERKING.....	79
8.1	INLEIDING	79
8.2	SAMENWERKING MET BVO'S.....	79
8.3	SAMENWERKING MET AMATEURCLUBS	82
8.4	SAMENWERKING MET SCHOLEN	84
8.5	CONCLUSIE	86
9	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	88
9.1	INLEIDING	88
9.2	VRAAGSTELLING EN ONDERZOEKSOPZET.....	88
9.3	CONCLUSIES	90
9.4	AANBEVELINGEN.....	97
	REFERENTIES	100
	BIJLAGE: INTERVIEWLEIDRAAD	101

1 ONDERZOEK NAAR DE JEUGDOPLEIDING BVO

1.1 Aanleiding

Elke voetbalclub in het betaalde voetbal heeft haar eigen opleiding die naar eigen inzicht is ingericht en vormgegeven. Tot voor kort was iedere-club-zijn-eigen-opleiding een onbespreekbaar dogma, niet in de laatste plaats uit angst om voetbaltalent te verliezen aan concurrerende clubs. Inmiddels is het tij aan het keren. Er tekent zich een tendens af van regionalisering waarbij naburige clubs streven naar een gemeenschappelijke opleiding. Dit proces dwingt clubs om opnieuw na te denken over de inrichting van zo'n nieuwe gemeenschappelijke opleiding.

De KNVB wil - conform het beleidsplan 2005-2009 en het Masterplan Jeugdvoetbal - in de discussie over de herinrichting van de opleiding een belangrijke spilfunctie vervullen. Centrale onderwerpen zijn

- de gewenste instroomleeftijd
- de aansluiting van de opleiding op kenmerken van verschillende leeftijdsfasen
- de grote aantallen drop-outs
- de aankoop van jonge spelers uit het buitenland in de opleidingsfase
- de eis om in het eerste elftal een minimaal aantal spelers uit de eigen regio te betrekken
- de vroegtijdige drainage van jeugdig voetbaltalent uit amateurclubs, e.d. (zie ook de tussentijdse evaluatie van het Masterplan door het Mulierinstituut).

De huidige praktijk van de opleidingen is naar de opvatting van de KNVB te veel een afspiegeling van het volwassen beroepsvoetbal en heeft te weinig oog voor de belangen van de (jonge) deelnemers. Dringende vraag van de algemene ledenvergadering was vooral ook op welke leeftijd de jeugdopleiding bij voorkeur zou moeten beginnen.

Een werkgroep binnen de KNVB heeft tot taak om de vernieuwing van de opleidingen met woord en daad te ondersteunen. Om de werkgroep concrete aanknopingspunten te kunnen bieden was ontwikkelgericht onderzoek noodzakelijk. Het CLU, onderwijskundig adviesbureau verbonden aan de Universiteit Utrecht, voert in opdracht van de KNVB het ontwikkelgericht onderzoek uit.

1.2 De onderzoeksopdracht

De opdracht van de KNVB aan het CLU Universiteit Utrecht is het uitvoeren van een ontwikkelgericht onderzoek in drie fasen:

Fase 1: *Vooronderzoek*

Het voorbereiden, uitvoeren en rapporteren van een vooronderzoek dat moet resulteren in aanzetten tot en ideeën voor de inrichting van een vernieuwde jeugdopleiding.

Fase 2: *Ontwikkeling opleiding tot beroepsvoetballer*

Het ontwerpen en ontwikkelen van een raamwerk dat concrete handvatten bevat voor clubs bij de ontwikkeling van een vernieuwd leerplan opleiding tot beroepsvoetballer

Fase 3: *Implementatie vernieuwd leerplan beroepsvoetballer*

Het creëren van voorwaarden voor een succesvolle implementatie van het 'raamleerplan'.

In dit verslag beperken we ons tot de uitvoering van het vooronderzoek ofwel fase 1.

1.3 Hoofdvraag en deelvragen in het vooronderzoek

De volgende hoofdvraag is uitgangspunt van het vooronderzoek:

Aan welke uitgangspunten (inhoudelijk en organisatorisch) dient een vernieuwde opleiding tot beroepsvoetballer te voldoen en welke implicaties hebben deze uitgangspunten voor het vaststellen van een verantwoorde instroomleeftijd van jeugdig voetbaltalent?

De hieruit afgeleide deelvragen zijn:

1. Wat zijn de uitgangspunten voor een verantwoorde opleiding tot beroepsvoetballer? Wat kunnen verschillende wetenschappelijke disciplines (in het bijzonder de pedagogiek, ontwikkelingspsychologie, onderwijskunde/didactiek) bijdragen aan de formulering van deze uitgangspunten?
2. Wat zijn voorspellers voor toekomstig voetbaltalent? Hoe veranderbaar is talent op jonge leeftijd? Welke indicatoren hanteren scouts?
3. Wat is een verantwoorde instroomleeftijd voor jeugdig voetbaltalent? Welke argumenten hanteren de clubs bij het kiezen voor een bepaalde instroomleeftijd? Wat zijn de effecten van een vroege selectie (6 à 7 jarige leeftijd) en hoe worden deze effecten beoordeeld?

1.4 Literatuurstudie en interviews

De vragen van het vooronderzoek zijn beantwoord in twee rondes d.m.v.

1. een literatuurstudie en
2. een veldonderzoek i.c. interviews met BVO-vertegenwoordigers.

Voor de literatuurstudie is een hoeveelheid Nederlandstalige en internationale (onderzoeks-) literatuur uit de eerder genoemde disciplines bestudeerd. In combinatie met het consulteren van enkele experts en andere (digitale) bronnen heeft de studie themagewijs aanzetten tot en ideeën voor de inrichting van de opleiding tot beroepsvoetballer opgeleverd. Daarbij gaat het om thema's als opleidingsdoelen, organisatie, talentherkenning, instroomleeftijd, inhouden en didactiek en begeleiding. Deze thema's zijn in de eindconclusies vertaald in een reeks dimensies waarop jeugdopleidingen kunnen variëren en getypeerd kunnen worden. De thema's/dimensies zijn benut in de tweede ronde, de interviews. Van de literatuurstudie is afzonderlijk verslag gedaan (zie Van Dijk en Lankhuijzen, 2007a). In dit rapport doen we verslag van de interviews en waar nodig aan de literatuurstudie gerefereerd.

Voordat wordt ingegaan op de uitkomsten van de interviews (hoofdstuk 2 e.v.), bespreken we hierna de leidraad en de procedure bij de interviewafname, gevolgd met gegevens over de samenstelling van de onderzoeksgroep en opvallende kenmerken van de betreffende bvo's. We sluiten dit hoofdstuk af met een beknopt overzicht van het rapport.

1.5 Interviews

Leidraad voor de interviews

Voor de afname van de interviews met vertegenwoordigers van een select aantal bvo's is een leidraad (zie bijlage) ontwikkeld die is opgebouwd uit de volgende blokken:

- huidige opleiding (doelen, speerpunten van beleid, in- en uitstroom, e.d.)
- organisatie van de opleiding (samenwerking met andere bvo's/amateurverenigingen en maatschappelijke organisaties)
- instroomleeftijd
- selectie en talentherkenning (scouting, instrumentarium, e.d.)
- monitoring en talentontwikkeling (inclusief nazorg)
- inhoud en programmering
- didactiek (benaderingen, methodes, individualisering/differentiatie)
- begeleiding (eisen en kwaliteiten van trainers, begeleidingsterreinen, e.d.)

Elk blok bevat 4 à 5 openingsvragen. Aan elk blok zijn gemiddeld twee dimensies gekoppeld. Zo verwijst het blok 'selectie en talentherkening' naar de dimensies 'focus op totaalbeeld speler versus focus op deelaspecten' en 'focus op persoonlijkheid/motivatie versus focus op techniek/fysiek'.

Procedure

De interviews duurden elk gemiddeld 1,5 uur. Een vragenblok in de leidraad (zie hiervoor) kon worden afgesloten als er voldoende gegevens waren verkregen om de plaats van de betreffende jeugdopleiding op de bijbehorende dimensies te kunnen inschatten.

Met de geïnterviewde personen is steeds een select aantal vragenblokken doorgenomen. De selectie was zodanig dat per club (2-3 personen) alle blokken aan bod konden komen. De geïnterviewden konden vooraf kennis nemen van de gespreksleidraad (bij de bevestiging van de afspraken toegezonden per mail).

De interviews zijn op audiocassette opgenomen. Van elk interview is een thematisch geordend en enigszins ingekort verslag gemaakt.

Onderzoeksgroep

De selectie van de bvo's uit de eredivisie en de eerste divisie was in handen van de KNVB. Er zijn 15 clubs geselecteerd. De opzet was om per club drie vertegenwoordigers te interviewen (n=45): de technisch directeur, het hoofd opleidingen en een jeugdtrainer in de onder- of bovenbouw. Uiteindelijk hebben we bij de 15 geselecteerde clubs 42 interviews kunnen afnemen met functies die in enkele gevallen afweken van de drie beoogde functies (zie tabel).

Club	Techn. directeur	Hoofd opleidingen	Trainer
1 AZ	Marcel Brands	Aloys Wijnker	Nick Aarts
2 Ajax Volendam	Martin van Geel	Jan Olde Riekerink Frank Peerenboom	Maarten Stekelenburg Peter van Ingen (hoofd scouting)
3			Wilco Hellinga
4 Heerenveen	Bert Pfijffers	Wim Dusseldorp	Erwin van de Looi
5 Groningen Sparta	Henk Veldmate Danny Blind	Peter Jeltema Richard	Peter van der Veen
6		Grootscholten	
7 Feyenoord PSV	Roland Vroomans (trainer A1)	Stanley Brard Edward Sturing	Gerard Rutjes Jefta Bresser
8 RBC	Rob Meppelink (eerste elftal)	Peter den Otter	Erwin de Nijs
9			
10 Twente / Heracles Go Ahead Eagles	Fred Rutten Gerard Somer (ook hoofd opl.)	Eric ten Hag Hans Vorderman (studiecoördinator)	Gerhard Wermink Roeland ten Berge
11			
12 Vitesse / AGOVV Helmond Sport	Jan Streuer Jurgen Streppel (trainer A1)	Pascal Jansen Mario Verlijdsdonk	Jos Dietrich Ton Hendriks
13 MVV	Robert Maaskant (eerste elftal)	Ron Elsen	Henk Habets
14			

Tabel 1.1: Samenstelling onderzoeksgroep

Kenmerken van de clubs/opleidingen

Voor de eerste beeldvorming en ter typering van de onderzoeksgroep geven we alvast een klein voorschot op de interviews. Hieruit kwamen acht verschillende kenmerken naar voren waarop de betrokken jeugdopleidingen zich willen onderscheiden (of *denken* zich te onderscheiden):

- a. Gerichtheid op vernieuwing/verbetering (o.a. AJA, TWH, NEC, PSV, AZ)
‘Stilstand is achteruitgang’ - zo lijken de clubs te denken, die zich willen onderscheiden door inventiviteit, door steeds vernieuwend bezig te zijn. Niet vernieuwen om het vernieuwen, maar proberen tot in de details de faciliteiten te scheppen en de voorwaarden te creëren om spelers zo goed en zo snel mogelijk te ontwikkelen (AJA). Daarbij hoort ook het kijken naar wat er in de (voetbal)wereld gebeurt en hoe daar op ingespeeld kan worden (PSV). Voortdurende reflectie en evaluatie zijn daarbij belangrijk (PSV).
- b. Klimaat (o.a. TWH, GAE, HS, MVV, NEC, SPA, VOL)
Veel clubs willen zich onderscheiden, of denken zich te onderscheiden, door het klimaat dat er bij de club heerst. “Wij willen een club zijn met een warm prestatieklimaat, spelers moeten graag naar de club willen komen en er graag zijn” (TWH). Zo wordt er ook wel gesproken van een ‘familiaire sfeer’ (GAE), een ‘bourgondische cultuur’ (MVV) of een sfeer van ‘gemoedelijkheid en correctheid’ (SPA).
- c. Clubgevoel (o.a. GAE, NEC, GRO)
Er zijn ook clubs die graag het sterke clubgevoel als onderscheidend kenmerk zien. Dit geldt met name voor de clubs in de arbeiderssteden Nijmegen en Deventer (NEC en GAE). Dit zijn echte volksclubs. De identificatie met de club is groot. Bij GAE wordt zelfs gesproken van ‘het rood-gele bloed’. Deze clubs hebben vaak een lange geschiedenis. Hetgeen de arbeiderssteden kenmerkt (hard werken, niet zeuren), wordt gestimuleerd in de jeugdopleiding, omdat dat hetgene is dat de mensen willen zien die naar het stadion komen. De identiteit van de club speelt hierbij dus een belangrijke rol.
- d. Inhoudelijk (AJA, PSV, GRO)
Sommige clubs onderscheiden zich (ook) inhoudelijk van andere clubs, bijvoorbeeld door de grote nadruk op de technische ontwikkeling van de spelers (AJA) of door het belang dat er tijdens de opleiding gehecht wordt aan het verantwoordelijk maken van de spelers voor hun eigen leren (PSV, GRO).

e. Organisatie (RBC)

RBC is een voorbeeld van een club, die zich met name ten opzichte van de andere kleinere clubs onderscheidt door haar organisatie. Zo is het uniek voor een kleinere club om een dagopleiding te hebben, zoals RBC dat heeft. Door de goede samenwerking met een school voor voortgezet onderwijs kunnen de spelers bij RBC, vanaf de middelbare school, overdag trainen. De organisatie om het voetballen heen, zoals bijvoorbeeld het vervoer van en naar de club, is goed geregeld.

f. Normen en waarden (GAE, HEE)

Er zijn ook clubs die zich willen onderscheiden, of denken te onderscheiden, door de nadruk die er in de opleiding wordt gelegd op het gedrag van de spelers. “We willen qua gedrag een voorbeeld zijn - geen verwend gedrag, maar normaal gedrag” (GAE). “Heerenveen staat bekend om normaal gedrag, positieve uitstraling, geen rellen of wangedrag” (HEE).

g. Kansen bieden (VIA, VOL)

Om de aantrekkingskracht voor jonge voetballers te vergroten, zijn er clubs die zich willen onderscheiden als clubs die kansen bieden aan jonge talenten. Zo staat in de brochure van de jeugdopleiding van Volendam: ‘Geen club in Europa heeft in het recente verleden zoveel spelers uit de eigen opleiding een kans gegeven als FC Volendam’. Jonge spelers moeten het gevoel hebben dat ze bij deze bvo's echt een kans krijgen om het eerste elftal te halen.

h. Aandacht voor de ‘hele mens’ (RBC, SPA)

Tenslotte zijn er clubs die benadrukken dat het er bij hen niet alléén om gaat spelers in hun voetbalontwikkeling te begeleiden en te stimuleren, maar dat voor hen ook sociaal-maatschappelijke aspecten een grote rol spelen. Naast een voetbaltechnisch doel, wordt bij deze clubs heel duidelijk ook een breed maatschappelijk doel nagestreefd en is er aandacht voor hoe het met de jongens gaat, ook op school en thuis.

Analyse

Bij het lezen van deze interviewuitkomsten en het vervolg hiervan in de komende hoofdstukken moeten ten minste de volgende punten in ogenschouw genomen worden:

- De focus is breed. Het uitgevoerde onderzoek behandelt m.a.w. een groot deel van de actuele kwesties in de opleiding tot beroepsvoetballer. De consequentie van deze keuze is wel dat de onderwerpen niet tot op de bodem konden worden uitgezocht.
- De verkregen interviewuitkomsten betreffen voor een groot deel percepties/meningen van twee of drie vertegenwoordigers per bvo. Hoewel we gemakshalve bij herhaling spreken over de ‘mening van de club’, gaat het de facto over waarnemingen van vertegenwoordigers van clubs, die niet onverkort hoeven samen te vallen met die van de club als

geheel. De waarnemingen zijn persoonsgebonden en ongetwijfeld niet geheel vrij van sociale wenselijkheid.

- Bij de interviews (halfgestructureerd) is - afhankelijk van reacties op openingsvragen - op thema's en onderwerpen doorgevraagd. De leidraad zorgde er weliswaar voor dat het verloop van de gesprekken op hoofdlijnen steeds gelijk was, maar binnen thema's werden vanwege de doorvraagtechniek per gesprek vaak verschillende accenten gelegd. Bijgevolg zijn niet alle onderwerpen bij alle clubvertegenwoordigers even uitvoerig aan bod geweest.
- Aangezien we per interview 1,5 uur beschikbaar hadden, was het niet mogelijk om in elk interview alle blokken met vragen aan bod te laten komen. Om die reden moesten noodgedwongen per club de blokken (met overlap weliswaar) verdeeld worden over de technisch directeur, het hoofd opleidingen en de trainer. Vragen m.b.t. strategie/beleid, organisatie, scouting en instroomleeftijd zijn in de regel voorgelegd aan de technisch directeur en deels ook het hoofd opleidingen; de trainer en het hoofd opleidingen zijn in hoofdzaak bevraagd op de onderwerpen inhoud, didactiek en begeleiding.
- Omdat we per persoon niet steeds dezelfde set van vragen hebben kunnen voorleggen, zijn de interviewuitkomsten in dit rapport niet herleid tot personen/functies maar tot de clubs die door deze personen worden vertegenwoordigd. Daarmee is niet gezegd dat de vertegenwoordigers van een club altijd met één mond spraken. In die gevallen waarbij dezelfde vragen werden voorgelegd, kregen we soms niet geheel gelijklopende antwoorden van met name de technisch directeur en hoofd opleidingen.
- We vermelden bij voortdurende het aantal clubs om uitkomsten tenminste enigszins te kunnen kwantificeren. Als 5 clubs 'ja' zeggen, betekent dit niet automatisch dat 10 clubs 'nee' zeggen. Het kan immers zijn dat de betreffende vraag bij een deel van de clubs niet is gesteld.
- We hebben themagewijs waar mogelijk steeds eerst de stand van zaken weergegeven (welke keuzes maken clubs?) om vervolgens in te gaan op de motieven/argumenten voor deze keuzes.
- Clubs verschillen - vaak naar gelang hun rijkdom en rangorde - uiteraard in de mate waarin ze beschikken over opleidingsfaciliteiten. Niettemin blijken de opleidingskeuzes die ze maken en de motieven die ze hiervoor aandragen, vaak opmerkelijk homogeen. We hebben bij de analyse vooral ook oog gehad voor de enkele clubs met afwijkende standpunten.

1.6 Opbouw van het rapport

Hoofdstuk 2 geeft antwoord op de vraag welke doelstellingen de jeugdopleidingen van bvo's nastreven en volgens welk leerplan ze deze doelstellingen wensen te realiseren. *Hoofdstuk 3* is gereserveerd voor de vraag met welke inhoud en volgens welke leerlijnen de jeugdopleidingen

hun doelstellingen nastreven. De didactiek en de programmering staan centraal in *hoofdstuk 4*.

Voor de instroom van kinderen/jeugdigen moeten opleidingen in staat zijn om via scouting vroegtijdig voetbaltalent te herkennen en te selecteren. Dit thema komt aan bod in *hoofdstuk 5*. Voor de behandeling van het centraal gestelde thema 'instroomleeftijd' verwijzen we naar *hoofdstuk 6*.

De begeleiding, inclusief de monitoring van de voortgang van de spelers, is het thema van *hoofdstuk 7*. In *hoofdstuk 8* gaan we in op de samenwerking van de bvo's onderling en met amateurclubs en scholen. We sluiten het onderzoeksverslag af met *hoofdstuk 9* waarin de eindconclusies en aanbevelingen zijn opgenomen.

2 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft antwoord op de vraag welke doelstellingen de jeugdopleidingen van bvo's nastreven en volgens welk leerplan ze deze doelstellingen wensen te realiseren. Voordat we ingaan op deze vraag komt eerst het belang aan bod dat clubs stellen in een eigen jeugdopleiding.

2.2 Het belang van de jeugdopleiding

Waarom een jeugdopleiding?

“Een goede jeugdopleiding is noodzaak, filosofie en beleid”, aldus één van de onderzochte clubs. Clubs noemen verschillende redenen waarom een goede jeugdopleiding van belang is:

- zelf opleiden is goedkoper dan spelers kopen (n=2)
- de Nederlandse competitie is vanwege het salarisoniveau voor veel buitenlandse topspelers niet aantrekkelijk; een eigen opleiding is daardoor onontbeerlijk (n=1)
- een eigen opleiding versterkt de identiteit van de club (n=1)
- met een eigen opleiding raken spelers gewend aan de clubcultuur en het spel dat de club wil spelen (n=1)
- de UEFA verplicht clubs om spelers uit de eigen regio aan te trekken (n=1).

Tenslotte wordt de eigen jeugdopleiding niet alleen gezien ten faveure van de eigen club. De jeugdopleidingen in Nederland zorgen er gezamenlijk voor dat het (amateur-) voetbal in Nederland op niveau blijft, naast de beschikbare infrastructuur en de trainersopleidingen.

“Als we vanaf vandaag alle spelers zouden inkopen, zou morgen het voetbalniveau in Nederland als een plumpudding inzakken...”

Meisjes en vrouwen voornog uitgesloten

Dezelfde redenering geldt kennelijk niet voor het meisjes-/vrouwenvoetbal. Bij alle onderzochte clubs blijkt namelijk dat de jeugdopleiding exclusief bestemd is voor jongens. Eén club heeft wel meisjesteams onder 15 en onder 17, maar deze teams staan los van de voetbalacademie. De club geeft daarbij aan dat informatie-uitwisseling wel mogelijk is en dat het voor de toekomst goed kan zijn om beide takken meer met elkaar te verbinden, bijvoorbeeld om kostenverlagend te kunnen werken.

Sinds het seizoen 2007/2008 bestaat er een eredivisie voor vrouwen, waaraan drie van de onderzochte clubs deelnemen, namelijk SC Heerenveen, AZ en FC Twente. Eén club geeft aan serieus te hebben overwogen mee te doen aan de nieuwe eredivisie voor vrouwen en er eventueel in de toekomst aan deel te willen nemen. Alle overige clubs staan welwillend t.o.v. het vrouwenvoetbal, maar hebben uiteenlopende redenen om (nog) geen vrouwenteam te starten of om (nog) geen plaats te bieden aan meisjes in de opleiding:

- het kost te veel geld (n=2),
- de club is in opbouw (n=2),
- de huidige accommodatie is daarvoor ontoereikend (n=2) en
- prioriteit ligt vooralsnog bij het opleiden van spelers voor het eerste elftal (n=4).

Motieven voor (eventuele) deelname liggen op het gebied van PR (n=2). De clubs denken met het toevoegen van een vrouwenteam goodwill te kunnen creëren en de potentiële aanhang te kunnen vergroten.

Te veel jeugdopleidingen

De meeste clubs merken op dat er te veel jeugdopleidingen in Nederland zijn. Gezamenlijke opleidingen zijn voor het merendeel van de clubs daarom onvermijdelijk. Verrassend genoeg mag er van enkele clubs ook best getornd worden aan de huidige clubgebondenheid van opleidingen (n=2).

Die binding is voor hen geen heilig huisje, maar regionale opleidingsinstituten die clubonafhankelijk zijn, lijken nog wel erg ver weg.

2.3 Waartoe leiden clubs op?

Bij de vraag naar de doelen van de opleiding stellen clubs uiteraard de voetbalspecifieke doelen voorop. Volgens een memo van de KNVB van 10 maart 2006 is het doel van een jeugdopleiding: “Het zo maximaal mogelijk ontwikkelen van het voetbaltalent van alle in de jeugdopleiding aanwezige spelers.” Een aantal clubs gebruikt soortgelijke bewoordingen bij de formulering van hun jeugdopleiding (n=6). Bij nader inzien blijkt het echter vaak te gaan om doorstroom naar het eerste elftal waarbij ‘het maximaal mogelijk ontwikkelen van het voetbaltalent’ als middel dient (n=7). De volgende uitspraak is hiervan een goede illustratie:

“Spelers in een optimaal klimaat opleiden, zodat hun individuele ontwikkeling zo snel mogelijk gaat en ze zo snel mogelijk in het eerste elftal staan.”

Voor de doorstroom naar het eerste elftal (het sportieve rendement) werken clubs met “targets”, bijv. 50% van de selectie van het eerste elftal moet uit eigen opgeleide spelers bestaan (n=2) of per jaar moeten één of twee spelers uit de jeugdopleiding naar het eerste elftal doorstromen (n=1).

Ter versterking van de eigen identiteit willen sommige clubs vooral spelers opleiden uit de eigen regio (n=1) of in het eerste elftal tenminste enkele spelers uit de eigen regio hebben (n=1).

Als spelers-in-opleiding het eerste niet halen, zijn er vaak nog andere, lager gerangschikte bvo's, waarvoor deze spelers als profvoetballer in aanmerking kunnen komen. Een club heeft als zich als doel gesteld dat dit ten minste voor 75% van de spelers in de opleiding moet worden gerealiseerd.

2.4 Meervoudige doelen

Alle bevroegde bvo's leiden deelnemers exclusief op tot profvoetballer. Is het - zoals gezegd - niet voor het eigen eerste elftal dan is het wel voor de eerste selectie van een andere bvo. Veel clubs geven echter aan dat dit niet het enige doel is. Ook de ontwikkeling van de persoonlijkheid van de spelers en het voorbereiden van de spelers op een plek in de maatschappij wanneer het met voetbal niet lukt, zijn belangrijke doelen.

Een aantal clubs noemt 'opvoeden' nadrukkelijk als secundair doel (n=8). Bij navraag wordt daarmee vaak bedoeld dat trainers bij herhaling spelers binnen en buiten het veld aansporen tot gedisciplineerd gedrag en zondig sancties opleggen als een speler buiten zijn boekje gaat.

Enkele clubs vermelden ook het streefdoel om van spelers 'echte persoonlijkheden' te maken. En dat geldt dan niet uitsluitend het beroep van voetballer. Zo ziet een club voor zijn opleiding een tweeledig doel: "het ontwikkelen van maximaal voetbalvermogen en het creëren van sterke persoonlijkheden in het maatschappelijk verkeer...". Andere clubs laten zich in soortgelijke bewoordingen uit (n=2).

"Als ze na 3 of 4 jaar uitstromen moeten ze het gevoel hebben op voetbalgebied geleerd te hebben en als persoon sterker te zijn geworden."

De clubs zijn ook unaniem over het feit dat ze individuele spelers opleiden tot profvoetballer; de ontwikkeling van de teams is hieraan ondergeschikt en een noodzakelijke voorwaarde om talentontwikkeling te laten gedijen.

Niettemin kan in de opleiding het belang van individuele spelers op gespannen voet staan met het belang van de teams.

“Als een bepaalde speler bepaalde facetten van het voetbalspel moet leren, op een positie moet leren spelen (en het dus nodig is om die speler tegen problemen te laten aanlopen), en dat gaat ten koste van het resultaat en van het team, dan moet dat maar.”

Ook jeugdtrainers (spelers overigens ook) willen wedstrijden graag winnen en in ieder geval niet het gevaar lopen om te degraderen en het volgende seizoen in een competitie te spelen met te weinig weerstand (n=2).

Bijgevolg kunnen trainers beslissingen nemen waarbij de individuele ontwikkeling van spelers geen voorrang krijgt, bijv.

- een speler in een team houden terwijl het beter is om hem te laten doorstromen naar een volgend team
- een speler op een positie handhaven terwijl hij meer zou kunnen leren door hem op een andere positie te laten spelen
- een speler in de opleiding houden om een team in stand te kunnen houden e.d.

2.5 Competenties

De competenties die spelers tijdens de opleiding moeten verwerven staan in algemene termen verwoord in het competentieprofiel (CP) dat is in samenwerking met andere partijen samengesteld door de KNVB (augustus, 2006). Dit profiel blijkt bij de meeste clubs wel bekend maar dient zelden als uitgangspunt van de opleiding. Het CP is naar het inzicht van de clubs te algemeen geformuleerd (n=3) of het maakt de zaak nodeloos ingewikkeld (n=1).

“Een speler is wel of niet goed genoeg. Het hoeft niet zo ingewikkeld.”

Het CP is in ieder geval algemeen in die zin dat informatie over de niveaus waarop de verschillende competenties bereikt moeten worden ontbreekt. Het behoeft geen betoog dat deze niveaus per club aanzienlijk kunnen verschillen. Profvoetballer bij Ajax of PSV worden is nu eenmaal van een andere klasse dan die van profvoetballer worden bij RBC of Helmond Sport. Het CP kan dus hooguit een eerste aanzet zijn.

Eén club refereert aan het niveauvraagstuk door de nadrukkelijke wens om uit te gaan van de eisen die het eerste aan zijn spelers stelt om vervolgens van daaruit te kunnen vaststellen wat deze eisen betekenen voor de inhoud en vormgeving van de opleiding. Deze voorkeur voor een topdown benadering is vooral ingegeven door het feit dat veel spelers in het A- of belofteteam bij nader inzien op verschillende punten tekort schieten om door te kunnen stromen naar het eerste. Het gaat om

- fysieke/fysiologische tekortkomingen (n=2)

- onvoldoende bestand tegen stress (n=3)
- gebrek aan dominantie en onvoldoende communicatieve vaardigheden in contact met de media (n=1), etc.

Door de opleiding meer toe te spitsen op de specifieke eisen die een club aan zijn spelers in het eerste elftal stelt, kan er in een vroeger stadium beter op de geconstateerde tekortkomingen worden geanticipeerd.

Competenties per niveau

BVO's streven het hoogst haalbare niveau na, en dat aspiratieniveau ligt nu eenmaal niet voor alle clubs gelijk. Het beschikbare CP houdt daar volgens clubs geen rekening mee. Bovendien biedt het een beperkt houvast bij de inrichting van de opleiding omdat het om eindkwalificaties gaat die via een jarenlang opleidingstraject moeten worden bereikt. Een enkele club (n=2) is daarom bezig of van plan om het CP niveauspecifiek uit te werken in eindtermen voor D2, D1, C2, etc. Eén club geeft een voorbeeld van een tussendoel op globaal niveau en noemt uitsluitend bewegingshandelingen met de bal:

“Je hebt bepaalde doelen, bij D2 is het doel dat ze grote stappen hebben gemaakt in 2-benigheid, en in de basale technische vaardigheden als traptechniek, schijnbewegingen, aannemen, kaatsen e.d.”

Ook over het formuleren van tussendoelen hebben enkele clubs overigens hun scepsis. Zo is volgens een club niet aan te geven wat spelers na een bepaald niveau zouden moeten kunnen vanwege de grote mentale en fysieke verschillen binnen de jeugdteams.

2.6 Leerplan

De wijze waarop clubs hun algemene doelen en competenties wensen te bereiken (inhouden en didactiek), wordt verwoord in een leerplan.

Voorafgaand aan de interviews hebben diverse clubs op ons verzoek hun ‘technisch leerplan’ toegestuurd. Sommige clubs wilden of konden hun leerplan niet ter beschikking stellen. In een enkel geval werd als reden opgegeven ‘dat de rode draad nog niet op papier stond’ (n=2).

De toegezonden leerplannen (n=6) komen sterk met elkaar overeen, vooral wat betreft de verantwoording van de inhoud en de afstemming van de inhouden op de verschillende leeftijdscategorieën. Herkenbaar hierin zijn o.a. de uitgaven van de KNVB zoals *Het Coachen van Jeugdvoetballers*. Belangrijke kapstokken voor het bepalen van de inhoud zijn bekende letterwoorden als TIC of STIMA. Twee clubs bevestigden de overeenstemming tussen de leerplannen van bvo's met zoveel woorden:

“Er is een leerplan maar dat is bij alle clubs zo'n beetje hetzelfde...”

Veel clubs wekken allerminst de indruk dat het beschikbare leerplan-op-papier ook daadwerkelijk een richtinggevende functie heeft in de dagelijkse praktijk van de opleiding, in het bijzonder bij het voorbereiden en verzorgen van trainingen in de verschillende teams. Afgezien van het feit dat het technisch leerplan voor de clubs een kader biedt voor opleidingsactiviteiten, lijkt het document vooral ook bedoeld in het kader van de certificering. Er zijn clubs die dat ruitelijk toegeven (n=3).

“Er zijn uitgangspunten voor wat je per leeftijd doet, maar ik moet eerlijk zeggen dat ik die nog nooit heb gelezen, die zijn vooral voor de certificering...”

De gebruikswaarde als rode draad neemt overigens toe naarmate de leerplannen ook concreter zijn uitgewerkt in de vorm van o.a. week-, maand- en jaarplanningen (n=1). Concrete leerplannen als rode draad voor de opleiding mogen nog vaak ontbreken, maar het nut ervan wordt door de meeste clubs niet ontkend, getuige opmerkingen als:

“Als er te weinig op papier staat mis je dingen als mensen weggaan.”
“Structuur is dringend nodig, de vraag is: waar wil je op welke manier naar toe?”

Er is wel twijfel of het zin heeft de trainingen per niveau van tevoren vast te leggen. Eén club is hier stellig in:

“De trainingen liggen niet voor het hele jaar vast, dat is afhankelijk van de beginsituatie en de samenstelling van je team.”

Trainers worden dus wel in enige mate aangestuurd door een technisch leerplan en daarin afgesproken planningen, maar ze bepalen - in meer of minder frequent collegiaal overleg - zelf de inhoud en de vormgeving van dagelijkse trainingen als ook de leeftijdsspecifieke opbouw hierin.

“Goed kijken naar de spelers, wat denken we dat ze nodig hebben, op grond van eigen ervaring...”

Er zijn clubs waar trainers elke training op papier voorbereiden (wat wil ik met de spelers bereiken, welke oefenvormen zet ik hiervoor in, e.d.). De uitkomsten worden door het hoofd opleidingen verzameld en beheerd (n=3). Deze werkwijze wordt toegepast om trainers te kunnen bijsturen en te beoordelen. Tegelijkertijd groeit in de loop van de tijd een document dat een uitstekende basis kan vormen om concrete leerlijnen van inhoud te ontwikkelen waarmee (nieuwe/beginnende) trainers hun voordeel kunnen

doen. Op deze manier wordt de documentatie echter nog niet door de clubs benut.

Voor de vraag welke inhoud en op welke wijze in de jeugdopleiding aan bod komen hebben we ons overigens maar zijdelings gebaseerd op de beschikbaar gestelde leerplannen. Voor de uitkomsten van de interviews op dit punt verwijzen we naar hoofdstuk 3.

2.7 Andere sporten op het programma?

De doelstelling van de opleiding moet worden gerealiseerd door spelers in trainings- en wedstrijdverband te laten voetballen. Een enkele club reserveert in zijn opleiding niettemin ook enige tijd voor het beoefenen van een andere sport. Zo besteedt één club t/m C per training een half uur aan gymnastiek/judo. De spelers kunnen er zelfs een diploma voor halen. De argumenten zijn:

- veelzijdig leren bewegen op jonge leeftijd; judo is hiervoor bij uitstek geschikt
- gebrek aan bewegen ondervangen
- voetballer moet atleet zijn, snel en lichtvoetig.

Een tweede club heeft om dezelfde redenen ook andere takken van sport (gymnastiek) bij de jongsten doorgevoerd. Verder overweegt een derde om spelers die schooltijd over hebben te laten schaken, want “schaken vertoont belangrijke overeenkomsten met het voetballen...”.

De resterende clubs zien weinig brood in het laten beoefenen van andere sporten om de eenvoudige reden dat er geen ruimte voor is in het programma (n=2). Er zijn jongens die naast hun voetbalopleiding ook nog aan een andere sport doen (bijv. tennis). Eén club wil dit zijn spelers tot C niet ontraden.

De ‘multiskill’ benadering is dus welhaast een unicum, zij het dat bij de betreffende club de twijfel alweer toeslaat.

“Is het niet zonde van de tijd, leidt het niet te veel af van voetbal?”

2.8 Aandacht voor welzijn

Bij “het ontwikkelen van een maximaal voetbalvermogen” hebben clubs naar eigen zeggen veel oog voor het welzijn van de spelers. Bij de vraag waaruit dit zou moeten blijken, verwijzen clubs naar de thuissituatie en/of de schoolsituatie. De thuissituatie is volgens veel clubs heel bepalend voor de ontwikkeling van de spelers, maar erg veel invloed heb je er als club niet op, aldus veel clubs. Wat clubs kunnen doen is belangstelling tonen en het kind bij nare gebeurtenissen een luisterend oor bieden (sterfgeval, echtscheiding, e.d.). Ook als clubs merken dat ouders hun kind te veel op de huid zitten, dient een gesprek hierover met de ouders het belang van het kind. Enkele

clubs wijzen ook op de vervoersfaciliteiten en het trainingschema die er beide op gericht zijn om kinderen dagelijks weer zo vroeg mogelijk thuis te kunnen afleveren.

Waar clubs wel veel invloed op menen te hebben is de schoolsituatie van de spelers.

“Ouders mogen blij zijn dat hun kind bij een betaalde club zit, omdat deze er heel veel aan doet dat het schoolverhaal goed is. Ik heb het idee dat we meer aan het schoolverhaal doen dan de ouders.”

De clubs hechten unaniem veel belang aan de schoolcarrière, en dat geldt ook voor de periode na het voortgezet onderwijs. Ze vinden de school belangrijk

- omdat de uitstroom naar het profvoetbal laag is (n=3)
- je van een topvoetballer mag verwachten dat hij ook het maximale uit zijn studie haalt (n=1).

“Het doel is doorstromen naar het betaalde voetbal, maar ik wil niet de verantwoordelijkheid hebben richting die kinderen dat ze hun maatschappelijke carrière vergooien doordat ze door ons geprest werden intensief te voetballen.”

2.9 Conclusie

Een jeugdopleiding bvo blijkt in alle gevallen een smalle opleiding die uitsluitend profvoetballers moet opleveren, voor het eigen eerste elftal of voor een elftal van een andere bvo. Dat is de hoofddoelstelling van elke jeugdopleiding waarvan alle eventuele andere doelen lijken te zijn afgeleid. Voor zover nevendoelen van pedagogische aard zijn, reiken deze meestal niet veel verder dan het disciplineren van gedrag. Ook het streven van opleidingen om van spelers ‘echte persoonlijkheden’ te maken lijkt geen doel in zichzelf. Om profvoetballer te worden moet je immers een persoonlijkheid zijn die zich gedisciplineerd weet te gedragen. Wat zich als doel aandient, is bij nader inzien een middel om het hoofddoel te bereiken. De veronderstelling lijkt verder te zijn dat een persoonlijkheid op het voetbalveld, ook een persoonlijkheid is in het maatschappelijk verkeer. En dat zou - als de veronderstelling juist is - mooi meegenomen zijn voor het gros van de deelnemers dat het nooit tot profvoetballer zal schoppen. Wat in de redenering overigens tamelijk duister blijft, is de sleutelterm ‘persoonlijkheid’ waarvan stilzwijgend wordt aangenomen dat iedereen wel begrijpt wat er onder verstaan moet worden. Bovendien is het maar de vraag of een voetballer die op het veld een ‘bijtertje’ is ook buiten de voetballerij zijn ‘mannetje’ staat.

Voor de uitwerking van het algemene opleidingsdoel is een competentieprofiel beschikbaar. Als clubs er al kennis van hebben genomen, maken ze er

nauwelijks gebruik van. In de literatuurstudie (Van Dijk & Lankhuijzen, 2007a) constateerden we al dat het CP voor clubs hooguit een eerste aanzet kan zijn. Het document is in meerdere opzichten nog erg algemeen van karakter en voornamelijk gericht op het handelen in het veld. Wat nog grotendeels ontbreekt zijn zaken die zich afspelen in de ruimere context van het voetballen: kunnen reflecteren op groepsprocessen binnen het team, zich kunnen verstaan met de trainer en andere leden van de begeleidingsstaf, zich kunnen verplaatsen in de cultuur van de club, houding t.o.v. spelregels en fairplay.

In de tweede plaats - en dat is inherent aan alle competentieprofielen - ontbreekt in het beschikbare CP een specificatie naar (tussen-)niveau die per club sterk kan variëren. Ook om die reden ervaart een aantal clubs het CP als erg algemeen.

Maar afgezien van het algemene karakter van het CP en denkbare kritiek die erop mogelijk is, heeft het competentiedenken bij clubs - enkele uitzonderingen daargelaten - nog weinig postgevat. Hetzelfde geldt voor het operationeel gebruik van het leerplan waarin het opleidingsaanbod in leerlijnen is uitgeschreven. Trainers bepalen zelf in hoge mate het trainingsaanbod in hun team. Dat doen ze op grond van eigen ervaring als voormalig profvoetballer, kennis die is opgedaan in trainerscursussen en onderling overleg in de begeleidingsstaf. Uit de interviews blijkt niet dat het leerplan daarbij een rol van betekenis speelt.

3 INHOUDEN

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beantwoorden we de vraag met welke inhoud en volgens welke leerlijnen de jeugdopleidingen in de onderbouw en bovenbouw hun doelstellingen (zie hoofdstuk 2) proberen te realiseren. Het hoofdstuk sluit af met een conclusie.

3.2 Inhoud en leerlijnen

Als kapstok voor de bespreking van de inhoud maken we gebruik van de indeling techniek, tactiek, fysiek en mentaal. Trainers met wie we over de inhoud van de opleiding spraken, hanteerden veelal dezelfde indeling. In de paragraaf komen achtereenvolgens aan de orde:

- inhoud in de onderbouw (3.2.1)
- inhoud in de bovenbouw (3.2.2)
- motieven voor de gekozen inhoud (3.2.3)
- leerlijnen van inhoud (3.2.4).

3.2.1 Inhoud in de onderbouw

Techniek

Wat clubs in de interviews prijs geven over de inhoud van de opleiding in de onderbouw heeft als gemeenschappelijke kernwoorden: balcontrole (baas over de bal), technische basisvaardigheden en het beheersen van vooral het 1 tegen 1 duel (n=6).

stap 1: baas over bal zonder weerstand
stap 2: domineren in 1 tegen 1, aanvaller versus verdediger

Vaak genoemde technische basisvaardigheden zijn dribbelen, bal aannemen en verwerken, trappen (F'jes: aanvankelijk met de binnenkant en later met de wreef, n=1), schijnbewegingen, passen, etc. Het credo in de onderbouw is 'veel balcontact', wat in de praktijk wordt gebracht door bij oefenvormen elke speler over een bal te laten beschikken (n=7) en met kleine groepen te werken. Een paar clubs ontlenen de oefenvormen aan de Coerver-dvd's (n=1) of eigen variaties daarop (n=1).

Afzonderlijke vermelding verdient ook ‘tweebenigheid’ waaraan clubs (n=3) van meet af aan aandacht besteden. Spelers moeten net zo makkelijk met hun linker- als rechterbeen kunnen werken.

Tactiek

De aandacht in de onderbouw voor tactiek is bij de meeste clubs nog bescheiden en uitsluitend individueel gericht d.m.v. vragen als ‘wat doe je als een tegenstander...?’ (n=5) of instructies als ‘groot maken als je de bal hebt, klein maken als je hem niet hebt’ en aanwijzingen voor het leren vrijlopen (n=3).

Er zijn ook clubs die hierin nog een stapje verder gaan. Zo komen bij één club in de voor- en nabespreking van wedstrijden in de onderbouw tactische vragen aan bod: wat doe je bij balverlies, wie schuift er dan in, wanneer positie overnemen...? Het magnetisch bord is daarbij een belangrijk hulpmiddel.

Het verschil tussen de genoemde clubs is dat de een al aandacht besteedt aan (individuele) tactiek bij de F’jes (n=2) en andere clubs ‘pas’ in E of D tactische vragen aan bod laten komen. Hetzelfde geldt voor het leren spelen in posities. Sommige beginnen daarmee al op F/E niveau, terwijl anderen vanaf D/C2 starten met het leren spelen in posities.

“Je moet ze van jongs af aan in positie leren lopen, anders lopen ze waar de bal is...”

Fysiek/motoriek

Veel clubs besteden in de onderbouw - al dan niet onder begeleiding van een specialist - afzonderlijk tijd aan loop en coördinatie training (n=6). Als er bij de jongsten daarnaast al sprake is van krachttraining, dan gebeurt dit hooguit met het eigen lichaamsgewicht (‘krachtvompjes’).

3.2.2 Inhouden in de bovenbouw

Techniek

In de bovenbouw blijft techniek een belangrijke rol spelen, maar dan zoals gezegd in steeds complexer wordende spelsituaties, bijv “bij trainingen in flankspel of omschakeling” (n=1). Clubs organiseren wekelijks aparte techniektrainingen (n=2), die vaak individueel gericht zijn en in een aantal gevallen ook verzorgd (gaan) worden door specialistische trainers (n=3).

Tactiek

Tegelijkertijd wordt in toenemende mate tijd geïnvesteerd in het aanleren van verschillende tactische concepten en spelsystemen (n=7). Dit gebeurt door speciale trainingen/oefenwedstrijden met de focus op tactiek en spelsystemen, bijvoorbeeld hoe om te gaan met bepaalde veldbezetting van

de tegenstander (n=1). De algemene opbouw is (D) het samenwerken in linie, (C) samenwerken tussen linies, (B) samenwerking in het hele team (n=2).

Fysiek/fysiologie

Conditietraining in de bovenbouw is bij veel clubs gebaseerd op de methodiek van Verheijen. De toepassing hiervan beperkt zich overigens meestal tot B- en A (n=3), en soms uitsluitend de A-teams (n=2).

“Er is verschil in intensiteit van trainingen over het seizoen; aanvankelijk veel looparbeid in grotere ruimtes, later in het seizoen meer intensievere arbeid en sprintherhaling.”

Veel clubs blijken hun spelers ook ‘stabiliteitsoefeningen’ te laten uitvoeren om de belastbaarheid te vergroten. Dit gebeurt soms alleen bij de spelers van het A-team, maar het komt ook voor dat dezelfde oefeningen door de hele opleiding worden toegepast. Eén club biedt zijn spelers ook duurtraining als bijdrage aan de conditie.

Naast conditietraining is krachttraining bij clubs een hot item, in het bijzonder voor spelers die fysiek tekort komen (n=10). Soms is krachttraining alleen weggelegd voor het A-team (n=1).

Mentaal

Naast techniek/tactiek en fysiek is er in de bovenbouw ook meer systematisch aandacht voor mentale aspecten, waaronder motivatie, wilskracht, gretigheid om te winnen, stressbestendigheid (meestal vanaf B). Sommige clubs doen dit methodisch aan de hand van een programma o.l.v. specialisten/psychologen in klassikale bijeenkomsten (n=3). Er is door een van de clubs daartoe een speciaal opdrachtenboek voor spelers ontwikkeld. Soms wonen ook de trainers de mentale trainingen bij (n=1). Ook andere clubs werken, zij het minder methodisch, naar eigen zeggen gericht aan mentale aspecten van spelers (n=2). Daarbij kunnen trainers desgewenst een beroep doen op een teamontwikkelaar (n=1). Het kan ook gebeuren dat de aandacht voor mentale aspecten al start vanaf D (n=1) of juist alleen kwaliteitsspelers betreft (n=1).

Lang niet alle clubs hebben op dit terrein specialisten in huis.

“Een psycholoog bij de staf zou nog niet zo gek zijn.”

Aandacht voor mentale aspecten - proactief en ad hoc - is dan een zaak voor de trainers/coaches (n=5). Wanneer spelers (psychische) problemen vertonen, wordt er incidenteel een deskundige bijgehaald. Zie verder hoofdstuk 7.

3.2.3 Motieven voor gekozen inhouden

Techniek

Hoewel clubs ook wijzen op het belang van mentaal en fysiek sterke spelers, blijft bij veel clubs de techniek hoog in het vaandel staan. Sommigen (n=2) constateren zelfs een revival van voetbaltechniek met verwijzing naar het toenemend aantal techniektrainers bij clubs en de opkomst van de voetbalscholen. Voor het feit dat techniek in de onderbouw maar ook daarna zoveel aandacht krijgt, voeren clubs verschillende motieven aan:

leeftijdsspecifieke motieven

- Kinderen spelen/voetballen minder op straat, hebben buiten minder speel mogelijkheden waardoor ze lenigheid en souplesse missen. Die achterstand moet zo snel mogelijk met techniektraining worden weggewerkt (n=3)
- Tot 12 jaar, voor de groeispurt, is techniek gemakkelijk aan te leren (n=2)
- Techniek kun je er niet vroeg genoeg instampen, speels maar wel al gauw uren maken (n=1)

voetbalspecifieke motieven

- Bij gebrek aan technisch goede spelers zie je veel vervlakking in het voetbal; er zijn te veel grijze muizen (n=1)
- Wij willen dominant zijn als we de bal hebben, daarvoor moet je technisch goed onderlegd zijn (n=1)
- Als ze technisch gezien progressie maken, gaat het voetballen zelf daardoor ook al veel beter, ook als je tactisch op zich nog helemaal niet zo veel doet (n=1)
- Techniek maakt uiteindelijk het verschil; bij technisch hoogwaardige spelers kan aandacht op mede- en tegenstanders gericht zijn in plaats van op de bal (n=1)
- Op snelheid valt weinig winst te boeken (5%), op techniek en tactiek wel: 50% (n=1)

Tactiek

Zoals gezegd geven veel clubs aan dat de aandacht tijdens de opleiding voor tactiek verschuift van (een bescheiden hoeveelheid) individuele tactiek in de onderbouw naar collectieve tactiek in de bovenbouw. Ook in de onderbouw is tactiek echter een must (n=1):

“Je kunt tactiek niet loslaten, alleen als de F’jes het nog niet herkennen maken we er geen probleem van...”

Over de mate waarin de opleiding de jongsten al met tactische vragen, positiespel e.d. moet confronteren bestaat overigens wel de nodige twijfel.

“Discussiepunt bij ons is: moet je F al in positie leren spelen, of moet alle aandacht uitgaan naar balvaardigheid?”

Opmerkingen over tactiek in de onderbouw gaan stevast gepaard met ‘het moet wel speels blijven...’ of ‘we houden het wel speels’ (n=3). Andere clubs nemen in dat opzicht nog veel duidelijker stelling ten gunste van het kindbelang:

“Het plezier moet voorop staan; je moet ze niet steeds uit hun spel halen” (n=2)
“De jongsten moet je gewoon lekker laten voetballen” (n=1)
“Het zijn nog kinderen, laat ze dingen zelf doen, nog niet teveel opleggen” (n=1)

Fysiek/motoriek

In de onderbouw beperkt de aandacht voor de fysieke/motorische ontwikkeling van spelers zich voornamelijk tot loop-coördinatie trainingen. Daar kun je volgens een aantal clubs niet vroeg genoeg mee beginnen (n=3). De belangrijkste argumenten zijn:

- tot 10 à 12 jaar is een toegankelijke leeftijdsfase voor motorisch leren (n=2)
- de school schenkt weinig aandacht aan lichamelijke opvoeding (n=1).

In de bovenbouw nemen conditie- en krachttraining een belangrijke plaats in. Het belangrijkste motief is dat spelers op het hoogste niveau bijzonder zwaar worden belast en dat het voetbalvermogen zienderogen afneemt als spelers vroegtijdig vermoeid raken (n=1).

“Belasting voor spelers is heel hoog; je vraagt je af en toe af of het niet anders kan...”

Een aantal clubs ziet in dit verband de methodiek van Verheijen niet als alleenzalmakend (n=3).

“Je moet de waarde van periodisering niet overdrijven; het moet niet ten koste gaan van andere onderdelen die belangrijk zijn voor het leren voetballen.”

Naast de toepassing van de Verheijen-methode wordt het verrichten van bijvoorbeeld stabiliteitsoefeningen ook gezien als zeer doeltreffend, “aangezien in het moderne voetbal vooral het rompedeelte veel te verduren krijgt” (n=1).

Behalve aan conditietraining wordt veel waarde gehecht aan krachttraining. Veel clubs maken er na de groeispuurt ruimte voor in hun programma. Een

club wijst om zijn argumenten kracht bij te zetten naar een topvoetballer die inmiddels overigens al ruim de 20 is gepasseerd.

“Het moderne voetbal vraagt fysiek sterk ontwikkelde spelers (...). Kijk eens naar Van Persie. Dat was vroeger een schriel mannetje. Moet je hem nu zien sinds hij bij Arsenal speelt...”

Mentaal

Clubs zijn zich in de regel zeer sterk bewust van de noodzaak om aandacht te besteden aan de mentale aspecten van spelers: wil om zichzelf te ontwikkelen, wil om te winnen, doorzetten, er alles voor over hebben, hardheid/weerbaarheid, stressbestendigheid, e.d. Op dit terrein is er volgens clubs winst te boeken.

“Ruimte voor verbeteringen liggen vooral op het mentale vlak.”

Een belangrijke reden voor clubs om het mentale aspect in de opleiding serieus te nemen, is het feit dat een aantal spelers in A niet doorstroomt omdat ze voor het eerste elftal mentaal te kort zouden komen.

“Ze zijn niet bestand tegen de enorme druk in het eerste.” (n=2)

Clubs vragen zich overigens wel af hoe je hierop in de opleiding zou kunnen anticiperen (“Die druk kun je bijna niet in de opleiding halen...”). Dit zou kunnen door jeugdteams bijvoorbeeld mee te laten doen aan internationale toernooien en ze partijtjes te laten spelen in het stadion (n=1). Om spelers meer weerbaar te maken biedt voor een andere club de kleedkamer een effectief strijdtoneel:

“Ik vind dat gevecht in de kleedkamer juist mooi. Als je profvoetballer wil worden, moet je ook op het veld die onoverwinnelijkheid hebben. Die kweek je in de kleedkamer...”

Maar er zijn nog meer opmerkelijke opvattingen over hoe je spelers harder kunt maken, waarbij weinig vanuit de kinderen zelf wordt gedacht.

“Soms zijn kinderen mentaal kwetsbaar. Dan duw je ze in een hele vervelende periode. Eigenlijk maak je het kind eerst onzeker, dan ga je het kind begeleiden op weg naar zekerheid. Eerst duw je ze weg om ze er dan langzaam weer uit te halen, dan hoop je dat in het proces van denken van spelers een vorm van volwassenheid gaat ontstaan. Negatieve info hoort erbij, dat is een onderdeel dat er alleen maar is om iemand op een hoger plan te tillen.” ()

“Een beetje provocerend coachen kan bij sommige spelers geen kwaad.”

“Als je in de A-jeugd ziet dat een speler daar nog problemen mee heeft, dan moet je gewoon een keer doorpakken om toch te kijken of het dan wel lukt. Vervolg is wel wat je er daarna mee doet! Je moet zo’n jongen weer opbouwen!”

Aandacht voor mentale aspecten gaat bij veel clubs pas vanaf de B-leeftijd een rol spelen. Dit motiveren clubs met het argument dat mentaliteit pas in de puberteit (B’s en A’s) onderscheidend wordt (n=1). Bovendien hebben kinderen nog geen last van druk, nog geen last van zenuwen (n=1), terwijl pubers dat wel hebben. Dit begint te spelen bij jongens onder 13, maar speelt vooral bij 15- en 16-jarigen (n=1). Over dit laatste bestaat echter duidelijk verschil van mening.

“Ook de jongste kinderen zijn er heel erg mee bezig of ze mogen blijven of niet.”

Er worden zelfs voorbeelden gegeven van sommige jongens die vanwege de druk ’s ochtends niet eten en van een jongetje die er minder van sliep.

3.2.4 Leerlijnen

Bij de vraag naar het wat van de opleiding, is de vraag naar de volgorde ingesloten: in welke volgorde moeten de inhouden van de opleiding worden aangeboden opdat er een maximaal leerrendement wordt bereikt? Met andere woorden: welke leerlijnen hanteren clubs in hun opleidingsaanbod en op welke opbouwprincipes zijn deze leerlijnen gebaseerd? Uit de interviews kwamen verschillende opbouwprincipes naar voren.

Van eenvoudig naar complex

Alle clubs maken het voetballen leerbaar door het spel te vereenvoudigen (zie verder hoofdstuk 4). De leerlijn is zodoende in alle gevallen gebaseerd op het opbouwprincipe van eenvoudig naar complex.

“Vanuit vereenvoudigde voetbalsituaties maken we het naar de bovenbouw toe steeds complexer.”

Dit opbouwprincipe zien we onder meer terug in trainingen techniek/tactiek die aanvankelijk individueel zijn gericht, maar gaandeweg steeds meer vervlochten worden met positieospel, tactiek en speelwijze in het kader van teamontwikkeling. Ook worden in dit verband nog genoemd het principe van de ‘geleidelijkheid’: het bewust langzaam toewerken naar complexer wordende vaardigheden (n=2).

Van globaal naar gedetailleerd

Eén club noemt verder het opbouwprincipe van globaal naar gedetailleerd, dat in het bijzonder bij de techniektraining wordt toegepast. Bedoeld wordt dat technische vaardigheden aanvankelijk als complete vaardigheden worden aangeleerd en in een later stadium opnieuw worden ingeoeffend met extra aandacht voor allerlei deelaspecten van deze vaardigheden.

Van uniform naar individueel maatwerk

Tot C zijn trainingen volgens veel clubs in de regel algemeen en uniform (voor alle deelnemers nagenoeg hetzelfde). Vanaf C worden de trainingen gedifferentieerder en in toenemende mate individueel gericht, al dan niet op basis van persoonlijke ontwikkelingsplannen, het voetbalcoachmodel of een ander instrumentarium. Dit gaat veelal gepaard met veranderende rollen, waarbij de sturing van en de verantwoordelijkheid voor het leren in steeds grotere mate bij de spelers worden gelegd.

3.3 Conclusie

Uit de interviews blijkt dat de opleidingen van bvo's op belangrijke hoofdpunten dezelfde voetbalspecifieke inhouden presenteren. Het verschil bestaat voornamelijk uit de timing: wanneer spelers bijv. met tactiek en speelwijzen worden geconfronteerd. De ene club besteedt hier eerder systematisch aandacht aan dan de andere. Het verschil kan het gevolg zijn van een principiële keuze: laat kinderen vrijuit spelen, je moet ze niet zo vroeg met tactiek lastigvallen. Maar het is evenmin uitgesloten dat het verschil terug te voeren is op het niveau van de jongste spelers. Dit niveau kan bij sommige clubs al zo hoog zijn dat vroege aandacht voor tactiek gerechtvaardigd kan zijn. Verder constateren we bij clubs een (hernieuwde) nadruk op techniek en een toenemende aandacht voor fysieke en mentale aspecten. Diepgaande reflecties over de inhouden kwamen we weinig tegen. Verbinding met de uitgangssituaties van de jonge deelnemers werd weinig concreet gemaakt.

4 DIDACTIEK EN PROGRAMMERING

4.1 Inleiding

De inhouden en de ordening daarin (zie hoofdstuk 3) zijn zeer bewust gescheiden van de didactiek. Vaak worden didactische vragen beperkt tot een beschrijving van de inhouden en de leerstof wat afbreuk doet aan het begrip didactiek. Bij het begrip didactiek gaat het juist om de voortdurende wisselwerking tussen de leerinhouden en de doelstellingen enerzijds en de karakteristieken van de uitgangssituatie van de kinderen anderzijds. Dat is een wederkerig proces: de inhoud kan men eigenlijk niet formuleren als er geen of weinig informatie bestaat over de mogelijkheden en de competenties van de kinderen. Het omgekeerde geldt evenzeer: de beginsituatie van de kinderen laat zich moeilijk beschrijven als er geen idee bestaat over waar je met de kinderen naar toe gaat. In dit hoofdstuk over de didactiek gaan we na hoe deze dynamiek (in een zekere systematiek) in de opleiding gestalte heeft gekregen.

4.2 Methodes en uitgangspunten

Deel-totaal versus totaal

Bij een deel van de clubs worden voetbalvaardigheden zowel geïsoleerd als in spelverband getraind (n=6). We spreken in dit verband kortweg van respectievelijk de deel-totaal en de totaalmethode. Een aantal clubs lijkt daarbij te neigen naar de deel-totaal methode met een pleidooi om eerst deelvaardigheden te laten verwerven om ze vervolgens in spelsituaties te laten toepassen (n=5).

“In het voetbal denken we vaak: we moeten zoveel mogelijk meteen naar 4 tegen 4, zoveel mogelijk ‘game-like’ trainen, ik denk dat niet altijd zo zijn moet.”

Een enkele andere club kiest daarentegen voor de totaalmethode als uitgangspunt, maar traint desondanks sommige aspecten wel geïsoleerd (n=1).

Argumenten die clubs geven voor de deel-totaalmethode zijn:

- Je weet vooraf op welke (technische) vaardigheden je spelers moet trainen; het kan niet anders dat je spelers eerst deze vaardigheden moet bijbrengen voordat ze deze in spelsituaties kunnen demonstreren; een aantal clubs vindt daarom bijv. de Coerver-methode in de onderbouw doeltreffend (n=3).

- “Als je moeite hebt om met de binnenkant van de voet te schieten, dan moet je op deze vaardigheden oefenen om ze vervolgens in spelsituatie te kunnen toepassen” (n=1).
- Als je de deelvaardigheden beheerst, kun je je in het veld concentreren op andere aspecten als communicatie met medestanders, anticiperen op tegenstanders, etc. (n=1).
- “Bij het amateurvoetbal geldt vooral de totaalmethode, bvo wil aanleren; jongsten hebben er ook lol in om beter te worden” (n=1).
- “Als je alleen voetbalt, word je veel te eenzijdig...” (n=1)

Een enkele club verwoordt ook een probleem met de deel-totaal methode:

“We bleven voorheen te veel hangen in deelvaardigheden...”

Globaal versus analytisch

Uit de informatie die de clubvertegenwoordigers verschaften over hun trainingsaanpak, valt ook nog een onderscheid te maken tussen de globaalmethode en de analytische methode. Volgens de globaalmethode worden vaardigheden - al dan niet ‘droog’ - als gehelen ingeoeffend, terwijl bij de analytische methode de betreffende vaardigheid/beweging in deelhandelingen wordt uitgesplitst en aangeleerd. Er zijn clubs die (ook) een analytische benadering voorstaan (n=3); of nauwkeuriger gezegd: aanvankelijk globaal en later analytisch/‘detailistisch’ (n=1).

“Eerst kijken naar de beweging en dan kijken hoe je zo’n beweging kunt terugbrengen in kleine bewegingen, eerst droog, dan met verdediger erbij, steeds meer weerstanden.”

Andere algemene didactische uitgangspunten zijn:

- vraaggestuurde instructie, “niet alles voorkauwen maar mee laten denken” (n=3)
- cyclisch-cursorisch: veel herhalen door spelers in dezelfde situatie te brengen (n=2).

4.3 Didactiek in de onderbouw

1. Didactische maatregelen

Alle clubs maken het voetbal toegankelijk voor kinderen (E/F en niet zelden ook voor D) door een of meer van de volgende maatregelen

- de omvang van de teams variëren, bijv. 4 x 4 of 7x7
- de afmetingen van het veld aanpassen, bijv. over de breedte van het veld
- met aangepaste ballen spelen (conform de KNVB-regels hierover)
- spelregels beperken/aanpassen.

Het verschil tussen clubs is dat de ene club meent dat kinderen t/m D nog om aanpassingen vragen in het spel, terwijl de andere club de jongsten eerder rijp acht voor het grotere werk.

“Voor D is 11 tegen 11 nog erg moeilijk; ze kunnen nog geen bal over 60 m geven.”
“De jongste jeugd met talent (E) kan best 11 tegen 11 spelen; de KNVB denkt in dat opzicht te eenzijdig vanuit amateurverenigingen.”

Andere veelvuldig toegepaste didactische maatregelen voor de jongsten zijn:

a. Teamsamenstelling

- in overtal situaties laten spelen (bijv. 3 x 1 of 3 x 2; n=3)
- wisselende teams (E/F) om niveau te variëren (n=2)
- teams met kinderen van dezelfde leeftijd, E2 en E1 ipv E (n=1)

b. Instructie

- weinig onderbrekingen (n=2)
- niet te veel aanwijzingen (n=1); geen ophef, positieve feedback
- “wel aanreiken, nog niet eisen” (n=1)

c. Oefenvormen

Voor sommige clubs zijn alle oefenvormen voor alle teams nagenoeg gelijk, zij het dat de weerstanden zijn aangepast aan de leeftijden (n=3). Andere clubs daarentegen zien wel degelijk een onderscheid tussen oefenvormen in de onder- en de bovenbouw. Volgens één club verschillen ze erg van elkaar en een andere club heeft een aparte map met oefenvormen voor de jongsten. Wat verder typerend zou zijn voor oefenvormen in de onderbouw:

- korte oefenvormen (n=2)
- oefenvormen waarbij iedereen aan de bal is (F'jes)
- veel variatie in oefenvormen (n=4)
- aan kinderen aangepaste oefenvormen: tikspelletjes (stappen, keren, wenden, vallen), grondvormen (koprollen, vallen, opstaan), verbonden aan voetbalvormen (n=1)

“Jonge kinderen vinden een kegel omverschieten leuker dan een bal in het net schieten...”

- oefenvormen koppelen aan idolen met wie kinderen zich graag willen identificeren (n=2)
- veel partijtjes laten spelen (n=1)

d. Media

- visualiseren met behulp van video (n=2)
- gebruik van magnetisch bord (n=2)

2. Achterliggende pedagogisch-didactische uitgangspunten

Bij de hiervoor genoemde didactische maatregelen in de onderbouw hanteren clubs impliciet of expliciet verschillende pedagogisch-didactische uitgangspunten. We maken hiervan in deze paragraaf een opsomming.

- Voetbalplezier moet bij kinderen voorop staan, ten minste in E en F

“De jongste jeugd moet je gewoon lekker laten spelen.” (n=2)
“Geen druk uitoefenen, lekker relaxed, je best doen is goed genoeg.”
“Pas vanaf C meer verzakelijking en meer focus op mogelijke profcarrière.”

- Kinderen moeten zich vertrouwd/veilig voelen
- Kinderen willen erbij horen, willen meedoen

“In de voetbalschool moet iedereen aan voetbal toekomen, anders werkt het niet...”
“Iedereen in D speelt mee, zonodig om toerbeurt. Dat is een pedagogisch recht...”

- Kinderen hebben behoefte om zich met anderen (voetbalidolen) te identificeren
- Kinderen nemen een voorbeeld aan wat trainers zeggen en (voor-) doen
- Kinderen moeten zelf dingen kunnen ontdekken; je moet ze niet in een keurslijf duwen
- Kinderen moeten zoveel mogelijk balcontact hebben (iedereen een bal; kleine teams)
- Kinderen moeten gelijkwaardige tegenstand hebben.

“Basistechniek leer je het beste door met de bal bezig te zijn, allemaal een eigen bal.”
“29 spelers dan ook 29 ballen.”

- Kinderen zijn visueel ingesteld
- Kinderen hebben een korte spanningsboog.

4.4 Zelfsturing/zelfstandigheid van spelers

1. Middelen

Een aantal clubs stelt naar eigen zeggen de spelers in de loop van de opleiding steeds meer verantwoordelijk voor hun eigen leren. Dit betekent dat gaandeweg de sturing van het voetballeerproces verschuift van de trainer naar de individuele speler en dat spelers tot op zekere hoogte inspraak krijgen in het trainingsprogramma. Middelen om dit metacognitieve proces van zelfsturing te kunnen ondersteunen zijn het voetbalcoachmodel

(n=4), persoonlijke ontwikkelingsplannen/POPS of soortgelijke instrumenten (n=7).

Het VCM© is een coachingsmethodiek waarbij in een gesprek met de coach de speler verantwoordelijk wordt gemaakt voor zijn prestatie en ontwikkeling. De ervaring leert dat deze methodiek door coaches zeer goed is toe te passen. Aan de hand van een vaste structuur (set aan vragen) wordt de speler verantwoordelijk gemaakt voor zijn prestatie en ontwikkeling. Bron: www.voetbalcoaching.nl (Nijmegen/Stiphout)

De clubs passen deze instrumenten toe vanaf C of later. Ze vinden het VCM niet geschikt voor de jongsten. Eén club introduceert het VCM pas in A.

“Het VCM is niet voor de jongsten (E) weggelegd. Het vraagt te veel uitleg; je kunt ze beter lekker laten spelen zonder moeilijke fratsen...”

Voor zover jongere spelers wel aangesproken worden op hun zelfstandigheid, gebeurt dit voornamelijk tijdens instructiemomenten waarin de trainer spelers via vragen uitnodigt om oplossingen te bedenken voor een voetbalprobleem, een oordeel te geven over het vertoonde spel en hun bijdrage hieraan, etc. (n=8). Een enkele club ziet hierin ook al vroeg een opvoedende taak tot zelfstandigheid: zelf ziek melden, zelf opruimen, zelf ballen meenemen, etc.

“Bij andere clubs moeten spelers opdrachten uitvoeren; kinderen moeten het niet alleen doen omdat het voorgezegd wordt, je moet ze aanmoedigen om mee te denken”.

Sommige clubs, die gebruik maken van een goed doordacht instrumentarium (VCM, pop-procedure), lijken systematischer toe te werken naar meer zelfverantwoordelijk leren dan andere. Een tussenweg (n=1) is dat het B-team “wel eens een formulier moet invullen met individuele doelstellingen en teamdoelstellingen”. Na de wedstrijd wordt dan bekeken wat er van terecht is gekomen. Bij een andere club lijkt er nog weinig sprake van systematiek in dat opzicht. Bij deze club wordt de sturing tijdens een training/wedstrijd wel eens overgelaten aan de spelers bij wijze van experiment. “Dan kijken we wat er gebeurt...” Tenslotte zijn er clubs waarbij op alle niveaus de sturing (nog) grotendeels bij de trainers berust (n=4).

2. Motieven voor zelfverantwoordelijk leren

Clubs die een lans breken voor (meer) zelfverantwoordelijk leren, voeren hiervoor de volgende motieven aan:

- spelers leren beter, zijn meer gedreven als je ze verantwoordelijk maakt voor hun eigen leren (n=1); vooral goed voor de talenten onder de talenten (n=1)
- spelers leren beter en sneller als ze bewuster met dingen bezig zijn (n=1)
- door spelers uit te nodigen tot reflectie wordt het inzichtelijk handelen bevorderd (n=3)
- POP biedt mogelijkheden om speler aan de afspraken te houden (n=1).

Er is ook scepsis bij een aantal clubs over het vermogen van spelers tot zelfverantwoordelijk leren wat blijkt uit uitspraken als:

- bij de meeste spelers komt het leerproces niet vanzelf op gang; de trainer moet er bovenop zitten (n=1)
- volgens neurologisch onderzoek kunnen ze dat pas vanaf 16/17 jaar (n=2)
- zelfreflectie eist intelligentie die je alleen ziet bij de beste spelers (n=1)
- te weinig slimme spelers... om spelers veel inspraak te kunnen geven (n=1)
- geen inspraak, omdat spelers er te oppervlakkig tegenaan kijken, ze kunnen situaties die niet goed gingen, niet vertalen in oefenstof (n=1).

4.5 Differentiatie en individualisering

Tot C zijn de trainingen bij de meeste clubs voor alle spelers nagenoeg gelijk. De jongste spelers t/m D krijgen uiteraard wel individuele en persoonsgerichte feedback, maar ze krijgen in de regel allemaal evenveel aandacht bij het uitvoeren van relatief uniforme trainingsinhouden en participeren in dezelfde mate in de wekelijkse wedstrijden. Maar er zijn uitzonderingen op deze uniforme aanpak in de onderbouw. Zo is er een club die incidenteel ook individuele trainingen geeft bij D, bijv. extra looptraining voor wie dat nodig heeft.

1. *Verschillende vormen van differentiatie/individualisering*

Vanaf C gaat het 'gelijke kansen'-beginsel structureel veranderen. We zien - met de inzet van extra trainers, assistenten en stagiaires - bij clubs verschillende vormen van differentiatie en individualisering:

- trainingen worden gedifferentieerd naar de verschillende taken/posities die voor spelers lijken te zijn weggelegd, bijv. "met afrondvormen de vleugelspitsen alleen voorzetten laten geven"; enkele clubs reserveren hiervoor meestal de ochtendtraining (n=3)
- trainingen worden in spelverband gegeven maar de trainer richt zijn aanwijzingen/feedback gedurende langere tijd op een individuele speler en let daarbij al dan niet op vooraf besproken punten (individuele coaching).
- trainingen (techniek, fysiek, e.d.) worden gegeven in verschillende groepeeringsvormen (individueel of kleine groepjes) en al dan niet met gespecialiseerde trainers, afgestemd op individuele tekortkomingen /kwaliteiten van spelers; bij een aantal clubs worden spelers geacht dit te doen voor en/of na reguliere trainingen (n=4).

In plaats van individualisering op basis van geconstateerde ‘tekortkomingen’ gaat een enkele club bij wijze van pedagogisch principe liever uit van wat spelers al wel kunnen:

“Ik vind het belangrijk dat ze hun goede kanten ontwikkelen, we moeten niet steeds hameren op hun zwakke kanten.” (n=2)

De differentiatiemaatregelen en individueel gerichte trainingen zijn overigens niet per definitie voor alle spelers bestemd. Bij veel clubs zijn deze maatregelen voorbehouden aan de ‘besten van de besten’ (n=5).

“De kansen van de deelnemers zijn nu eenmaal niet gelijk verdeeld.”

Voorbeeldmaatregelen zijn:

- de beste spelers mee laten trainen/spelen met hogere teams, “mits speler aan spelen blijft toekomen” (n=1)
- aanvullende opleidingsfaciliteiten voor de beste spelers i.s.m. andere clubs in de regio (n=1)
- extra krachttraining voor de besten (n=1) of contractspelers (n=1)
- toptalent eerder laten doorstromen (n=1)
- mee laten spelen met beloften of eerste (n=1)
- samen met 2^e elftal; 28 spelers op 6 trainers voor afwerken individuele programma’s (n=1)
- Het organiseren van een masterclass: beste jeugd van eerste, tweede en A trainen met elkaar (n=1)

2. *Motieven voor het nemen van differentiatiemaatregelen*

Enkele clubs beargumenteren dat er geen sprake kan zijn van ‘gelijke monniken en gelijke kappen’:

- het heeft geen zin om een jongen die niet goed genoeg is beter te maken... (n=1)
- jongens die wat achter lopen missen waarschijnlijk het nodige talent. Ze worden niet apart genomen, want de winst die je daar uit kunt halen is klein; hooguit huiswerk meegeven aan de jongsten...” (n=1)

Bij enkele clubs (“in principe doet iedereen hetzelfde...”) worden individuele trainingen sowieso noodgedwongen beperkt toegepast (n=2).

“Je kunt wel van alles willen (extra individuele trainingen), maar het is voor de ouders en die jongens wel een extra belasting, het is al druk genoeg zo’n trainingsweek...”

4.6 Programmering van trainingen en wedstrijden

4.6.1 Trainings- en wedstrijdschema

Het mondelinge interview is niet de aangewezen methode om gegevens te verzamelen over het aantal trainingen per club en per leeftijdscategorie. Voor zover we hierin wel geslaagd zijn, hebben we deze gegevens geverifieerd en aangevuld met website-informatie die de clubs over trainingen verschaffen.

Het aantal trainingen in de opleidingen varieert van minimaal 1 keer per week voor F tot maximaal 7 trainingen voor A. Het aantal wekelijkse trainingen per leeftijdscategorie is meestal:

- F/E/D3/D2: 3 x per week.
- D1: 3 à 4 per week
- C3: 3 à 4 per week
- C2/C1/B2: 4 x per week
- B1: 5 x per week
- A1: 6 x per week

Er is een club die aan teams een betrekkelijk groot aantal trainingsmomenten biedt (7 x per week) omdat “spelers vanwege andere verplichtingen lang niet altijd aan alle trainingen kunnen meedoen”. Vooral vanaf B zien we dat eerste divisieclubs wekelijks minder vaak trainen dan clubs uit de eredivisie. Tussen trainingsfrequentie en rangorde in de eredivisie is geen duidelijke relatie.

De trainingsduur varieert van 45 minuten (jongsten) en 60 minuten (ochtendtraining) tot maximaal 120 minuten. Er wordt bij de clubs vanaf C of B op enkele dagen (di en do) twee keer getraind.

Naast de trainingen spelen de teams ook wekelijks een wedstrijd in de competitie (zaterdag).

Wensen die clubs uitspreken t.a.v. hun trainingsprogramma's:

- vaker trainen (n=1); hersteltraining op zondag na wedstrijddag (n=1)
- intensiever trainen (n=1)
- bij voorkeur overdag trainen.

4.6.2 Een te zware belasting?

Een enkele club spreekt af en toe zijn twijfel uit (n=2), maar clubs vinden in de regel niet dat ze met hun programma van wekelijks terugkerende activiteiten (inclusief vervoer) de deelnemers naast hun schoolloopbaan te zwaar belasten.

“Het regime mag zwaar zijn maar is niet *te* zwaar; het is onvermijdelijk voor wie zich in het moderne profvoetbal een plaats wil verwerven.”

De clubs leveren uiteenlopende argumenten om deze stelling te staven:

- “Naast het voetbal is er voldoende ruimte voor vrije tijd. Elke woensdag zijn ze vrij en elke zondag” (n=1).
- “We houden nadrukkelijk rekening met de fysieke belastbaarheid” (n=1).
- “Ze willen niets liever dan voetballen” (n=2).
- “Als ze vrije tijd hebben, gaan ze ook weer voetballen” (n=1).

Men vraagt zich ook nog af wat de jongens anders zouden moeten doen in hun vrije tijd (n=1).

“In Volendam zijn er niet zoveel andere activiteiten en ze kunnen beter voetballen dan achter de pc zitten...”

4.7 Conclusie

Wat betreft de basisdidactiek is het merendeel van de clubs nogal conservatief. De gangbare overtuiging is dat spelers (technische) voetbalvaardigheden eerst geïsoleerd d.m.v. verschillende oefenvormen moeten aanleren om ze vervolgens in wedstrijden te kunnen toepassen. De KNVB-visie die de totaalmethode voorstaat, wordt door de clubs op zijn minst ruim en vrij geïnterpreteerd.

Vanaf C wordt de didactiek veelvormiger door de toepassing van meer individualisering en differentiatie. Differentiatie is voornamelijk het gevolg van het feit dat spelers in vaste posities gaan spelen en dat de trainingen daarop worden aangepast. Individualisering kan de vorm aannemen van individuele coaching waarbij de aandacht van de trainer/coach gericht is op een individuele speler in spelsituaties. Daarnaast zien we ook vormen waarin spelers buiten de spelcontext individueel of in kleine groepjes oefeningen moeten doen om zichzelf te verbeteren. Voorheen gebeurde dit altijd op basis van verbeterpunten die de trainer voor de speler in petto had. Met de introductie van pops, vcm-instrumentarium, e.d. blijkt dat bij een deel van de clubs (de beste) spelers schoorvoetend medebepaler worden van hun eigen trainingsprogramma en ook verantwoordelijk worden gesteld voor het rendement hiervan. Een van de motieven om zelfstandigheid van spelers te vergroten is de positieve invloed die er van uit zou gaan op het

leerrendement. Dat de noodzaak om spelers zelfstandigheid te geven besloten ligt in het voetballen zelf wordt vreemd genoeg niet als argument genoemd. Ook wat dit thema betreft speelt de vraag hoe vroeg je met zelfverantwoordelijk leren kunt beginnen.

5 SCOUTING, SELECTIE EN TALENTHERKENNING

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de scouting van talenten voor de jeugdopleidingen binnen het betaald voetbal.

In de eerste paragraaf komt de organisatie van de scouting aan bod. Vragen die worden beantwoord betreffen het aantal scouts, de coördinatie van de scouting en de regio waarbinnen wordt gescout. Daarnaast gaan we in deze paragraaf in op het onderscheid tussen de onderbouw en de zij-instroom van de jeugdopleiding. Tenslotte komt de wijze van het selecteren van talent aan bod.

In de tweede paragraaf beantwoorden we de vraag naar de talentkenmerken waarop wordt gescout. Wat zijn selectiecriteria, wordt er gebruik gemaakt van formulieren en zo ja, hoe zien deze eruit? Tenslotte komt de vraag aan bod welke kenmerken van een talent juist wel of juist niet te ontwikkelen zijn tijdens de opleiding.

Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie gericht op de dimensies deelaspecten versus totaalbeeld, techniek/fysiek versus persoon/motivatie en nature (niet ontwikkelbaar) versus nurture (ontwikkelbaar).

5.2 Organisatie scouting

De scouting van nieuwe jeugdspelers vindt bij alle bvo's georganiseerd plaats. Afhankelijk van de grootte van de jeugdopleiding is er een groep van scouts actief, variërend van 6 tot ca 45 scouts. De coördinatie van de scouting gebeurt door een coördinator/hoofd (jeugd)scouting, door het hoofd opleidingen (n=1) of door de directie (n=1). Ook is het zo dat naast de scouts soms de trainers (n=2) en de technisch directeur (n=1) meescouten. Een enkele club (n=1) meldt expliciet dat de scouts feedback krijgen over wat er met hun aanbevelingen is gedaan en hoe het gaat met de speler die zij als talent meenden te herkennen. Hoewel er clubs zijn die zeggen aan te sturen op meer professionalisering en bijvoorbeeld onlangs een coördinator hebben aangesteld (n=1), zijn de bvo's in het algemeen goed te spreken over de kwaliteit van hun scouting.

“In onze regio missen we geen enkel talent. Wij hebben een goede scouting.”

Binnen een bepaalde regio worden door de scouts wedstrijden van alle amateurclubs bezocht. Daarnaast wordt met deze clubs ook wederzijds

contact onderhouden over mogelijke talenten. Op basis van een convenant beloven amateurclubs de bvo te attenderen op talentvolle spelers in eigen gelederen. Iedere scout is hierbij verantwoordelijk voor de aan hem toegewezen amateurclubs.

De regio waarbinnen wordt gescout kan sterk variëren. Bij de onderbouw is de regio vaak klein (vaak maximaal 40 km), maar er zijn ook bvo's die landelijk scouten (n=1).

“Wij willen gewoon de beste spelers hebben hier in Nederland.”

Bij één club wordt tot de D2 alleen gescout in de eigen plaats. Volgens een andere club is er tot D door de club geen vervoer geregeld om ouders te ontmoedigen met jonge kinderen over grote afstand dagelijks te gaan slepen.

Naast het bezoeken van amateurclubs worden er door de bvo's ook zelf scoutingmomenten georganiseerd in de vorm van talentdagen of georganiseerde wedstrijden (n=6). Waarbij overigens wel wordt aangegeven dat één club dit voornamelijk doet uit het oogpunt van pr.

Ook in het buitenland wordt er gescout, maar dit gebeurt vaak pas vanaf de B-teams (n=5). Een enkele club scout vanaf 14 jaar in andere landen. Van andere bvo's zijn de gegevens niet bekend. Wel wordt benadrukt dat een speler uit het buitenland een meer dan toegevoegde waarde moet hebben en dat dit nooit de doorstroom van eigen talent mag blokkeren (n=1).

5.2.1 Onderbouw / zij-instroom

In het algemeen is de scouting voor de jeugdopleidingen te verdelen in twee stromen: de onderbouw en de zij-instroom. Bij de jongste jeugd wordt er in algemene zin op talent gescout. Het doel van de scouting is 'het vol krijgen van de teams'. Bij de zij-instroom wordt er meer specifiek gescout, d.w.z. op spelers die talentvol zijn op bepaalde posities. De vraag is dan of een speler het specifieke talent heeft dat binnen teams nog ontbreekt. Het scouten op posities is sowieso iets dat bij de jongste jeugd niet gebeurt. De bvo's die het scouten op positie noemen (n=4) geven allemaal aan dat ze dit pas bij de oudere jeugd doen. Men is al wel vroeg alert op posities (aanvallers, verdedigers) waarin de jongste spelers zich het best zouden kunnen ontwikkelen (n=1).

5.2.2 Trapsgewijze selectie

Bij het scouten gaan de bvo's niet over één nacht ijs. Er zijn altijd meerdere observatiemomenten. Scouts bezoeken een aantal wedstrijden van een mogelijk talent; daarnaast gaan ook het hoofd scouting en het hoofd jeugdopleidingen (n=1) of de trainers (n=2) kijken. Na deze eerste selectie van mogelijk talent volgen stagetrainingen of -wedstrijden (n=6). Of spelers worden opgenomen in een jeugd/talentenplan (n=4) of aangenomen bij de voetbalschool (n=3). Blijft een speler in positieve zin opvallen dan is de gebruikelijke gang van zaken dat hij bij het begin van een volgend seizoen instroomt in de opleiding.

Ook hier wordt overigens een onderscheid gemaakt tussen de onderbouw en de zij-instroom. De jongste spelers worden zoals gezegd geplaatst in een talentenplan of voetbalschool. Bij de oudere spelers die instromen is het zo dat ze vaak worden uitgenodigd om een tijdje mee te trainen met een van de bestaande teams binnen de opleiding.

5.3 Talentkenmerken waarop wordt gescout

Er is één ding waar alle clubs het over eens zijn: Je kunt op jonge leeftijd goed vaststellen of iemand goed kan voetballen in vergelijking met leeftijdgenoten, maar wat dat betekent op latere leeftijd is moeilijk te voorspellen. Of een talent uitgroeit tot een profvoetballer kun je vaak pas zeggen op het moment dat spelers een jaar of 15/16 zijn en naar het B- of A-team zijn doorgestroomd.

5.3.1 Selectiecriteria

In de interviews met de bvo's komen vooral de selectiecriteria met betrekking tot het jonge talent naar voren. Een aantal clubs noemt echter ook een paar specifieke aandachtspunten voor de selectie van de oudere spelers (n=4). Dit betreft vooral zaken op het mentale gebied. Zonder de goede mentaliteit (de wil om te winnen, de wil om jezelf dag na dag te verbeteren, altijd willen spelen...) kom je er niet als profvoetballer. Daarnaast scouten, zoals al eerder genoemd, clubs bij de oudere spelers ook meer op posities.

Bij de selectie voor de onderbouw van de opleiding geldt dat voornamelijk wordt gekeken naar techniek. Dit is een punt dat door veel clubs (n=11) als belangrijk criterium wordt genoemd. De resterende vier bvo's geven aan naar het hele 'plaatje' te kijken waarbij geen specifieke criteria worden uitgelicht of waarbij wordt aangegeven dat het om een combinatie van meerdere aspecten gaat (waarbij naast techniek ook tactiek en mentaliteit worden genoemd).

Belangrijkste beoordelingspunt bij het aspect techniek, maar ook als wordt gekeken naar het totaalbeeld, is dat een speler een talent is als hij zich duidelijk onderscheidt van zijn leeftijdsgenoten. Hij moet er uit springen op het veld.

Ook andere clubs (n=2) geven aan dat zij het beoordelen van het totaalbeeld van een speler van belang achten waarbij het naast techniek vooral ook gaat om mentale aspecten. Twee clubs geven aan dat meer moet worden gekeken naar dat wat een kind aan de basis nodig heeft om zich te ontwikkelen tot een goede voetballer (“Er moet niet alleen maar worden gekeken naar hoe iemand nu speelt”).

Als andere criteria worden nog genoemd:

- het gedrag in teamverband en spelsituaties (n=1),
- beweeglijkheid (n=2) en spelinzicht (n=1),
- coachbaarheid en bereidheid tot leren(n=1).

Wat betreft de waarde die op zo jonge leeftijd gehecht moet worden aan alle genoemde criteria geeft het volgende citaat een duidelijke relativering:

“Er wordt gelet op snelheid, techniek, mentaliteit, atletisch vermogen, maar waar hebben we het over, ze zijn net uit de luiers.”

Een probleem met de scouting dat door diverse bvo's (n=5) naar voren wordt gebracht, is het scouten van goede verdedigers. Dit zijn vooral de mentaal sterke spelers, de vechters met een misschien wat minder goede techniek. Doordat er toch vooral op zichtbare aspecten wordt gescout, komen vooral de technisch goede spelers (vaak aanvallers) in de opleiding terecht (“typisch Nederlands” aldus een van de clubs). Dat scouts meer naar persoonlijkheid moeten kijken is iets waar op dit moment bij bovengenoemde bvo's veel over wordt gediscussieerd.

5.3.2 Holistische versus deelaspecten

Uit de interviews blijkt een voorzichtige omslag van het kijken naar specifieke deelaspecten naar het kijken naar het totaalbeeld van een speler. Meerdere clubs (n=4) geven uitdrukkelijk aan dat zij bij de selectie van spelers uitgaan van het totaalbeeld dat een speler in verschillende spelsituaties laat zien. Niet alleen techniek en tactiek zijn belangrijk, maar ook de persoonlijkheid van de speler speelt mee. Er wordt gekeken naar een combinatie van factoren.

“Talent is een combinatie van techniek, tactiek, fysiek en mentaal; het hele plaatje moet kloppen.” (n=2)

Andere clubs (n=2) geven aan dat ze hun blik op talent wensen te verschuiven. Werd er eerst gekeken naar deelaspecten (voornamelijk techniek), nu zijn er bij een van de clubs nieuwe scoutingsformulieren in ontwikkeling waarbij de aandacht meer uitgaat naar het gedrag in spelsituaties (“een nieuwe ‘kijkwijzer’ voor het totaalbeeld”).

Een reden voor de genoemde verschuiving zou kunnen liggen in het eerder aangehaalde probleem wat betreft het scouten van goede verdedigers. Een aantal clubs geeft aan dat deze (vaak mentaal sterkere) spelers in de scouting nog wel eens over het hoofd worden gezien en dat met name de technisch vaardige spelers (vaak aanvallers) in de opleiding terecht komen.

In tegenstelling met deze ontwikkeling loopt de gang van zaken bij enkele andere clubs. Zij geven aan juist meer naar specifieke kenmerken te zijn gaan kijken. Een van de clubs let bijv. op technische aspecten, maar ook op aspecten als ‘scoren ze makkelijk’, e.d. Ook bij twee andere clubs wordt de techniek als het belangrijkste selectie criterium naar voren gebracht. Andere aspecten worden ook genoemd, maar “je kijkt toch met name naar techniek”.

5.3.3 Formulieren

Voor zover bekend gebruiken alle bvo's bij het scouten (score)formulieren of lijsten met beoordelingspunten die worden ingevuld of aan de hand waarvan een rapport wordt opgemaakt. Niet alle clubs hechten even veel waarde aan deze ‘lijstjes’. Het wordt hooguit gezien als houvast naast het ‘gevoel’ dat een scout heeft over een talent (n=3). De formulieren zijn vaak onderverdeeld in een aantal categorieën. Specifiek genoemd worden

- vaardigheid, inzicht, persoonlijkheid, explosiviteit (n=1),
- snelheid, techniek, inzicht, mentaliteit, atletisch vermogen (n=1) of
- techniek, tactiek, fysiek, mentaal (n=3).

Een enkele club (n=1) is naar eigen zeggen op zoek naar een instrument dat zich beter leent voor observatie waarbij voetballers in spelsituaties worden beoordeeld (zie ook de vorige paragraaf). Scoutinggegevens worden nog veelal schriftelijk verwerkt. Bij enkele clubs (n=2) is sprake van digitale verwerking of zijn er plannen om dat te gaan doen.

Spelersbeoordelingsformulier FC Groningen

Datum beoordeling	
Naam speler	
Geboortedatum	
Elftal en positie	
Beoordeeld door	

Technische vaardigheden				
	g	v	o	toelichting
Passen / trappen				
Verwerken v.d. bal				
Duel 1:1				
Koppen				
Handelingsnelheid				

Tactische vaardigheden / spelinzicht / uitvoering taken				
	g	v	o	toelichting
Balbezit				
Balbezit tegenpartij				
Omschakeling BB->BBT				
Omschakeling BBT->BB				
Coachen				

Mentale eigenschappen				
	g	v	o	toelichting
Wedstrijdmentaliteit				
Trainingsmentaliteit				
Coachbaarheid				

Fysieke gesteldheid				
	g	v	o	toelichting
Uithoudingsverm.				
Snelheid				
Kracht				
Coördinatie				
Lenigheid				

Algemeen / discipline				
	g	v	o	toelichting
Betrokkenheid				
Gedrag op veld				

Gedrag buiten veld				
Omgang materiaal				
Omgang kleding				

Algemene conclusie / opmerkingen				

Strijdvaardigheid, Initiatiefrijk, Discipline

Tabel 5.1: Spelersbeoordelingsformulier FC Groningen

5.3.4 Wel/niet ontwikkelbare kenmerken

Bij het scouten van talent wordt ook rekening gehouden met aspecten van het voetballen die tijdens de opleiding juist wel of juist niet aan te leren of verder te ontwikkelen zijn. Hierbij gaat het om het onderscheid nurture (“Je kunt van iedereen een goede voetballer maken”) versus nature (“Je wordt als talentvolle voetballer geboren”). In het algemeen zijn de bvo’s het eens over welke kenmerken van een voetballer meer of minder ontwikkelbaar/trainbaar zijn. Een breed gedeelde rangorde van goed naar slecht trainbaar is: techniek, fysiek (kracht en beweeglijkheid), tactisch inzicht, persoonlijkheid/mentaliteit en fysiek (snelheid). Ook wel aangeduid met het acroniem ‘TIPS’. Over de mate waarin afzonderlijke kenmerken van spelers trainbaar zouden zijn, bestaat tussen clubs overigens wel verschil van mening.

Techniek is voor alle clubs een kenmerk dat goed te ontwikkelen is. Op dit terrein kunnen spelers nog heel veel leren. Een van de clubs verklaart waarom er ondanks de hoge mate van trainbaarheid toch uitgebreid op techniek wordt gescout. De jongens met een goede techniek zijn vaak de ‘echte’ liefhebbers, dat zijn de jongens die al heel veel uit zichzelf met de bal bezig zijn. Deze jongens hebben een hoge intrinsieke motivatie en die jongens wil je als club graag in huis hebben.

Ook bepaalde fysieke kwaliteiten (genoemd worden kracht en beweeglijkheid) zijn goed te scholen (n=3). Hoewel dit wel kwaliteiten zijn die pas op latere leeftijd tot ontwikkeling komen (n=2).

Tactisch inzicht mag volgens de eerder genoemde rangorde relatief moeilijk trainbaar zijn, maar de ene club is hierover optimistischer dan de andere. Hetzelfde geldt voor de ontwikkelbaarheid van de persoonlijkheid en

mentaliteit van een speler. Zo valt er volgens een aantal clubs op het vlak van mentaliteit tijdens de opleiding nog veel winst te boeken (n=4).

Nauwelijks of in het geheel niet te ontwikkelen zijn zoals gezegd bepaalde fysieke/fysiologische kenmerken zoals snelheid (explosiviteit), om over lichaamslengte maar te zwijgen. Die kenmerken heb je wel of die heb je niet (n=2).

5.4 Conclusie

Het aantal scouts per club mag verschillen, maar de organisatie van de scouting vertoont veel gemeenschappelijke kenmerken. Hoewel sommige clubs naar eigen zeggen de scouting verder willen 'professionaliseren', zijn de bvo's in het algemeen goed te spreken over de kwaliteit van hun scouting. Een aantal clubs scout ook jong talent (rond 16 jaar) in het buitenland. Als het aan Platini (UEFA) ligt, zou er eind moeten komen aan deze praktijk om spelers al voor het hun 21^e uit het buitenland te halen.

Bij het scouten van talent doet de vraag zich voor of clubs scouten op deelaspecten of op het totaalbeeld van een speler. Uit de interviews blijkt dat bij veel clubs de blik op talent verschuift naar het totaalbeeld van een speler. De scoutingsformulieren die worden gebruikt zijn echter nog sterk gericht op deelaspecten. Wel is het zo dat een paar clubs ook aangeven niet meer zoveel waarde te hechten aan deze lijstjes, maar ze meer als ondersteuning te gebruiken.

De tweede vraag die zich opdringt is of de clubs zich meer richten op technische/fysieke aspecten of dat zij bij de scouting uitgaan van aspecten die te maken hebben met de persoonlijkheid van een speler. In het algemeen zijn de clubs sterk gericht op techniek, dit is het aspect waarop talenten worden gescout. De clubs geven ook aan dat dit soms wel tot problemen leidt. Door de specifieke gerichtheid op zichtbare aspecten komen vooral de technisch goede spelers (de aanvallers) in de opleiding terecht. Het scouten van goede verdedigers (mentaal sterke spelers, met een soms wat mindere techniek) is lastig. Dit is waarschijnlijk ook de reden dat een aantal clubs uitspreekt meer naar mentaliteit te willen kijken. Over het algemeen zijn dat ook de clubs die aangeven het totaalbeeld van een talent belangrijk te vinden.

De derde vraag tenslotte richt zich op het onderscheid nature (niet ontwikkelbare kenmerken) versus nurture (wel ontwikkelbare kenmerken). Worden talentvolle voetballers in de wieg gelegd of kun je van iedereen een goede voetballer maken? De meeste bvo's blijken het onderling eens over de rangorde van 'ontwikkelbaarheid' van de diverse spelerskenmerken. Over de ontwikkelbaarheid van de afzonderlijke kenmerken zijn de meningen echter verdeeld. Logischerwijs zou scouting zich vooral moeten richten op aspecten die relatief moeilijk ontwikkelbaar zijn. De interviews wijzen echter uit dat

bij de scouting van jonge spelers het meest ontwikkelbare kenmerk vaak de doorslag geeft: de voetbaltechnische kwaliteiten die spelers tijdens trainingen/wedstrijden demonstreren.

6 Instroomleeftijd

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komen gegevens aan de orde die antwoord moeten geven op een van de hoofdvraagstellingen van het onderzoek: Wat is een verantwoorde instroomleeftijd voor jeugdig voetbaltalent? We beginnen uiteraard met gegevens over de feitelijke instroomleeftijd die bvo's voor hun opleiding hanteren (5.2). Vervolgens bespreken we de motieven die clubs hanteren voor de gekozen instroomleeftijd. Hierbij gaat het om motieven om relatief vroeg met de opleiding te beginnen (5.3.1) versus motieven om relatief laat met de opleiding te beginnen (5.3.2). In de laatste paragraaf trekken we op basis van de literatuurstudie (Van Dijk & Lankhuijzen, 2007a) en de interviewuitkomsten een conclusie over een verantwoorde instroomleeftijd.

6.2 Feiten over instroomleeftijd

De instroomleeftijd varieert van 6 jr (F2) t/m 12 jr (D1). In de volgende tabel staan de instroomleeftijden per club.

Instroomleeftijd	Aantal clubs (n=15)
D1 (12 jaar)	3
D2 (11 jaar)	3
D3 / E1 (10/11 jaar)	5
F1 (7/8 jaar)	2
F2 (6/7 jaar)	2

Tabel 6.1: Instroomleeftijd jeugdopleiding per bvo

De instroomleeftijd is aan regels gebonden, waarbij een onderscheid is gemaakt tussen stichtingen en verenigingen. Voor stichtingen (de meeste bvo's) is de voorgeschreven instroomleeftijd minimaal onder 13 (D1). We zien echter in tabel 4.1 dat de meeste clubs een instroomleeftijd hanteren die (ruim) onder deze grens uitkomt. Ze omzeilen de regel door E en F-teams in het leven te roepen die formeel-organisatorisch niet binnen de bvo-stichting vallen, maar onder een vereniging: de zogenoemde voetbalschool. Uit tabel 6.2 blijkt dat 8 van de 15 onderzochte bvo's een voetbalschool hebben die naar eigen zeggen als voorportaal dient voor de opleiding.

Voetbalschool	Aantal clubs (n=8)
E/D2	1
E	2
E/F	4
D/E/F	1

Tabel 6.2: BVO's met een voetbalschool

De vraag is uiteraard of het fenomeen voetbalscholen niet ook een verkapt manier is om de instroomleeftijd te verlagen. Twee van de acht clubs ontkennen dit door te verwijzen naar het beperkt aantal trainingen (1 x per week) en het beperkt aantal maanden waarin de teams van de voetbalschool trainen en wedstrijden spelen. Aanvullende argumenten zijn verder: de jongsten spelen nog bij hun eigen amateurclub, ze zijn geen lid van de bvo, e.d. De overige clubs spreken zich minder nadrukkelijk uit over de vraag of hun voetbalschool gewoon onderdeel is van de opleiding. Als we bij alle clubs de voetbalschool zien als onderdeel van de jeugdopleiding, dan is de hoogste instroomleeftijd 12 jaar en de laagste 6 jaar.

6.3 Motieven voor de gekozen instroomleeftijd

De clubs geven uiteenlopende motieven voor de gekozen instroomleeftijd. We bespreken motieven om relatief vroeg (vanaf F of E) en relatief laat (vanaf E of D) te beginnen.

6.3.1 Vroeg beginnen

De motieven die de clubs noemen om vroeg te beginnen zijn te verdelen in drie groepen: concurrentie (1), kwaliteit van de eigen opleiding (2) en ontwikkelingskansen (3).

In de eerste plaats noemen clubs (n=9) dus de concurrentie met andere, naburige, bvo's als motief.

“We vissen allemaal in dezelfde vijver, dus je moet wel vroeg beginnen.”

De motieven in deze categorie komen allemaal op hetzelfde neer: clubs willen in hun jacht op voetbaltalent elkaar voorblijven.

“Als wij spelers selecteren, dan kunnen andere clubs ze niet meer wegkopen.”

Een tweede groep van motieven heeft betrekking op de kwaliteit van de eigen opleiding met de mogelijkheid om de besten tegen de besten te laten

spelen (n=8). Was eerder de concurrentie met naburige bvo's de oorzaak, in deze motieven zijn de amateurverenigingen debet aan een lage instroomleeftijd. De bvo's zijn van mening dat zij veel betere faciliteiten in de aanbieding hebben (o.a. in de vorm van betere trainers en medespelers). Veel bvo's voegen daar ook aan toe dat in amateurverenigingen de talentvolle voetballertjes te weinig tegenstand krijgen. Enkele voorbeelduitspraken in deze groep zijn:

“Spelers kunnen zich beter ontwikkelen dan bij de amateurclub omdat er betere trainers zijn en omdat we vaker trainen.”
“Spelers kunnen met en tegen de besten spelen.”

Een derde groep veelgenoemde motieven is het benutten van ontwikkelingskansen (n=8). Ontwikkelingskansen dienen zich al vroeg aan en een lage instroomleeftijd biedt kinderen de kans om deze onder optimale opleidingscondities te benutten, aldus de genoemde clubs. Het voordeel van jonge kinderen is ook dat ze nog zo ontvankelijk zijn en ‘kneedbaar’. Kortom: jong geleerd is oud gedaan.

“Rond 10 jaar leren kinderen het makkelijkst. Later beginnen is een gemiste kans.”
“Je kunt kinderen van jongs af aan voorbereiden op wat je als club wil.”

Andere genoemde motieven voor een relatief lage instroomleeftijd zijn:

- kinderen willen zelf graag (n=3);

“De kinderen hebben er zelf plezier in, de mensen moeten niet zo overspannen reageren.”

- de kwaliteit van de opleiding en het voetbal in Nederland vaart er wel bij (n=3);

“De F-jes krijgen bij de amateurs nu geen goede opleiding, dat gaat ten koste van het Nederlandse voetbal.”

- er moet geen voetbaltalent verloren gaan (n=1);

“Je moet kinderen vroeg bij het voetbal betrekken, anders kiezen ze misschien een andere sport.”

en ‘last but not least:

- je kunt eraan verdienen (n=1).

“Het gaat ook om geld. Als we grote talenten zelf tot 12 jaar in de opleiding hebben, dan kunnen we geld aan ze verdienen”.

6.3.2 Later beginnen

Ook wat betreft het later beginnen met de opleiding zijn de genoemde motieven in een aantal groepen op te delen.

De eerste groep motieven refereert aan een pedagogisch bezwaar: je moet kinderen niet zo vroeg uit hun eigen omgeving halen (n=3). Het zou schadelijk zijn voor kinderen om ze al zo vroeg uit hun omgeving weg te halen en “het product voetbal” te laten prevaleren boven het kindbelang.

“Het gaat om het kind en niet om het product voetbal, we zitten zelf sociaal-maatschappelijk gezien op de grens door met D-tjes te beginnen.”

Een tweede groep motieven is van ontwikkelingspsychologische aard (n=6). Het komt erop neer dat een lage instroomleeftijd (meestal wordt F bedoeld) geen zin heeft, omdat je de jongsten nog maar weinig kunt bijbrengen.

“Het trainen van jonge spelertjes is meer bezigheidstherapie.”

Een derde groep motieven heeft te maken met het probleem dat talent op jonge leeftijd moeilijk te herkennen is (n=6). Vooral bij de F-jes is talent moeilijk in te schatten, laat staan dat op zo jonge leeftijd de ontwikkeling op termijn te voorspellen is.

Tenslotte zijn er clubs die menen dat een vroege instroomleeftijd het risico met zich meebrengt dat deelnemers voortijdig afhaken (n=4):

“Vroeg beginnen kan ook vroegtijdig afhaken betekenen. Het moet wel leuk blijven en spelers moeten gemotiveerd blijven”.

6.4 Conclusie

De meeste clubs lijken de ‘ideale’ instroomleeftijd te stellen op E (9 à 10 jaar). De argumenten die ze inbrengen tegen een nog lagere instroomleeftijd zijn: nog jongere kinderen moet je niet uit hun omgeving halen, zijn ontwikkelingspsychologisch nog niet aan opleiden toe, zijn nog te onvoorspelbaar in hun talentontwikkeling en de opleiding gaat te lang duren. De argumenten voor een instroomleeftijd van 9 à 10 jaar zijn: E’tjes kun je al veel bijbrengen, ze zijn nog makkelijk te vormen en ze vinden het zelf nog leuk bovendien. Later instappen dan E is voor een groot deel van de clubs geen issue vanwege de concurrentie en de vermeende deplorabele kwaliteit van het amateurvoetbal. In de argumentatie lijkt het clubbelang te prevaleren boven het kindbelang.

De D-leeftijd is conform de stichtingsregel. De facto is er slechts één bvo die zich onverkort (zonder de voetbalschoolconstructie) aan deze regel houdt. Diezelfde club adviseert:

“De KNVB zou wat aan de instroomleeftijd moeten doen. Verplicht vaststellen bij D. Daarvoor alleen mogelijk extra trainingen terwijl de speler bij zijn eigen amateurclub blijft.”

Veel clubs blijken overigens best bereid te zijn om de instroomleeftijd te verhogen naar bijv. D1, mits alle bvo’s hetzelfde doen en de kwaliteit van het amateurvoetbal omhoog gaat. Enkele clubs komen - merkwaardigerwijs zonder referentie aan het Jeugdbeleidsplan Nederland of de regionale KNVB-trainingen - in dit verband met aanbevelingen.

“De BVO’s zouden het opleidingsniveau bij de amateurclubs kunnen proberen te verbeteren. Dan kunnen spelers op een latere leeftijd beginnen en niet uit concurrentieoogpunt al zo vroeg mogelijk”.

“Als er topopleidingen komen bij de amateurclubs, dan kan het wel later beginnen, bijv. met 12/13 jaar, maar dan moet de kwaliteit echt goed zijn. Maar dan moet iedereen wel van de spelers afblijven...”

Voor één club zou de ideale instroomleeftijd zelfs bij B mogen liggen:

“Laat de spelers bij de amateurclub en stop de energie in de opleiding daar. De KNVB zou dit moeten veranderen. Er wordt teveel op het geld gelet en te weinig op het kind”.

Belangrijker nog dan de vraag naar de ideale instroomleeftijd is wellicht de vraag wat clubs jongere kinderen op voetbalgebied aanbieden en laten doen

(zie hoofdstuk 3). Bezwaren tegen een lage instroomleeftijd (E, desnoods F) wegen minder zwaar als

- kinderen zelf graag willen,
- het spelplezier voorop staat,
- kinderen niet in een trainingskeurslijf geduwd worden maar vrijuit kunnen voetballen,
- op een kindvriendelijke manier worden aangesproken door pedagogisch geschoolde trainers,
- een keer per week partijtjes spelen,
- niet te ver van de bvo wonen (10 à 15 km),
- desgewenst ook bij hun amateurclub kunnen blijven,
- niet naar een andere school hoeven, etc.

Kortom, de instroomleeftijd moet niet los gezien worden van het aanbod. Zo kan een instroomleeftijd van 7/8 jaar bij de ene club pedagogisch gezien meer verantwoord zijn dan een hogere instroomleeftijd bij een andere club. We moeten hier wel onmiddellijk aan toevoegen dat - hoe verantwoord de opvang van de jongste spelers ook is - ze deelgenoot worden gemaakt van een wereld die in veel opzichten moeilijk lijkt te rijmen met de beschermde omgeving die kinderen nog nodig hebben. Om die reden is er veel voor te zeggen om te komen tot een instroomleeftijd waarmee vooral ook het kindbelang is gediend. Maar welke leeftijd verdient dan de meeste aanbeveling?

In de literatuurstudie (Van Dijk e.a., 2007a) hebben we geconcludeerd dat het niet zo belangrijk is op welke leeftijd iemand deelneemt aan sport, relevant is de leeftijd waarop intensieve/systematische training begint (Van Rossum & Gagné, 2006). Verder luidt de conclusie uit de literatuurstudie dat het voor de algehele conditie van het kind belangrijk is om zich breed te oriënteren en het ook vanuit het oogpunt van interesse en motivatie is aan te bevelen niet te vroeg te specialiseren. Maar terecht kan hier de vraag gesteld worden: welke leeftijd wordt bedoeld met 'niet te vroeg'? De literatuur geeft hierop voor teamsporten als voetballen geen klip en klaar antwoord. Uit de interviews lijkt 12/13 jaar (overgang van basisschool naar voortgezet onderwijs) voor een aantal clubs een bespreekbare instroomleeftijd, zij het met veel 'mitsen' en 'maaren'. Uiteraard is voor het bepalen van de instroomleeftijd ook relevant om te weten hoe de opleiding voor jonge kinderen is ingericht, hoe zwaar de jonge spelers worden belast, hoe zij zelf en hun ouders de instroom op jonge leeftijd ervaren, etc. Voor het beantwoorden van juist deze vragen is vervolgonderzoek noodzakelijk (zie verder hoofdstuk 9).

7 BEGELEIDING

7.1 Inleiding

De begeleidingsstaf van de jeugdopleiding, die bij alle bvo's aangestuurd wordt door het hoofd jeugdopleiding, bestaat uit de trainer/coach (eventueel een assistent-coach), een of twee elftalbegeleiders/teammanagers, de medische staf (arts, fysiotherapeut en verzorger) en vaak ook nog een studiebegeleider/studiecoördinator en een sociaal-maatschappelijk en/of een mentaal begeleider. Vanaf de D heeft elk team bovendien een grensrechter/assistent-scheidsrechter. In uitzonderingsgevallen is er nog sprake van een vertrouwenspersoon waarmee spelers zaken kunnen bespreken die zij geheel buiten de club willen houden (n=1), een sociaal platform waarin mensen zitten met expertise op het gebied van studie, wonen en werken (n=1) of de inzet van een psycholoog (n=1).

“We eisen heel erg veel, dan moeten we er ook voor zorgen als organisatie dat we er alles aan doen om het zo goed mogelijk voor elkaar te krijgen.”

In toenemende mate spelen ook zaakwaarnemers een rol in de begeleiding van kinderen, maar daar staan de clubs eerder negatief dan positief tegenover:

“Die heeft geen oog voor de speler als het slecht gaat. Het gaat alleen om contractverlenging etc. Het accent ligt vaak te veel op het geld.” (n=2)

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de begeleiding van de deelnemers aan de jeugdopleiding. Daarbij wordt om te beginnen ingezoomd op de trainers, die als de eerstverantwoordelijken voor de begeleiding van de spelers worden gezien en die ook het meest intensief met de spelers in contact staan (paragraaf 7.2). Een belangrijk deel is hierbij ingeruimd voor de *eisen* die er aan de trainers worden gesteld. Vervolgens komen de verschillende begeleidingsterreinen aan bod: de begeleiding op het gebied van school/studie, de mentale begeleiding, de medische begeleiding en de begeleiding op sociaal-maatschappelijk gebied (paragraaf 7.3).

Een belangrijke taak van de begeleiding tenslotte is de monitoring van talentontwikkeling, de tussentijdse evaluatiegesprekken met spelers/ouders en de nazorg voor de spelers die voortijdig moeten afhaken. Deze begeleidingstaken komen aan de orde in paragraaf 7.4.

In de conclusie gaan we o.a. in op de vraag of begeleiders vooral *specialisten* of vooral *generalisten* zijn en of de nadruk vooral ligt op de

individuele ontwikkeling van de speler of op de relatieve prestatie ten opzichte van de groepsnorm (dimensies).

7.2 De trainersstaf

7.2.1 Wie vormen de trainersstaf?

Wat de trainersstaf betreft, geldt dat deze in veel gevallen is aangevuld met specialisten die teamoverkoepelend werken, zoals een keeperstrainer (n=4), een loop/kracht- of coördinatietrainer (n=4), een spitsentrainer (n=1) of een techniektrainer (n=4). Meerdere clubs werken met minimaal twee trainers per team, waarbij soms spelers van het 1^e elftal (n=1) of stagiaires van het CIOS (n=5) als assistent-trainer worden ingezet. Wat de rol van de trainer betreft, wordt aangegeven dat het inzetten van specialisten weliswaar noodzakelijk is, maar dat dit niet tot versnippering mag leiden. De trainer moet het overzicht houden en blijft voor spelers het centrale aanspreekpunt (n=1).

Achtergrond

Ten aanzien van de achtergrond van de trainersstaf, kan een onderscheid worden gemaakt tussen 'voetbalachtergrond' en 'pedagogisch-didactische achtergrond'. Wat de 'voetbalachtergrond' betreft geldt dat bij veel bvo's ex-betaald voetballers als trainer werken. Er wordt een aantal voordelen genoemd van het inzetten van mensen met een verleden in het betaalde voetbal:

- ze weten wat er in de praktijk op de spelers afkomt (n=1);
- ze weten wat je bij bepaalde ontwikkelingen in een wedstrijd moet doen, omdat ze dat zelf hebben meegemaakt en kunnen dit bovendien beter overbrengen vanuit hun eigen ervaring (n=1);
- ze zijn voor spelers identificatieobject, spelers kijken tegen hen op (n=2) en
- spelers krijgen er een extra impuls door (n=1).

Het idee van een van de clubs om spelers uit het eerste elftal bij de jeugdopleiding te betrekken, sluit hierop aan. Clubs geven overigens aan dat alleen een betaald voetbalverleden geen garantie is voor een deugdelijke begeleiding; de trainer moet het ook over kunnen brengen (n=1). Een andere club meldt ervoor te kiezen om een balans aan te brengen in de technische staf en heeft naast oud-voetballers ook bijvoorbeeld trainers aangesteld die uit het onderwijs komen, die op een meer theoretische manier werken. Er wordt dus ook gezocht naar trainers met een 'pedagogisch-didactische' achtergrond, bijvoorbeeld trainers die het CIOS doen of hebben gedaan (n=4).

Diploma's

Wat de trainersdiploma's betreft, zijn er zowel binnen als ook tussen bvo's verschillen. De diploma's variëren van TCIII tot TCI (Jeugd). Er is geen duidelijk overzicht van welke trainers over welke diploma's beschikken. Hoewel wordt aangegeven dat het fundament belangrijk is (n=1) en je je als bvo niet kunt permitteren om bij een van de groepen een slechte trainer neer te zetten (n=1), geldt toch dat trainers bij de jongere jeugd vaker onervaren of in elk geval jonger zijn (n=4). Clubs geven hiervoor als reden dat het aanbod van kwalitatief goede trainers niet zo groot is (n=1) en dat bovendien het beschikbare geld niet altijd toereikend is (n=2).

7.2.2 Eisen aan trainers

Clubs geven duidelijk aan welke eisen zij aan hun jeugdtrainers stellen. Onduidelijk blijft of deze eisen ook zijn vastgelegd in profielschetsen. Er zijn maar weinig bvo's (n=1) die er melding van maken. De trainerseisen die clubs naar voren brengen, liggen op de volgende gebieden: diploma's, ervaring, voetbalachtergrond, pedagogische kwaliteiten, didactische kwaliteiten en persoonlijkheid.

Diploma's

Vijf van de vijftien onderzochte bvo's geven expliciet aan dat de trainers in het bezit moeten zijn van een trainersdiploma, hoewel deze eis niet in alle gevallen voor alle leeftijdsgroepen geldt. Zo eist één club dat de trainers van de A en de B TCI-Jeugd hebben, maar is dit diploma voor de jongere jeugd slechts gewenst, en niet verplicht. Een andere club geeft aan dat er op dit moment geen eisen zijn wat betreft diploma's, maar dat deze eisen er de komende jaren wel gaan komen in verband met de licentievoorwaarden van de KNVB.

“Een diploma maakt iemand niet perse bekwaam, hooguit bevoegd.”

Ervaring

Versillende clubs wijzen erop dat de trainers ervaring moeten hebben. Dit betreft ofwel trainerservaring (n=1), ervaring met een bepaalde leeftijdsgroep (n=1) of levenservaring, bijvoorbeeld zelf kinderen hebben (n=1). Mensenkennis speelt een belangrijke rol (n=1).

Voetbalachtergrond

Al eerder is gesproken over de voordelen van het inzetten van ex-betaald voetballers. Eén club geeft expliciet aan dat een voetbalachtergrond vereist is, één club geeft aan dat betaald voetbal hebben gespeeld geen voorwaarde is, maar wel een aanbeveling.

Pedagogische kwaliteiten

De meerderheid van de clubs denkt bij eisen aan trainers aan pedagogische kwaliteiten (n=12). Daarbij gaat het om:

- het om kunnen gaan met kinderen in het algemeen (n=6),
- het kunnen herkennen van problemen binnen het voetbal (bijv. egoïstische spelers of faalangstige spelers) en ook buiten het voetbal (n=2),
- het kunnen aanpassen aan, je kunnen verplaatsen in kinderen (n=3),
- inzicht hebben in de psychologische ontwikkeling (n=1),
- om kunnen gaan met de karakteristieken van bepaalde leeftijds-categorieën en daar kennis van hebben (n=2),
- het kunnen bieden van sociaal-emotionele begeleiding (n=1), bijvoorbeeld op het gebied van omgangsvormen, respect en conflicthantering (n=1).

Didactische kwaliteiten

Veel clubs noemen expliciet als eis bepaalde *didactische kwaliteiten* waarover de jeugdtrainers moeten beschikken (n=9). Zij denken daarbij bijvoorbeeld aan

- het goed kunnen verwoorden van dingen en het in de praktijk goed voor kunnen doen (n=4),
- het beter maken van spelers (individueel en als team) (n=3), bijvoorbeeld door het kunnen inschalen van spelers en hen vervolgens met passende oefeningen vooruit te helpen (n=1) of door het kunnen aangeven van de details die bij een bepaalde leeftijdscategorie horen (n=1) en
- het kunnen motiveren van een groep (n=1).

Persoonlijkheid

Tenslotte noemt het merendeel van de clubs aspecten die de *persoonlijkheid* van de trainer betreffen (n=8). Daarbij wordt gedacht aan:

- gezag (n=1)
- consequent zijn (n=1)
- uitstraling (n=1)
- winnaarsmentaliteit (vooral bij de bovenbouw) (n=1)
- inzet, bezieling, betrokkenheid (n=3), bijvoorbeeld door mée te doen in plaats van met de hand op de rug staan toekijken en aanwijzingen toeschreeuwen (n=1)
- de wil om zich verder te ontwikkelen (n=1)
- hart hebben voor jeugdige spelers en van voetbal houden (n=1) en
- verantwoordelijkheidsgevoel (n=1).

Daarnaast is het belangrijk dat een trainer de grote lijnen kan bewaken en op lange termijn denkt (n=1).

“Een trainer moet altijd zichzelf blijven. Als het niet in je karakter zit, moet je niet steeds uit je slof schieten, dat komt niet aan.”

7.2.3 Specifieke eisen aan/kwaliteiten van trainers in de onderbouw en de bovenbouw

De hiervoor genoemde eisen zijn algemene eisen die aan jeugdtrainers worden gesteld. De bvo's geven echter aan dat er duidelijke verschillen zijn tussen het trainen van de oudere jeugd (met name B en A en in mindere mate ook C) en de jongste jeugd (voetbalschool tot en met D). Voor het trainen van deze verschillende leeftijdscategorieën worden dan ook verschillende eisen aan een trainer gesteld. De verschillen tussen de leeftijdscategorieën betreffen

- de inhoud (wat reik je aan, welke dingen train je),
- de eisen/verwachtingen (wat wil je bereiken en hoe snel),
- de benadering (hoe reik je dingen aan) en
- wat er centraal staat: opleiden (bij de jongste jeugd) of steeds meer ook het resultaat (bij de oudere jeugd), het individu (bij de jongste jeugd) of steeds meer ook het hele team (bij de oudere jeugd).

Deze verschillen komen voort uit verschillen tussen de oudere jeugd en de jongste jeugd, bijvoorbeeld wat betreft belevingswereld, cognitief niveau en motorische vaardigheden.

Wat betekenen de verschillen tussen jongste en oudste jeugd voor de praktijk van de training? We gaan eerst in op de trainingspraktijk in de onderbouw (t/m D) en vervolgens op die in de bovenbouw.

Onderbouw

Wat de *benadering* betreft, wordt vooral aan het taalgebruik gedacht. Er moet op een speelse, kinderlijke manier worden gepraat, waarbij bovendien de toon moet worden aangepast (n=6). Daarbij moeten trainers zich zelfs letterlijk op het niveau van de kinderen verplaatsen, door door de knieën te zakken (n=3). Daarnaast geven clubs aan dat de jongste jeugd vooral *positief* benaderd moet worden (n=3). Daarbij moet niet te vaak gecorrigeerd worden (n=2), maar moeten trainers er op gericht zijn dat vertrouwd raken - met de bal, met de trainer, met de medespelers - een grote rol speelt (n=3). Er is geen plaats voor straffen, maar juist voor belonen (n=1). Geduld is bij het trainen van de jongste jeugd erg belangrijk (n=3).

“Kinderen kunnen alleen maar beter worden als ze merken dat de trainer niet alles alleen maar slecht vindt”

Verder is het belangrijk, dat de kinderen binnen hun belevingswereld vrijgelaten worden (n=2).

“Je probeert je letterlijk op hun niveau te verplaatsen. Als er bijvoorbeeld een vliegtuig over gaat, dan kijk je daar met z'n allen naar, in plaats van dat je de kinderen direct bij de les roept”.

Tenslotte wordt nog aangegeven dat je bij de jongste jeugd als trainer meer moet sturen (n=1), dat je als trainer rustiger moet zijn (n=2) en dat het belangrijk is dat je de kinderen zelf oplossingen laat vinden (n=1).

“Je moet als trainer niet uit je vel springen, daar raken ze helemaal van overstuur.”

Ook moet je volgens een club als trainer niet te veel corrigeren en te veeleisend zijn, omdat kinderen anders dichtklappen. Een andere club geeft aan dat het niet zo erg is bij de jongste jeugd wanneer een speler zijn taak niet uitvoert, omdat hij het geleidelijk aan mag leren. Er is zelfs een club die meent dat het “qua verwachtingen niet uit mag maken of een jong spelertje bij ons voetbalt, of bij zijn eigen cluppie om de hoek in het dorp”.

“Je moet ze gewoon lekker laten voetballen”.

Maar dezelfde club voegt er wel onmiddellijk aan toe:

“Het enige (prestatieve) aspect dat wel om de hoek komt kijken is de evaluatie die een paar keer per jaar plaatsvindt. Deze evaluatie kan de aanleiding zijn tot afvloeien van een speler. Daarom is het toch wel een bloedserieuze zaak, maar verder moet je jongeren daar niet mee belasten!”

Overige belangrijke zaken bij de jongste jeugd zijn dat het contact met de ouders een grote rol speelt (n=2) en dat je als trainer bij de jongste jeugd veel vaker dan bij de oudere jeugd als vertrouwenspersoon optreedt bij persoonlijke problemen, thuis of op school (n=2).

“Het kind staat centraal, niet de trainer, niet de leiders, niet de ouders, het gaat om de ontwikkeling van het kind.”

Bovenbouw

Ook bij de oudere jeugd blijft een positieve benadering belangrijk, maar de clubs zijn het erover eens dat er wel steeds meer geëist kan en móet worden (n=6). De oudere jeugd moet voorbereid worden op het betaalde voetbal. De nadruk komt nu veel meer op het mentale vlak te liggen en er wordt veel duidelijker naar de wedstrijd en naar het resultaat daarvan toegewerkt (n=4). Bovendien gaat het nu steeds meer om details (n=1). De benadering moet daarom strakker, dwingender en soms ook harder zijn (n=5). Dit betekent dat er met sancties kan worden gewerkt (n=1) en dat er af en toe met de vuist op tafel geslagen mag worden (n=2). Hoewel er op het juiste moment hard moet worden opgetreden, moet het overigens wel sociaal blijven (n=1) en moeten jeugdigen niet worden afgebrand (n=1). De uitspraak “Spelers moeten bang voor je zijn...” wat de B-junioren betreft (n=1), lijkt op zichzelf te staan. De clubs geven aan dat je bij de oudere

jeugd met - bijna - volwassen spelers te maken hebt. Zo kan, vooral met de A, zakelijker worden omgegaan (n=1), kun je de spelers meer bij besprekingen e.d. betrekken (n=1) en kunnen er ook meer individuele gesprekken worden gevoerd, omdat de spelers vaak zelf heel goed weten wat ze willen (n=1). Oudere spelers kun je meer hun gang laten gaan (n=1). De B en de A worden niet over een kam geschoren. Zo wordt aangegeven dat de B-tjes middenin de puberteit zitten en kort gehouden moet worden, zodat er geen chaos ontstaat (n=1).

Welke trainer voor welke groep?

Gezien het bovenstaande, moeten de kwaliteiten en het karakter van de trainer passen bij de leeftijdsgroep waar de trainer voor staat. Hoewel er trainers zijn die alle leeftijden kunnen trainen (n=1), is niet iedere trainer geschikt voor elke leeftijdsgroep. Iemand die geschikt is om D-pupillen te trainen, hoeft bijvoorbeeld niet per se een goede A-junioren trainer te zijn. Daar zijn de bvo's het over eens (n=5). Daarbij wordt aangegeven dat het verschil 'm met name zit in onderbouw/bovenbouw (n=2).

“Ik ben misschien wel een typische pupillentrainer, ik zou niet geschikt zijn voor A, B of C, dat moet allemaal zakelijk.”

Bij het aanstellen van trainers bij een bepaalde leeftijdsgroep wordt bijvoorbeeld gekeken naar de doelen van de jaargang en wordt er vervolgens naar trainers gezocht die daar goed in onderlegd zijn (bijvoorbeeld bij de D'tjes motorisch leren) (n=1). Zo is iemand met tactisch inzicht als specifieke kwaliteit bijvoorbeeld uitermate geschikt voor de B of de A (n=1).

“Iemand die voortdurend situatief coacht en het spel stopzet, moet je niet bij de jongsten neerzetten. Daar moet je iemand hebben die er een feest van maakt!”

Naast kwaliteiten en karakter wordt ook afgegaan op de voorkeur van de trainer zelf. Trainers geven vaak zelf aan waar ze zich beter op hun plaats voelen en waar ze denken dat hun kwaliteiten liggen (n=2).

Het vinden van goede trainers voor - met name de jongste - jeugd is vaak problematisch. Goede trainers willen vaak snel doorgroeien naar hogere teams, waar zij meer status hebben en meer kunnen verdienen (n=2). Dit is geen goede ontwikkeling. Wanneer trainers alleen maar hogerop willen, kan dit ten koste gaan van de groep waarmee wordt getraind (n=1). “Trainers die steeds bij dezelfde groep willen blijven, bijv. bij de F1, worden gezien als trainers die geen ambitie hebben, maar dit is een misverstand. Deze trainers hebben wel degelijk ambitie, namelijk om van een groepje individuutjes een team te maken”. (n=1). Een mogelijke oplossing voor dit probleem, is dat op alle niveaus hetzelfde betaald gaat worden (n=1).

7.2.4 Beoordeling van trainers

De beoordeling van trainers neemt bij verschillende bvo's verschillende vormen aan. In enkele gevallen gebeurt dit formeel, in de vorm van functionerings- of beoordelingsgesprekken (n=2), waarbij soms gebruik wordt gemaakt van een competentieprofiel (n=1). In de meeste gevallen vindt de beoordeling - voor zover daar al van kan worden gesproken - echter informeel plaats, door het in de gaten houden van het functioneren van de trainers door het hoofd opleiding en hen daar feedback op te geven, bijvoorbeeld tijdens regelmatig werkoverleg (n=5).

“Beoordeling is een groot woord. Er is sprake van een open situatie in de benadering van trainers, waarbij de trainers open staan voor coaching.”

Het hoofd opleiding van een van de clubs geeft aan moeite te hebben met het 'afrekenen' van trainers en de 'beoordeling' liever te zien als dialoog, als proces, waarbij het hoofd opleiding feedback geeft aan trainers en zichzelf ziet als 'assistent, ondersteuner, klankbord'.

Bij de beoordeling van trainers gaat het er niet om of hun team wint of verliest (n=1), en ook niet om het aantal spelers dat doorstroomt (n=1). Trainers worden afgerekend op de ontwikkeling van de talenten, op de mate waarin ze bij hun pupillen progressie realiseren (n=2) en er wordt gekeken of de trainers datgene aanbieden wat de club vanuit het beleid wil (n=1).

Ten behoeve van de beoordeling van de trainers en/of het bewaken van hun functioneren, moeten de trainers bijvoorbeeld hun trainingsplannen en/of plan van aanpak bij het hoofd jeugdopleidingen inleveren (n=3). Daarnaast benut het hoofd opleiding van een aantal bvo's de mogelijkheid om trainingen en wedstrijden te bekijken (n=3).

7.2.5 Bijscholing

“De jeugdopleiding kan verbeteren, wanneer je je als trainers allemaal ontwikkelt”.

Aan de ontwikkeling van trainers wordt bij de verschillende clubs op de volgende manieren aandacht besteed:

- inschakelen externe organisatie om trainers te coachen (bijv. op het gebied van communicatie, omgang met spelers) (n=2)
- onderlinge coaching (bijvoorbeeld: trainers van de bovenbouw coachen de trainers van de onderbouw (n=1) of het hoofd jeugdopleiding coacht de trainers) (n=1)
- eigen opleidingsprogramma zodat trainers de TCI Jeugd kunnen volgen bij de KNVB (n=1)
- het stimuleren van jeugdtrainers om zich verder op te laten leiden (n=1).

Wat de scholing van trainers betreft, vormt de wisseling van trainers soms een probleem. Men probeert de continuïteit zoveel mogelijk te waarborgen door trainers aan zich te binden d.m.v. meerjarige contracten (n=1).

7.3 Begeleidingsterreinen

7.3.1 School- en studiebegeleiding

Bij bijna alle bvo's is sprake van intensief contact of zelfs van een intensieve samenwerking met een of meerdere scholen waar de spelers naartoe gaan (zie ook hoofdstuk 8). Dit contact/deze samenwerking maakt deel uit van de begeleiding die de bvo's bieden op het gebied van school en studie. Zo worden er bijvoorbeeld in veel gevallen (toets)roosters aangepast aan het trainingsprogramma (n=8), extra studie- en huiswerkbegeleiding gegeven (n=3) of zitten de spelers zelfs in aparte talentenklassen (n=1). In alle gevallen is er regelmatig contact vanuit de club met de school/scholen waar de leerlingen naartoe gaan over (de voortgang van) de spelers.

Begeleiding of coördinatie?

De meeste bvo's (11 van de 15) hebben (voor de spelers die op het voortgezet onderwijs zitten) een aparte studietoelichting of studietoelichting of studietoelichting. Sommige clubs hebben ook een studietoelichting voor de onderbouw. Daarnaast heeft één bvo een studietoelichting en heeft één bvo een aparte coördinator om spelers ná het voortgezet onderwijs te begeleiden, omdat deze spelers vaak hun schoolcarrière dreigen te verwaarlozen. Twee bvo's geven aan géén studietoelichting te hebben. Bij een van deze clubs wordt aangegeven dat het wel goed zou zijn als er een studietoelichting zou kunnen worden aangesteld, maar dat er geen geld voor is. De andere club geeft aan dat de verantwoordelijkheid voor de schoolopleiding nadrukkelijk bij de ouders en bij de school ligt en dat de

voetbalclub een *voetbalclub* is. Het aanstellen van een studiebegeleider binnen de club zou een te grote investering zijn. Hierbij moet wel worden aangetekend dat er verschillen zouden kunnen zijn tussen *studiecoördinatoren* en *studiebegeleiders*. Een *coördinator* zou dan vooral de contacten met de school (scholen) verzorgen. De *begeleider* zou bijvoorbeeld ook huiswerkbegeleiding aan kunnen bieden. Het is niet bij alle bvo's duidelijk of de nadruk ligt op *coördineren* of op *begeleiden*. De indruk ontstaat dat slechts een klein aantal clubs huiswerkbegeleiding bij de club aanbiedt. Bij één club bijvoorbeeld vindt de studiebegeleiding heel gestructureerd plaats. Er zijn 15 leraren in dienst die de huiswerkbegeleiding doen. Spelers zitten daarbij echt in een lokaal met een leraar voor de klas. Ook bij een andere club vindt huiswerkbegeleiding op de club plaats. Op dinsdagmiddagen komen twee docenten vijf kwartier lang begeleiding bieden bij de club. De B1 en de C1 maken bovendien één keer per week tussen de trainingen in ook huiswerk op de club, waarvoor een rustige studieruimte beschikbaar is. Voor hen is dit verplicht. Voor de A1 is dit facultatief.

Bij de meeste clubs echter lijkt de begeleiding beperkt tot het leggen en onderhouden van contacten met de docenten of de mentoren op school over de voortgang van de spelers en de noodzaak om bij eventuele problemen in te grijpen. Eventuele aanvullende faciliteiten zijn extra huiswerkbegeleiding op school (n=1) of individuele begeleiding bij de club voor spelers met een leerachterstand (n=1).

De schoolvorderingen van de spelers worden bijgehouden door controle op de cijfers (n=5) en/of door het voeren van coachingsgesprekken (n=1, 1x per 6 weken) of studievoortgangsgesprekken (n=1, 2x per jaar). Wat de controle op de cijfers betreft, moeten de spelers bij sommige clubs daarvoor een kopie van hun rapporten inleveren (n=3). Wanneer spelers op school slechte cijfers halen, heeft dit in veel gevallen consequenties bij de club. Bij veel clubs betekent dit voor de spelers dat zij de kans lopen een of meer trainingen, een wedstrijd of een toernooi te moeten laten schieten (n=10). Dit kan als strafmaatregel dienen, of omdat het gewoon nodig is (n=1):

“Wij misbruiken of gebruiken het voetbal om ze goed te laten studeren”.

Er is wel een club die in dit verband nog wijst op een pedagogisch dilemma. Als schoolresultaten tegenvallen, voelt een kind zich waarschijnlijk al teleurgesteld. Vervolgens wordt hij bij de club ook nog eens stevig aangepakt.

7.3.2 Mentale begeleiding

Over het algemeen staan bvo's open voor mentale begeleiding (n=6). Dat niet alle clubs er in dezelfde mate aandacht aan besteden, lijkt een kwestie van tijd (en geld) of onzekerheid over het hoe en wat van mentale begeleiding.

“Voor mentale training is geen gerichte aandacht. Toch is de mentale instelling van een speler redelijk bepalend of er uiteindelijk succes wordt geboekt. Bij meer geld zou er meer aandacht voor moeten komen.”

De openheid gaat bij sommige clubs overigens nog wel gepaard met scepsis:

“Veel dingetjes, daar kun je wat mee als topsporter, maar het moet niet zweverig worden.”

Wie is er verantwoordelijk voor de mentale begeleiding?

Een aantal clubs heeft ten behoeve van de mentale begeleiding specialisten in dienst (n=3). Bij de meeste clubs lijkt de mentale begeleiding toch (nog) vooral de taak van de trainer te zijn (n=4). Hoewel er een club is die aangeeft dat de benodigde informatie daarvoor uit de boeken van de KNVB terug te halen is (wat is voor welke leeftijdscategorie belangrijk, welke problemen kan je tegenkomen), denken sommige clubs daar anders over.

“Ook al hebben onze jeugdtrainers hun trainersdiploma, toch ontbreekt het hen vaak nog aan inzicht in mentale en psychologische processen. Dit zou nog meer nadruk kunnen krijgen in de trainersopleiding.”

Een aantal clubs is bewust bezig met bij- of nascholing van trainers op het vlak van mentale begeleiding, waarbij bijvoorbeeld externe bureaus worden ingeschakeld (n=2).

7.3.3 Begeleiding op medisch gebied

De medische staf van de bvo's bestaat uit een arts, een of meer fysiotherapeuten en verzorgers. Niet alle bvo's hebben voor alle teams een verzorger en de fysiotherapeut(en) en de arts werken over het algemeen teamoverkoepelend.

“Bij de jongste jeugd is er geen vaste verzorger, dat doet de trainer zelf. Er is namelijk een test geweest: met waterzak liggen kinderen 30 tot 50% meer op de grond dan wanneer er niet iemand met een waterzak loopt, bovendien: als er wel wat gebeurt, dan helpt een waterzak niet.”

Een aantal clubs heeft een diëtiste of voedingsdeskundige aan de medische staf toegevoegd die, wanneer dat nodig is, voedingsadviezen geeft (n=4). Bij een enkele club is er bovendien sprake van samenwerking met een naburig ziekenhuis (n=2).

De medische begeleiding is voor een deel gericht op het *voorkomen* van blessures en voor een deel op het *genezen* van blessures. Bij het *voorkomen* van blessures moet bijvoorbeeld worden gedacht aan voorlichting over voeding, hygiëne en de arbeids/rustverhouding. De clubs geven aan dat dit voor een deel de taak van de trainer is, hij moet de spelers op deze zaken aanspreken en hen aanwijzingen geven (n=6). Daarnaast proberen clubs invloed uit te oefenen op de ouders van de spelers, bijvoorbeeld door het opnemen van informatie over voeding en hygiëne in de infogids (n=3), of door het organiseren van voorlichtingsavonden, waarbij eventueel de diëtiste wordt ingezet (n=4). De clubs lijken het erover eens te zijn dat de thuissituatie wat deze zaken betreft een belangrijke rol speelt, maar dat je daar als club toch weinig invloed op hebt (n=4).

Wanneer het om voeding gaat, kun je als club er wel voor zorgen dat je het goede voorbeeld geeft (n=1). Eén club erkent dat zij juist niet het goede voorbeeld geeft:

“Hier op de club is de voeding ook niet goed: we geven ze elke dag een bord soep, een broodje ham en een broodje kaas, er is geen afwisseling.”

Bij blessurepreventie moet ook worden gedacht aan het regelmatig controleren van lengte en gewicht en van het vetpercentage (n=8). Bij een enkele club gebeurt dit, in verband met de groeisput, bij de D1 tot en met de C1 maar liefst zeven keer per jaar, waarbij het bij andere groepen meestal bij twee of drie keer per jaar blijft (n=1). Tijdens de groeisput wordt de belasting ook extra in de gaten gehouden en wordt daar eventueel rekening mee gehouden (n=4). Bij één club adviseert de medische staf de trainers bij het maken van seizoensplanningen en trainingsprogramma's. Tenslotte moet bij blessurepreventie worden gedacht aan aandacht voor fysieke training, bijvoorbeeld in de vorm van rompstabiliteit (n=2).

Bij de *genezing* van blessures worden arts en fysiotherapeut ingezet. Geblesseerde spelers krijgen een individueel behandelplan. De begeleiding bij blessures is over het algemeen goed, maar niet alle clubs zijn tevreden over de medische begeleiding van haar spelers.

“Wanneer er blessures zijn is de begeleiding goed, maar aan preventie wordt niet veel gedaan, alleen tappen en een goede warming-up doen.”

Bij één club lijken de problemen groter te zijn:

“In de bovenbouw is de kans op blessures veel groter, maar de medische begeleiding is niet goed voor elkaar”:

- er moet gemeten en gewogen worden, maar dat gebeurt niet of nauwelijks
- er is een fysiotherapeut beschikbaar voor de jeugd, maar deze komt door zijn activiteiten bij het eerste elftal niet aan de jeugd toe
- er zijn 3 spreekuren van 15 tot 17 uur op maandag, woensdag en vrijdag, maar de jongste jeugd traint om 17 uur en kan dus niet naar de clubarts, gevolg: doorverwijzing naar huisarts, eigen fysiotherapeut en daar is vervolgens weer geen contact mee vanuit de club.

7.3.4 Sociaal-maatschappelijke begeleiding

Door aandacht voor normen en waarden, voor de sfeer binnen de club en voor het welzijn van de spelers, doen de clubs er hun best voor dat spelers het naar hun zin hebben en dat ze lekker in hun vel zitten. Het welzijn van de spelers heeft immers invloed op hun prestaties (n=1).

Hoewel clubs aangeven dat het vaak erg moeilijk is om problemen goed in kaart te krijgen, omdat kinderen heel gesloten kunnen zijn (n=1), wordt de trainer als eerste verantwoordelijke gezien om problemen te signaleren en zo mogelijk te herkennen (n=6). Zowel voor spelers als voor ouders is de trainer het eerste aanspreekpunt (n=2). Wanneer het om een probleem gaat dat de trainer niet alleen op kan lossen, is vaak de tweede stap het hoofd opleiding (n=4). Vervolgens kunnen er, afhankelijk van de aard van het probleem, verschillende mensen ingeschakeld worden, zoals de studietoördinator (voor schoolproblemen) (n=4), de mentaal begeleider (n=1) of de clubarts (n=2). Clubs geven aan te proberen zoveel mogelijk alles zelf op te lossen, maar soms zijn de problemen zo complex, dat de mogelijkheden van de club niet toereikend zijn. In zulke gevallen kunnen externe personen worden ingeschakeld, zoals bijvoorbeeld een psycholoog (n=5).

Over het algemeen lijkt de sociaal-maatschappelijke begeleiding niet duidelijk gestructureerd te zijn. Slechts een enkele club heeft een sociaal-maatschappelijk begeleider (n=4) en als een club al een sociaal-maatschappelijk begeleider heeft, dan is zijn rol (nog) niet geheel duidelijk (n=1) of gaat het om een combinatiefunctie studietoördinator/sociaal-maatschappelijk begeleider, waarbij wordt aangegeven dat de tijd en de specifieke kennis bij de studietoördinator wel eens ontbreekt (n=1). Voor de spelers lijken - naast de trainer - de elftalcoach, de verzorger en de grensrechter, die elk op hun eigen manier een band hebben met het team en met de afzonderlijke spelers, belangrijke (vertrouwens-)personen te zijn (n=1).

“Het is niet structureel. De trainer geeft een aai over de bol en gaat weer verder met z'n werk en de leider is er alleen op vrijdag of zaterdag.”

Ter verbetering van de sociaal-maatschappelijke begeleiding spelen clubs met het idee om een aparte sociaal-maatschappelijk begeleider aan te stellen (n=2), hoewel daar ook duidelijke kanttekeningen bij worden gemaakt:

- de jongens hebben vaak meer aan personen waar ze vertrouwd mee zijn, waarschijnlijk gaan ze afstoten als ze met een sociaal-maatschappelijk begeleider zouden moeten gaan praten (n=1)
- problemen komen te weinig voor om iemand daarvoor fulltime in dienst te nemen (n=1)
- niet iedere ouder wil met zo'n begeleider te maken hebben (n=1)
- ieder probleem is een ander probleem, je wilt met specialisten werken (n=1).

Clubs zijn van mening dat ze de verantwoordelijkheid voor de spelers delen met de school en met de ouders (n=3), waarbij de eindverantwoordelijkheid bij de ouders ligt (n=2). Clubs lijken daarbij zoveel mogelijk hun deel van de verantwoordelijkheid op zich te nemen, hoewel daarbij ook grenzen worden aangegeven.

“Daar waar we kunnen, proberen we te helpen.”

“Ik vind dat er heel veel aan gedaan moet worden, maar het mag niet ten koste gaan van de rest van de groep.”

Het contact met de ouders speelt in de omgang met de spelers een belangrijke rol. Daarvoor worden de volgende drie redenen aangegeven: 1) het is voor de begeleiding van de spelers belangrijk dat de club op de hoogte is van de thuissituatie, 2) ouders moeten weten wat er van hen verwacht wordt in de begeleiding van hun kinderen en 3) ouders hebben recht op informatie die hun kind betreft.

“Het ergste is het, wanneer we niet weten dat er iets aan de hand is, dan beoordelen we dat jongetje alsof er niks aan de hand is en dat is niet goed!”

Contact met ouders vindt zowel formeel (bijvoorbeeld via ouderavonden en tijdens de beoordelingsgesprekken) als ook informeel plaats. Bij jongere spelers is er duidelijk meer contact met de ouders dan bij oudere spelers. Wanneer met de clubs over de inhoudelijke kant van het contact met de ouders wordt gesproken, komen de verwachtingen die de club van de ouders heeft, duidelijk het meest nadrukkelijk aan bod. De clubs vinden het heel belangrijk dat aan de ouders duidelijk wordt gemaakt, dat ze zich niet met voetbalzaken moeten bemoeien en dat ze hun zoon niet onder druk moeten zetten. In positieve zin verwachten de clubs dat de ouders hun zoons stimuleren tot zelfstandigheid (zoveel mogelijk zelf de eigen zaakjes laten regelen) en dat zij enthousiasme tonen en aanmoedigingen geven (n=1).

“Onze spelregels zijn: bemoei je niet met voetbalzaken, maak je kind niet gek, maak ‘m niet belangrijk.”

De clubs leggen zoveel nadruk op het gedrag van de ouders, omdat dit gedrag ten koste kan gaan van het kind. Wanneer ouders hun kind dominant coachen, wijkt hun boodschap vaak af van die van de trainer en wordt het kind heen en weer geslingerd (n=1). Wanneer ouders voortdurend voor het kind beslissingen nemen, gaat dit ten koste van hun ontwikkelingsproces (n=1) en door het opleggen van veel te hoge verwachtingen en een veel te hoge druk kunnen kinderen zelfs verloren gaan voor de voetbalsport (n=1).

Clubs geven aan, dat het beïnvloeden van ouders erg moeilijk is.

“Er zijn wel ouders die ernaar luisteren, maar de een beter dan de ander.”

Een enkele club geeft aan er bewust mee bezig te zijn om de ouderparticipatie te vergroten (n=1).

7.4 Monitoren van talentontwikkeling

7.4.1 Verschillende varianten van monitoring

De aspectenbenadering

Bij het volgen van de ontwikkeling van een talent letten de meeste clubs op dezelfde aspecten als die bij de scouting (zie hoofdstuk 5). Dit zijn aspecten op fysiek, technisch, tactisch en mentaal gebied (n=9). Hierbij maakt een van de clubs wel de kanttekening dat bij de jongsten nog niet op het tactisch aspect wordt gelet.

Fysieke, technische en tactische aspecten krijgen bij de monitoring van de talentontwikkeling relatief veel aandacht. Hoewel alom ook het belang van mentale aspecten wordt onderkend, heeft monitoring van deze aspecten in de regel nog op bescheiden schaal plaats (n=3).

De holistische benadering

Twee clubs laten weten bij de voortgang van spelers minder naar deelaspecten (fysiek, mentaal, tactiek en techniek) te kijken. Zij spreken in plaats daarvan over ‘voetbalhandelingen’ en willen vanuit een meer holistisch oogpunt de ontwikkeling van de spelers benaderen.

De eigen verantwoordelijkheid van spelers

Meerdere clubs (n=7) geven aan in de bovenbouw zoveel mogelijk de verantwoordelijkheid voor talentontwikkeling bij de spelers zelf te leggen. Het gaat erom dat in ieder geval de oudere spelers zelf leren inzien en

verwoorden wat hun sterke en minder sterke punten zijn en wat zij kunnen doen om hun minder sterke punten te verbeteren.

“Ik denk dat je alleen een topvoetballer kan worden in de toekomst als je het besef hebt van waar je mee bezig bent en niet alles ondergaat.”

7.4.2 Individueel versus teambelang

Er is één clubs die aangeeft bij het volgen van talenten aan echt naar het individu te kijken. De ontwikkeling van het individu staat voorop. Hierbij gaat het niet alleen om het bepalen van de positie van een speler in het veld, maar ook om de doorstroom naar een hoger team. Zij vinden dat je spelers niet te vroeg moet laten doorstromen, dit kan leiden tot het verlies van zelfvertrouwen.

“Een goede speler die nog moeite heeft met handelingsnelheid zetten we bv. op het middenveld, ook wanneer dat ten koste gaat van het teamresultaat.”

Andere clubs verwoorden in dat opzicht een wat ander standpunt (n=2). Ook zij geven aan dat de opleiding in principe een individueel traject is, maar er moet ook gekeken worden naar het ‘totaalplaatje’. Winnen wordt ondergeschikt gemaakt aan de ontwikkeling van de individuele speler, maar niet te allen tijde. Als het gaat om het voorkomen van degradatie of het behalen van een kampioenschap, dan staat het teambelang voorop.

“Alle teams moeten in de hoogste klasse van het jeugdvoetbal spelen.”

7.4.3 Instrumenten van monitoring

Ontwikkeling meten: relatief of individueel?

Een belangrijke vraag is of je de ontwikkeling van een talent beoordeelt aan de hand van de ontwikkeling van de rest van het team (relatief) of dat je alleen kijkt naar de individuele ontwikkeling. Vier clubs geven aan dat het hen puur en alleen gaat om de individuele ontwikkeling van een talent. Bij selectiemomenten gaat het erom hoe een speler zich ontwikkelt en hoe de verdere ontwikkeling wordt ingeschat. Een speler die zich goed ontwikkelt, ook al is hij nu minder dan zijn teamgenoten, blijft in de opleiding. Het doel is dat spelers doorstromen naar het eerste en als de individuele ontwikkeling zodanig is dat een speler dat kan halen, dan gaat hij door. Ook een andere club geeft aan dat de kwaliteiten die nodig zijn om het eerste te halen de standaard vormen.

In tegenstelling tot de hierboven genoemde clubs zijn er ook clubs die het talent beoordelen in vergelijking met zijn leeftijdsgenoten (die vormen de referentiegroep) (n=1). Nog weer anderen zoeken naar de tussenweg (n=2).

Het gaat hen om de individuele ontwikkeling, maar op de selectiemomenten (aan het eind van het seizoen) wordt toch ook gekeken naar de rest van de jongens.

“Het belangrijkste is dat ze zich ontwikkelen, maar op het moment dat er geselecteerd moet worden, dan ontkom je er niet aan te gaan vergelijken met anderen”.

Daarmee is het dilemma duidelijk geschetst: hoe je het wendt of keert, uiteindelijk mogen alleen de beste spelers blijven.

Gangbare instrumenten

De clubs gebruiken verschillende instrumenten om de ontwikkeling van talent te monitoren:

- a. Bij de jongste jeugd (de gehele onderbouw) wordt vooral gewerkt met toetsen en rapportjes. Sommige clubs houden van alle spelers een dossier bij. Dit wordt gevuld met wedstrijdverslagen (n=3), beoordelingsformulieren: fysiek, mentaal, tactiek, techniek (n=5), afgenomen tests (n=3), de scoutingrapportage (n=1) en een medisch dossier (n=1).
- b. Voor de bovenbouw (A en B- teams) maken een aantal clubs (n=3) gebruik van een Persoonlijk OntwikkelingsPlan (POP). Ook trainers bij andere clubs experimenteren ermee (n=1), of willen POPs op termijn invoeren (n=1).
- c. Een aantal clubs werkt, eveneens meestal exclusief voor de bovenbouw, met het Voetbal Coach Model (n=4).

Instrumenten voor het meten van de mentale ontwikkeling

Instrumenten voor het meten van de mentale ontwikkeling worden mondjesmaat toegepast. Bij Sparta oriënteert het hoofd jeugdopleiding zich op dit moment op de inzet van beoordelingsinstrumenten. Er wordt samen met de Erasmus Universiteit wetenschappelijk onderzoek voorbereid met als doel grip te krijgen op mentale aspecten.

Ook Groningen is actief op dit front en ontwikkelt hiertoe een instrument (voor het mentale aspect) in het kader van de teamontwikkeling. Bovendien verricht het nabijgelegen UMCG naast fysiologisch/fysiek onderzoek ook incidenteel ontwikkelingsonderzoek naar mentale aspecten bij spelers (o.a. onderscheid ego- en taakgeoriënteerd). Gegevens over deze en andere persoonlijkheidskenmerken geven de trainer aanwijzingen over hoe hij een speler het beste kan benaderen. De meest talentvolle spelers zijn welhaast per definitie in hoge mate taakgeoriënteerd met een niet aflatende drive om verder te komen in hun ontwikkeling (n=1). Ook een andere club toont een soortgelijke interesse in het genoemde oriëntatie-onderscheid.

De toepassing van instrumenten

a. Dossier

De beoordelingsformulieren die door de clubs in het dossier worden opgenomen, worden op verschillende manieren ingevuld. De beoordeling gebeurt door het geven van cijfers (n=1), door het toekennen van voldoende - onvoldoende (n=1) of goed - voldoende - matig (n=1) en/of door het omschrijven van vaardigheden en prestaties in een paar korte zinnen (n=2). De clubs melden dat het wel eens lastig is hoe je precies moet oordelen. Er zijn bijvoorbeeld geen afspraken over hoe de trainers hun cijfers geven en een andere club geeft aan dat de vraag natuurlijk blijft: wat is goed en wat is voldoende of matig? Daarom wordt er ook meer waarde gehecht aan de observaties van de trainers die ze kort verwoorden (ipv becijferen).

“Je kunt kijken naar hoe je vindt dat een speler zijn kwaliteiten gebruikt heeft tijdens de wedstrijd, maar je kunt ook de beste spelers de beste cijfers geven.”

‘Het’ formulier hebben we nog niet echt, maar dat blijft ook de vraag: wat is het beste formulier, waar heeft een speler echt wat aan en waar kun je als trainer ook wat mee?

b. Persoonlijk OntwikkelingsPlan (POP)

Het Persoonlijk OntwikkelingsPlan wordt opgesteld aan het begin van het jaar. Dit plan wordt gemaakt door de spelers die daarin hun doelen en aandachtspunten voor het komende jaar vermelden. Daarnaast komt er ook in te staan hoe en wanneer aan deze doelen wordt gewerkt. Het plan is dus afkomstig van de speler, maar deze wordt hierin wel begeleid door de trainer. Daarnaast kan de trainer aan de hand van het POP de inhoud van de trainingen bepalen. Het POP wordt door de clubs alleen gebruikt in de bovenbouw van de jeugdopleiding. Clubs werken hiermee bij de A- en B-teams (n=2) of gebruiken het in vereenvoudigde vorm ook bij de C-jeugd (n=1). Deze laatste club probeert ook de D-jeugd aan te moedigen om over hun eigen vorderingen na te denken (op meer informele wijze).

c. Voetbal Coach Model

Het voornaamste uitgangspunt van het Voetbal Coach Model is dat de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling bij de spelers zelf ligt. De verantwoordelijkheid om iets binnen het voetbal te bereiken ligt immers ook bij de spelers. Het is de bedoeling dat de speler aangeeft wat zijn sterke en minder sterke punten zijn en op wat voor manier hij daar aan wil werken. Het gaat immers om hun eigen toekomst. De trainer heeft hierin wel in meer of mindere mate een sturende rol (mede afhankelijk van de leeftijd van de speler). Hij bewaakt het proces, want de trainer is natuurlijk wel verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het team als geheel. Eén club

geeft aan dat bij het VCM de verantwoordelijkheid nog meer bij de speler komt te liggen dan bij het gebruik van het Persoonlijk OntwikkelingsPlan het geval is (dat is door hen de afgelopen jaren gebruikt). Zij hebben overigens het VCM niet klakkeloos overgenomen, maar aangepast aan hun eigen inzichten.

7.4.4 Wijze van terugkoppeling naar spelers en/of ouders

Periodieke gesprekken

Twee of drie (n=6) keer per jaar is er een formeel gesprek met alle spelers (individueel). Deze gesprekken vinden plaats aan het begin van het seizoen, rond de winterstop (december) en aan het eind van het seizoen (april/mei). Het gesprek aan het begin van het seizoen is bedoeld om samen met de spelers de doelen voor het komende seizoen te bespreken. Deze gesprekken worden voornamelijk gevoerd door de clubs die werken met het Voetbal Coach Model. Halverwege het seizoen is er een evaluatie/beoordelingsgesprek. Hierin wordt de eerste helft van het seizoen besproken en worden afspraken gemaakt of bijgesteld voor de rest van het seizoen. Aan het eind van het seizoen vindt het eindgesprek plaats. Deze laatste twee gesprekken zijn vaak gebaseerd op de ingevulde beoordelingsinstrumenten. Bij de A en B junioren worden de gesprekken gevoerd met alleen de spelers. Tot aan de C junioren zijn de ouders hierbij aanwezig. Informeel praten de trainers natuurlijk elke dag wel met de spelers.

Tijdens de gesprekken wordt vaak ook duidelijk gemaakt dat slechts een heel klein deel van de jeugdspelers uiteindelijk doorstroomt naar het eerste elftal van een bvo. Er zijn clubs die noemen expliciet dat zij dat de spelers (“en hun ouders!”; n=1) van jongs af aan duidelijk vertellen (n=3).

“Hoe jong ook: iedereen weet dat hij misschien na enige tijd weer moet vertrekken als hij te licht wordt bevonden.”

Slecht nieuws gesprekken

Tijdens het eindgesprek kan het dus gebeuren dat een speler te horen krijgt dat hij niet langer welkom is bij de jeugdopleiding van de bvo. Niet alleen voor de speler en zijn ouders, maar ook voor de trainers zijn dit moeilijke gesprekken. De clubs doen er dan ook alles aan om de speler op dit nieuws voor te bereiden, dit nieuws mag volgens de clubs nooit onverwacht komen. Vaak krijgen spelers in het gesprek rond de winterstop al een eerste waarschuwing (n=6): ‘de kans bestaat dat je af moet vallen straks’. Andere clubs (n=4) nodigen spelers en hun ouders uit voor tussentijdse gesprekken (tussen december en april/mei) waarin ze op het eventuele slechte nieuws worden voorbereid. Meestal voelen de spelers ook zelf wel aan dat ze het niet gaan halen.

“Als je dat gedaan hebt, is eigenlijk niks meer erg” (over het houden van eindgesprekken met kinderen die moeten afvallen)

“Je hebt niet gefaald als je er alles aan gedaan hebt! Dat moet je de kinderen duidelijk maken!”

Een aantal clubs (n=5) geeft aan dat het moment van uitstromen voor de ouders soms moeilijk te accepteren is. Zij reageren heftig en zijn het niet met de beslissing eens.

“Ouders kunnen het vaak niet begrijpen. Zij hebben bij binnenkomst allemaal het idee dat hun kind profvoetballer gaat worden en veel geld kan gaan verdienen in het buitenland.”

7.4.5 Afhakers

Redenen van voortijdig vertrek

Er worden door de clubs verschillende redenen genoemd voor het (gedwongen) afhaken van spelers tijdens de jeugdopleiding:

- maar weinig spelers hebben de kwaliteiten die uiteindelijk gevraagd worden;
- spelers kunnen de druk niet aan (blijkt meestal pas helemaal aan het einde van de opleiding);
- er zijn teveel opleidingen in Nederland, waardoor er meer spelers ‘vrij komen’ dan dat er nodig zijn in de eerste elftallen van de bvo’s;
- spelers ontwikkelen zich niet verder op technisch, tactisch of fysiek (met name snelheid) gebied en kunnen dat onvoldoende compenseren;
- mentale problemen;
- problemen op sociaal-maatschappelijk gebied;
- blessures;
- concurrerende activiteiten, niet alle aandacht gaat naar het voetbal.

Maatregelen tegen voortijdig vertrek

Ondanks het feit dat clubs de oorzaken voor een deel buiten zichzelf zoeken (te groot aantal opleidingen in Nederland, gebrek aan talent), denken zij de uitstroom te kunnen verkleinen en de doorstroom te kunnen vergroten door interne maatregelen te nemen.

“Door betere scouting en door al in de onderbouw op niveau te trainen, moet de uitstroom uiteindelijk minder groot worden.”

“De doorstroom is de afgelopen jaren beter geworden doordat de opleiding in alle facetten verbeterd is: betere spelers, betere faciliteiten, meer trainers, jeugdteams spelen op een hoger niveau.”

Meerdere clubs geven aan terughoudend te zijn met het wegsturen van jonge spelers (n=3). Zij vinden dat zij als club de verplichting hebben om talenten de kans te geven zich te ontwikkelen. Sommige clubs geven expliciet aan dat spelers die lang geblesseerd zijn geweest of met privéproblemen kampen het voordeel van de twijfel houden (n=2). In verband met de voortijdige uitstroom kiest één club bewust voor minder teams in de jeugdopleiding. Als je meerdere C-teams hebt en maar één B-

team, dan stroomt er per definitie een grote groep uit en heb je veel teleurgestelden. De keuze voor een beperkt aantal teams is naar eigen zeggen gestoeld op pedagogische overwegingen. Zij geven trouwens eerlijk aan dat er ook financiële redenen meespelen (het hebben van meer teams brengt meer kosten met zich mee).

Vitesse en AGOVV hebben naar eigen zeggen de beste oplossing gevonden door hun jeugdopleidingen samen te voegen:

“Door de samenvoeging van twee jeugdopleidingen heb je minder uitstroom, een hoger rendement, minder teleurgestelde spelers en meer spelers uit de jeugd in je eerste elftal.”

Nazorg voor afhakers

De nazorg van spelers die voortijdig moeten vertrekken, lijkt bij de meeste clubs een sluitpost.

“De vertrekkende speler krijgt zijn shirt mee. Verder doen we niet veel meer dan de hand schudden en succes wensen.”

Clubs hebben de indruk dat vertrekkende spelers helemaal niet zo'n behoefte hebben aan nazorg (n=1) en anderen vinden dat voortijdig vertrek niet moet worden gedramatiseerd (n=2).

“Wij horen nooit over de behoefte aan nazorg.”

“Het niet halen? Ik haalde het ook niet, maar ik vond het geweldig om mee te maken. Ik zie niet wat het probleem is...”

Niettemin is er bij de clubs wel sprake van enige nazorg. We noemen de belangrijkste maatregelen.

Bemiddeling

De meeste clubs nemen contact op met de amateurclub waar de speler vandaan komt (n=5) om hen de kans te geven als eerste contact met de speler op te nemen om te vragen of hij misschien terug wil komen. Ook wordt er (als dat kans van slagen heeft) bemiddeld bij een andere bvo of amateurclub (n=8).

Gebruik van faciliteiten

Bij sommige clubs mogen spelers nog een tijdlang gebruik maken van de geboden faciliteiten tijdens de opleiding. Er is aandacht voor de schoolopleiding, soms blijven spelers ook op dezelfde school (n=2). Bij één club kan de vertrekkende speler nog een jaar gebruik maken van de studiebegeleiding. Twee andere clubs geven aan dat sommige spelers (uitzonderingsgevallen) in het vervoerplan mogen blijven.

Out of sight, out of mind?

Na het afscheid is er meestal geen formeel contact meer tussen clubs en spelers. Het is wel zo dat de clubs spelers vaak nog tegenkomen in het voetbal, maar van georganiseerd contact is geen sprake. Een paar clubs (n=4) geven aan dat de spelers wel verder gevolgd worden omdat ze misschien op een later moment terug kunnen keren binnen de opleiding. Er is één club waarbij het beleid is dat er nog minimaal 1 tot 2 keer contact is met de speler in het jaar na het afscheid. Mochten er problemen worden geconstateerd, dan proberen zij daarbij te helpen. De trainers van sommige clubs bellen nog wel eens op, maar dat is eerder incidenteel en bij deze clubs geen beleid (n=4). Een andere club biedt vertrekkende spelers nog wel eens stagemogelijkheden voor hun opleiding.

“De voetbalwereld is wat dat betreft misschien toch een beetje asociaal: uit het oog, uit het hart.”

7.4.6 Zicht op in- uit- en doorstroomgegevens

Er zijn clubs die aangeven dat zij nauwelijks een idee hebben wat er van de afhakers terecht komt (n=2). Gezien de geboden nazorg zal dit ook voor de meeste andere clubs gelden. Twee clubs willen wat dat betreft de opleiding gaan evalueren aan de hand van de in- en uitstroomgegevens. Waarom haken jongens af? De redenen voor het afhaken zijn kennelijk eigenschappen die er toe doen en zijn daarom belangrijk voor de scouting van nieuw talent.

“We hebben geen harde cijfers wat de uitstroom betreft. Dat is wel slecht, want als we ons eigen werk willen evalueren dan moeten we die cijfers hebben.”

Een mogelijke oorzaak voor het gebrek aan duidelijke cijfers, is de onduidelijkheid die er is over wat precies als ‘rendement’ moet worden gezien:

- het aantal spelers dat (van A of de belofte) doorstroomt naar het eerste?
- en hiervan inclusief of exclusief de bankzitters?
- het aantal spelers dat profvoetballer wordt?
- het aantal spelers dat behouden blijft voor het voetbal?
- het geld dat zelfopgeleide spelers bij transfer de club oplevert?

De meeste clubs onderscheiden een sportief rendement (doorstroom naar het eerste) en een economisch rendement (revenue van spelers bij verkoop). Eén club tekent daar bij aan:

“Het omhoog brengen van het rendement als doel is een verhaal dat niet klopt. Per definitie heb je uitstromers, bijvoorbeeld naar de eerste divisie. Je kunt het talent niet in je selectie ‘proppen’, daarmee breng je de gemiddelde leeftijd omlaag, terwijl het optimum ergens tussen de 25 en 32 ligt. Het is dus niet wenselijk voor het eerste elftal.”

Feiten doorstroom

Hoewel er over het algemeen een gebrek is aan duidelijke cijfers, is wel duidelijk dat clubs van seizoen tot seizoen verschillen wat betreft het aantal spelers in het eerste elftal (2007-2008) dat uit de eigen jeugdopleiding komt: van nagenoeg geen enkele speler tot vrijwel alle spelers. Een aantal clubs is duidelijk ontevreden over het rendement (n=3).

“In de afgelopen twee jaar zijn er drie spelers afgeleverd aan het eerste. Dat is nog een te bescheiden resultaat.”

Er zijn echter ook clubs die tevredenheid uiten (n=2).

“Wij zijn heel tevreden over het rendement. De afgelopen twee jaar hebben we 6 en 7 spelers laten uitstromen naar selecties en bij de A-jeugd zijn drie spelers doorgestroomd naar een hoger niveau. De meeste spelers blijven in het betaald voetbal, dus dat is een mooi resultaat.”

Overigens maken deze uitspraken opnieuw duidelijk dat rendement verschillend kan worden gedefinieerd.

Feiten uitstroom

Net als over de doorstroom, ontbreken er ook gegevens over de uitstroom. Bij slechts één club vinden we een indicatie: “Over alle leeftijdsgroepen heen stromen ongeveer 14 spelers per jaar uit.” Een andere club geeft aan dat zij de meeste spelers weg stuurt bij de overgang naar niveaus met een kleiner aantal teams (bijvoorbeeld van C naar B), maar dat het verder om ‘enkelingen’ gaat. Een vergelijkbaar geluid komt bij een tweede club vandaan: “In de onderbouw valt de uitstroom mee; als de fysieke en mentale aspecten mee gaan spelen wordt dat meer, ook is er minder plek bij de A (één leeftijdsgroep in plaats van twee bij de B)”.

7.5 Conclusie

Clubs hebben duidelijke ideeën over welke eisen aan trainers moeten worden gesteld, maar het heeft er alle schijn van dat veel clubs niet daadwerkelijk beschikken over een uitgebreide profielschets van jeugdtrainers waarin deze eisen zijn vastgelegd, laat staan over profielschetsen die zijn uitgesplitst naar niveau.

Een trainer moet volgens de clubs overwegend generalist zijn. Specialistische taken (in het bijzonder in de bovenbouw) kunnen in toenemende mate gedelegeerd worden aan andere medewerkers in de begeleidingsstaf. Clubs erkennen dat de onderbouw andere eisen stelt aan trainers dan de bovenbouw. Desondanks zijn er nog betrekkelijk weinig trainers die van de onderbouw echt hun specialisme hebben gemaakt. Een fors deel stroomt na enige tijd vaak snel door naar de bovenbouw (vanwege hogere status en verdienste). Bij de beoordeling van trainers is vaak eerder sprake van ‘losse-pols-benadering’ dan van een gestructureerde aanpak van functionerings- en beoordelingsgesprekken.

Van de genoemde begeleidingsgebieden is de begeleiding van school/studie het meest uitgekristalliseerd. Wat de mentale begeleiding betreft zijn clubs nog duidelijk zoekende.

Op medisch gebied zijn er soms knelpunten m.b.t. de beschikbaarheid van medisch personeel. Ook de aandacht voor blessurepreventie vereist nog extra aandacht.

Op sociaal-maatschappelijk gebied is er nog veel ad-hoc beleid; veel clubs vragen zich af of en hoe die vorm van begeleiding beter zou moeten worden gestructureerd.

Voor zover de begeleiding betrekking heeft op het monitoren van talentontwikkeling neigen veel clubs naar een meer holistische benadering (het gaat om het ‘totaalplaatje’). Sommige clubs experimenteren met een aangepaste kijkwijze, andere clubs laten de klassieke indeling technisch-tactisch-fysiek-mentaal steeds meer los. In elk geval lijkt er een vraag te zijn naar bruikbare, aan competenties gerelateerde instrumenten, het liefst per leeftijdscategorie, die beter op de holistische benadering aansluiten.

Over de nazorg voor spelers die de opleiding moeten verlaten kunnen we kort zijn: die is minimaal. We zien ook weinig initiatieven of bereidheid bij clubs om hieraan meer prioriteit te geven. Op in- uit- en doorstroomgegevens is merkwaardig genoeg weinig tot geen zicht.

8 SAMENWERKING

8.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens ingegaan op de samenwerking van bvo's met andere bvo's (paragraaf 8.2), met amateurclubs (paragraaf 8.3) en met scholen (paragraaf 8.4). Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie, waarin wordt ingegaan op de vraag of clubs meer *intern* (autonoom/zelfstandig) of meer *extern* georiënteerd zijn.

8.2 Samenwerking met bvo's

8.2.1 Varianten van samenwerking

Uit de interviews blijkt dat er tussen de bvo's verschillende varianten van samenwerking bestaan. De meest verregaande vorm van samenwerking is een regionaal opleidingsinstituut. Hiervan is sprake bij twee clubs: Vitesse samen met AGOVV en FC Twente samen met Heracles.

Eén club wil intensief gaan samenwerken met een andere bvo waarbij ook een regionaal opleidingsinstituut zou kunnen ontstaan: AZ met Stormvogels/Telstar.

Vier clubs geven aan dat initiatieven om te komen tot een gezamenlijke opleiding in het verleden zijn afgeketst.

Bij een aantal clubs is er sprake van een samenwerking die minder ver gaat en beperkt blijft tot het gebied van scouting en/of de uitwisseling van spelers. Clubs met een dergelijke vorm van samenwerking: NEC (met Top Oss), Ajax (met Volendam, Haarlem en Omniworld), FC Groningen (met Veendam) en Sparta met Heerenveen. Ten slotte werken FC Groningen en Heerenveen samen op het terrein van de voetbalschool. In het laatste geval speelt ook de KNVB een belangrijke rol in het kader van de regionale trainingen.

Een nog beperktere vorm van samenwerking - de clubs spreken zelf van een 'goede relatie', intensief contact en herhaaldelijk overleg, hebben

- Sparta met Feyenoord, Excelsior, Den Haag en Dordrecht
- PSV met Eindhoven en Helmond Sport
- Heerenveen met Zwolle.

Vermeldenswaard is verder dat er bij een club wordt gesproken over initiatieven voor een opleidingsvereniging met twee andere bvo's en dat bvo's in het zuiden (MVV) meedoen aan de Voetbal Academie Limburg.

Samenwerking met bvo's kan zich ook uitstrekken tot het buitenland. Ajax werkt samen met Club Brugge in België en heeft een project Cape Town. Feyenoord heeft eveneens een Afrika-project.

Tenslotte zijn er clubs die nog niet (intensief) samenwerken met andere bvo's, maar wel openstaan voor samenwerking (n=4).

De gegevens over de varianten van samenwerking worden in de volgende tabel samengevat:

Varianten van samenwerking bvo's	Clubs
Regionaal opleidingsinstituut/gezamenlijke opleiding	VIA, TWH AZ en Stormvogels Telstar (2008/2009)
Samenwerking op beperkt aantal beleidsterreinen van de opleiding	NEC, AJA/VOL, GRO/HEE, SPA
Intensieve vormen van contact/overleg	SPA, PSV, HEE
Samenwerking met buitenlandse clubs	AJA
Bereidheid tot/belangstelling voor samenwerking	HS, GAE, RBC
Nog geen/weinig belangstelling voor samenwerking	FEY, MVV (afgezien van Limburg Academie)

Tabel 8.1: Varianten van samenwerking per bvo

8.2.2 Motieven om wel/niet samen te werken

Motieven contra

Het motief dat het meest genoemd wordt om niet met een andere bvo (andere bvo's) samen te werken, is dat clubs hun identiteit denken te verliezen en dat niet willen (n=4). Een ander motief is dat clubs in een samenwerking met een andere bvo te weinig voordelen zien voor zichzelf: 'er moet wel een win-win-situatie ontstaan' (n=4). Een van de kleinere clubs geeft aan dat je als kleinste club uiteindelijk altijd aan het kortste eind trekt. Een derde motief is dat clubs van mening zijn dat zij geen samenwerking 'nodig hebben', omdat ze de opleiding prima zelf in stand kunnen houden (n=2), omdat zij overtuigd zijn van de kwaliteit van de eigen opleiding (n=2) of omdat ze zelf 'al een groot achterland hebben waar de spelers vandaan komen' (n=1). Tenslotte geeft één club aan dat zij in het verleden te veel tijd en geld gestopt hebben in samenwerkingsverbanden die uiteindelijk toch niet het gewenste rendement hebben opgeleverd.

Motieven pro

Het meest genoemde motief om samen te werken met een andere bvo, is het vergroten van het scoutingsgebied zodat meer talent naar boven komt (n=8). Des te verder de samenwerking in de richting van een regionaal opleidingsinstituut gaat, des te meer gaan ook de volgende motieven een rol spelen:

- kostenefficiënter werken (n=4)
- kwaliteit kader versterken (n=1)
- kwaliteitsverbetering: meer goede spelers in de selecties (n=1)
- de besten moeten tegen de besten spelen (n=2)
- sociaal gezien voor de spelers beter, je houdt ze niet meer voor de gek (n=1)
- te veel opleidingen in bepaalde gebieden in Nederland (n=3)
- de ontwikkelingen in Nederland, min of meer aangestuurd door de KNVB (n=2)

Bovenstaande motieven gelden zowel voor de samenwerking tussen twee 'gelijkwaardige' bvo's als ook voor de samenwerking tussen een 'grote' en een 'kleinere' club. Voor de samenwerking tussen een 'grote' en een 'kleinere' club gelden nog twee specifieke motieven:

- verbeterde ontwikkelingsmogelijkheden voor spelers (kunnen toch bij een bvo blijven spelen, ook als ze voor de 'grotere' club niet goed genoeg zijn óf kunnen naar een 'grotere' bvo, wanneer ze het niveau van de 'kleinere' bvo overstijgen) (n=4)
- grotere aantrekkingskracht naar de achterban van de 'kleinere' club, omdat de kans aanwezig is dat spelers 'doorstromen' naar de 'grotere' club (n=1).

De - onder het eerste punt - genoemde doorstroommogelijkheden van de ene naar de andere club zijn overigens niet alleen in het belang van de ontwikkeling van de spelers, ook de clubs hebben er belang bij: zo krijgen 'kleinere' clubs spelers, wanneer blijkt dat zij toch niet goed genoeg zijn voor de 'grotere' club, terug met een nog betere opleiding en kunnen 'grote' clubs spelers die niet goed genoeg zijn onderbrengen bij een 'kleinere' club, zodat ze aan het voetballen toekomen, zich verder ontwikkelen en misschien na een bepaalde periode toch weer voor de 'grotere' club in aanmerking komen (n=2).

Overwegingen t.a.v. samenwerking

Naast de genoemde motieven voor en tegen samenwerking noemen de clubs nog de volgende overwegingen die meegenomen moeten worden wanneer over een verdergaande vorm van samenwerking wordt gedacht:

- als je meer clubs hebt wordt samenwerken moeilijker, je hebt met veel verschillende belangen te maken (n=2)
- afspraken maken over de doorstroom/uitstroom van spelers is lastig, vooral bij samenwerking tussen gelijk gerangschikte clubs (n=3)
- de afstanden voor de spelers worden groter (n=1).

“Het werkt alleen met clubs die in rangorde duidelijk verschillend zijn.”
(n=2)

Tenslotte lijkt er onenigheid te zijn over de vraag of het goed is voor het amateurvoetbal wanneer meer bvo's samen gaan werken en er minder opleidingsinstituten in Nederland komen. Enerzijds zou het amateurvoetbal erbij gebaat zijn, omdat alleen de échte talenten worden weggehaald (n=1), maar anderzijds zou het niveau van het amateurvoetbal juist omlaag gaan, omdat bvo's opleiden voor het amateurvoetbal (n=1).

Mening over regionale opleidingsinstituten (n=1):
“De KNVB heeft het steeds over regionaal opleidingsinstituut, wij zijn een regionaal opleidingsinstituut vanwege de samenwerking met zo'n 30 amateurclubs, waar we ook clinics aan geven en goed contact mee hebben op het gebied van scouting. In principe zijn wij al een regionaal opleidingsinstituut, alleen we hebben de naam niet.”

8.3 Samenwerking met amateurclubs

8.3.1 Aantal clubs waarmee wordt samengewerkt

Behalve twee clubs werken alle onderzochte bvo's met een of meerdere amateurclubs samen. Clubs variëren sterk met betrekking tot het aantal amateurclubs waarmee wordt samengewerkt, zie onderstaande tabel.

Aantal amateurclubs waarmee wordt samengewerkt	Aantal bvo's (n=15)
0	2
1	3
2	1
tot 50	7
Meer dan 100	2

Tabel 8.2: Samenwerking met amateurclubs

Het gebied, waarin de amateurclubs zitten waar de bvo's mee samenwerken, is over het algemeen tot 50 km groot. PSV lijkt met haar samenwerking met een club in Utrecht (ong. 100 km verderop) een uitzondering te zijn.

8.3.2 Interesse voor uitbreiding

Een vrij groot aantal clubs geeft aan interesse te hebben voor uitbreiding van de samenwerking met nog meer amateurclubs (n=8). De interesse komt vooral daaruit voort dat in het scoutingsgebied soms nog witte vlekken zitten

of dat bepaalde belangrijke (lees grote) amateurclubs nog niet meedoen in de samenwerking.

In verband met het thema regionalisering, geeft één club aan dat het zich voor kan stellen samen te werken met een grote amateurclub, i.p.v. een bvo, om de identiteit te kunnen behouden en als een soort expertisecentrum te gaan functioneren.

8.3.3 Belang van samenwerking

Het belang voor de bvo's om met amateurclubs samen te werken, ligt vooral op het gebied van de scouting. Bvo's willen weten wat voor spelers er bij de verschillende amateurclubs rondlopen en willen de grote talenten zonder grote problemen 'in kunnen lijven' (n=8).

“We willen gewoon de beste spelers uit de regio naar onze bvo toehalen.”
(n=4)

Een ander belang dat duidelijk meespeelt bij de samenwerking met amateurclubs is het creëren van goodwill met het idee erachter dat 'amateurverenigingen tenslotte ook eerste klanten zijn' (n=4).

Een derde belang heeft met de verankering van amateurvoetbal en professioneel voetbal te maken. Waar mogelijk willen bvo's het opleidingsniveau bij de amateurclubs verhogen. Wat dit betreft lijkt het mes aan twee kanten te kunnen snijden, want:

“Zonder top geen breedte (want de top brengt idolen waardoor jongetjes gaan voetballen) en zonder breedte geen top.”

8.3.4 Hoe ziet de samenwerking eruit?

Met betrekking tot de scouting worden met de amateurclubs duidelijke afspraken gemaakt, zodat de scouting zonder problemen kan verlopen. Regelmatig vindt er overleg plaats tussen vertegenwoordigers van de bvo en vertegenwoordigers van de amateurclub(s). De intensiteit hiervan hangt wel af van het aantal clubs waarmee wordt samengewerkt.

Ten behoeve van het creëren van goodwill is vooral het wedstrijd- of stadionbezoek populair (n=8). Ook worden er wel vriendschappelijke wedstrijden georganiseerd (n=3).

Om het opleidingsniveau van amateurclubs te verhogen, bieden bvo's hun expertise aan, bijv. door het houden van lezingen (n=9), door het geven van clinics of demonstratietrainingen (n=11) of in een enkel geval zelfs door het bieden van ondersteuning bij het in elkaar zetten van leerlijnen (n=1).

Tenslotte worden er ook wel afspraken gemaakt op financieel gebied (bijvoorbeeld dat de club een vergoeding krijgt wanneer een speler doorstroomt naar het eerste), maar uit de interviews is niet duidelijk geworden of dit uitzondering of regel is.

8.3.5 Voorwaarden voor samenwerking

Er zijn clubs die duidelijke voorwaarden stellen aan de amateurclubs waarmee wordt samengewerkt, bijvoorbeeld ten aanzien van de grootte van de club (n=2), het niveau van de organisatie en de trainersstaf (n=2), de uitstraling van de club (prestatieklimaat) (n=1) of het niveau waarop de club uitkomt (n=1: minimaal tweede klasse).

Andere clubs daarentegen stellen geen eisen. Eén club geeft bijvoorbeeld aan dat iedereen mee mag doen, zolang de amateurclub jeugdelftallen heeft. Twee clubs geven aan dat zij niet met te veel clubs een samenwerkingscontract willen, omdat dat niet te behappen is, ‘want het vraagt wel inzet’.

Wanneer niet specifiek met bepaalde amateurclubs wordt samengewerkt, geven bvo's als reden daarvoor aan dat zij ‘scheve gezichten’ willen voorkomen. Alle clubs in de regio zijn voor hen even belangrijk. Niettemin kunnen talentvolle spelers ook van de kleinste clubs komen.

8.3.6 Kanttekeningen bij samenwerking

Ondanks het feit dat samenwerking met amateurclubs op grote schaal plaatsvindt, geven clubs aan dat deze samenwerking niet altijd vlekkeloos verloopt, omdat er toch altijd een spanningsveld blijft bestaan tussen amateurvoetbal en profvoetbal. Wat dit betreft worden verschillende, soms zelfs tegenstrijdige, geluiden gehoord:

“Amateurclubs verwachten minimaal te geven en maximaal te krijgen.”

“Het is een wassen neus om clubs gratis kaartjes te geven in ruil voor scouting.”

8.4 Samenwerking met scholen

8.4.1 Samenwerking met verschillende opleidingsinstituten

De samenwerking met scholen is geconcentreerd op het niveau van het voortgezet onderwijs (VO), omdat de meeste spelers die in de jeugdopleiding zitten daar naar toe gaan. In de onderstaande tabel wordt weergegeven, welke samenwerkingsvormen kunnen worden onderscheiden.

samenwerkingsvorm	clubs
samenwerking met een LOOT-school	VIA, PSV, NEC, TWH, FEY, HEE, AZ, GRO (n=8)
samenwerking met een of twee scholen voor VO (geen LOOT)	RBC, VOL, GAE, MVV (n=4)
afspraken met een kring van scholen voor VO	SPA (n=1)

Tabel 8.3: Samenwerking met scholen

Van de clubs die niet met een of meerdere scholen samenwerken, houdt de studiebegeleider contact met alle scholen waar de spelers naartoe gaan (n=2).

Voor de spelers die het voortgezet onderwijs hebben afgerond, wordt bij een aantal clubs gezocht naar samenwerking met een ROC (n=2). Bij een aantal clubs is er al sprake van een dergelijke samenwerking (n=3).

Een aantal clubs heeft ook spelers die nog naar de basisschool gaan. De basisschoolleerlingen trainen na schooltijd en daarvoor zijn roosteraanpassingen dus niet nodig. Wel wordt er vanuit de club contact onderhouden met de basisscholen waar de spelers naartoe gaan.

8.4.2 Schoolkeuze - of niet?

Eén club verplicht haar spelers vanaf de D1 om naar de school te gaan waar mee wordt samengewerkt, bij andere clubs wordt dat ofwel verwacht (n=1), ofwel sterk aangeraden (n=3).

8.4.3 Motieven voor samenwerking

Clubs noemen twee hoofdmotieven om met een of meerdere scholen samen te werken. Ten eerste willen zij de spelers (en hun ouders) een goede combinatie aanbieden van school aan de ene, en voetbal aan de andere kant. Ten tweede willen zij met hun spelers overdag kunnen trainen zodat er meer getraind kan worden én zodat er meer ruimte komt voor het sociale leven van de jongens, doordat ze eerder thuis zijn (n=1).

“Onderwijs is op die leeftijd van eminent belang, vandaar dat je een hele goede overeenkomst, een hele goede samenwerking moet hebben met een school voor voortgezet onderwijs op alle niveaus.”

8.4.4 Argumenten tegen samenwerking

Een belangrijk argument tegen samenwerking met een specifieke school is dat clubs hun spelers keuzevrijheid willen geven. Een ander argument, dat overigens maar door één club wordt genoemd, is dat zij niet willen dat de sfeer van de school verandert, doordat er een hele groep voetballers op zit.

8.4.5 Tevredenheid over samenwerking

Over het algemeen zijn de clubs tevreden over de samenwerking met de scholen voor voortgezet onderwijs (n=3). Daarbij wordt wel aangegeven dat een belangrijke voorwaarde voor een goede samenwerking is dat de organisatie ‘sportminded’ is (n=1). De samenwerking met scholen voor beroepsonderwijs lijkt lastiger te zijn. Roosters worden dan bijvoorbeeld minder makkelijk aangepast (n=1). Ook de samenwerking met Duitse scholen gaat vooralsnog moeizaam (n=1).

8.5 Conclusie

Verreweg de meeste clubs werken in verschillende varianten, meer of minder intensief, samen met andere bvo's, met amateurclubs en met scholen. Hoe er tegen de verschillende vormen van samenwerking wordt aangekeken, blijkt soms sterk te verschillen. Ten aanzien van regionalisering is er bij sommige clubs openheid, maar er is zeker ook sprake van scepsis. Clubs zijn huiverig, maar heel voorzichtig wordt er wel het een en ander geprobeerd en het thema lijkt steeds vaker op tafel te liggen. Clubs die al een regionaal opleidingsinstituut hebben zijn duidelijk voorlopers. Samenwerking met amateurclubs vindt op uitgebreide schaal plaats, van overzichtelijk en gestructureerd tot ‘iedereen mag mee doen’. De inhoud van de samenwerking is bij bijna alle clubs hetzelfde. Door de KNVB erkende convenanten zijn er echter nog nauwelijks.

De meeste clubs werken samen met een of meerdere scholen voor voortgezet onderwijs. Clubs die dat niet doen, hebben daar een hele bewuste keuze in gemaakt. Voor spelers ná het voortgezet onderwijs wordt druk naar nieuwe vormen van samenwerking of naar het maken van goede afspraken gezocht.

Het achterliggende motief voor samenwerking lijkt in de eerste plaats te zijn: 'hoe kunnen we er als club beter van worden?' Clubs werken bijvoorbeeld samen met andere bvo's om hun scoutingsgebied te vergroten, met amateurclubs om de beste voetballers uit de regio makkelijker in te kunnen lijven en met scholen om overdag te kunnen trainen. Pas in de tweede plaats komt: 'hoe kunnen we *samen* beter worden?' Deze vraag zien we bijvoorbeeld terugkomen in de overwegingen om met een andere bvo samen te werken in de richting van een regionaal opleidingsinstituut. Wanneer al de vraag gesteld wordt 'hoe kunnen zij beter worden?' dan volgt daarop toch vaak: 'zodat *wij* meer van hen kunnen profiteren'. Dit zien we vooral terug bij de samenwerking met amateurclubs. Desalniettemin zien we dat bijna alle clubs onderdeel zijn van een breder samenwerkingsverband en dat geen enkele club geheel autonoom functioneert.

9 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

9.1 Inleiding

In dit laatste hoofdstuk staan de belangrijkste conclusies uit het onderzoek naar de opleiding tot beroepsvoetballer (9.3). Op basis van de conclusies hebben we in paragraaf 9.4 de aanbevelingen geformuleerd voor vervolgactiviteiten die gericht zijn op vernieuwing van de opleiding tot profvoetballer. Vooraf gaan we in op de algemene vraagstelling en de gehanteerde onderzoeksopzet.

9.2 Vraagstelling en onderzoeksopzet

In opdracht van de KNVB heeft het CLU van de Universiteit Utrecht onderzoek verricht naar de jeugdopleidingen bvo. Het doel van het onderzoek is om concrete aanknopingspunten te bieden voor vernieuwing van deze opleidingen, met bijzondere aandacht voor de instroomleeftijd en pedagogisch-didactische aspecten (kindbelang).

De algemene vraagstelling van het onderzoek luidde:

Aan welke uitgangspunten (inhoudelijk en organisatorisch) dient een vernieuwde opleiding tot beroepsvoetballer te voldoen en welke implicaties hebben deze uitgangspunten voor het vaststellen van een verantwoorde instroomleeftijd voor jeugdig voetbaltalent?

Normatieve aspecten zijn dominant aanwezig in deze vraagstelling, niet alleen in het woord uitgangspunten zelf, maar ook in de aanduiding “dient te voldoen”. Met de laatste aanduiding is eigenlijk de doelstelling van het onderzoek al meegenomen.

Om deze vraag te beantwoorden is uitgebreid de literatuur bestudeerd, zowel de theorievorming daarover maar ook onderzoeksgegevens en de visie die de KNVB zelf heeft ontwikkeld. Alhoewel zich in de literatuur wel enige trends hebben afgetekend is het bepaald niet zo dat er op allerlei (deel)vragen eensluidende antwoorden naar voren zijn gekomen.

Daarnaast zijn 15 clubs uit het betaalde voetbal onderzocht over de vraag welke uitgangspunten zij zagen en hoe zij die in praktijk probeerden te brengen. Daartoe zijn per club drie sleutelfiguren uitgebreid geïnterviewd en dat heeft zeker veel waardevolle informatie opgeleverd. Maar ook hier

heerste veel diversiteit in opvattingen, zelfs binnen de vertegenwoordiging van één club.

Het was moeilijk de interviews op hun praktijkgehalte te beoordelen, hoe bereidwillig de meeste van onze gesprekspartners ook waren. Dat bleek ook wel als er op aspecten als training en begeleiding van jonge kinderen en criteria voor beoordeling van sportieve prestaties werd doorgevraagd. Dan kon men behoorlijk wat licht tussen de algemene uitspraken (die soms ook een sociaalwenselijk karakter hadden) en de beschreven praktijk constateren. Het zou dan ook completer geweest zijn om bij de onderzochte clubs ook te observeren en met de jongens (groeps-) gesprekken te voeren. Dit viel echter buiten het tijds kader en het financiële budget van dit onderzoek.

In dit onderzoek hebben we zowel in de literatuurstudie als in de rapportage van de interviews de aangetroffen opvattingen beschreven en geordend. Maar dat is, gelet op de aard van de doelstelling, niet voldoende. Voor het ontwikkelen van nieuw beleid heeft de opdrachtgever uitdrukkelijk ook de behoefte aan richtlijnen.

Om over deze richtlijnen te kunnen adviseren hebben we gegevens uit het literatuurdeel en die uit het onderzoeksdeel gecombineerd en daarbij de vraag gesteld over welke algemene uitgangspunten in de praktijk van de jeugdopleiding (in het betaalde voetbal) een behoorlijke consensus bestaat.

Centraal stond, zowel in de literatuur als in de interviews, de gedachte dat de opleiding in de allereerste plaats de belangen van de kinderen en jongeren dient te behartigen. Natuurlijk hebben de clubs ook een belang. Ze organiseren niet een jeugd afdeling voor de aardigheid en het vermaak, maar het clubbelang dient wel duidelijk ondergeschikt te zijn aan het jeugdbelang. En daarmee is ook het belang van de ouders op zijn plaats gezet. Hoewel ouders ook het belang van het kind willen dienen, leert de praktijk dat ze helaas lang niet altijd echte belangenbehartigers van kinderen zijn. Clubs moeten wat dit betreft ook de vingers aan de pols houden.

Naar mate jongeren ouder worden hebben clubs steeds meer met de jeugd zelf te maken. Het instituut “Zaakwaarnemers” voor getalenteerde voetballers kan vanuit dit oogpunt dan ook kritisch - om niet te zeggen zeer kritisch - worden beschouwd. Van zaakwaarnemers is het allerm minst duidelijk welke belangen prioriteit krijgen, ze hebben er per slot ook hun boterham aan te danken.

De KNVB zou er vanuit deze gedachte goed aan doen, regulerend op te treden maar dat heeft dan pas zin als de clubs onderling solidair zijn en met betrekking tot jeugdige spelers geen zaken doen met zaakwaarnemers.

Vanuit dit centrale uitgangspunt, belangenbehartiging van kinderen, zijn allerlei richtlijnen te ontlenen, zoals

Aan dit centrale uitgangspunt, , kan men allerlei richtlijnen ontleen, zoals

- spelplezier van de kinderen
- stimuleren van zelfstandigheid
- rekening houden met de ontwikkeling die het kind doormaakt
- zorg dat het kind in de opleiding noch mentaal noch fysiek overbelast wordt
- zorg voor een niet te smalle educatie (vandaar ook de zorg van de vele clubs dat het onderwijs goed geregeld is)
- open beoordelingsprocedures, zowel bij de instroom maar ook bij de uitstroom van de jongens
- en tenslotte ook de verantwoordelijkheid voor een goede begeleiding als een jongere na jaren deel te hebben uitgemaakt van de jeugdselectie toch niet in aanmerking komt voor een contract.

Op basis van deze richtlijnen hebben we onze adviezen geformuleerd.

9.3 Conclusies

Doelen van de opleiding

Een jeugdopleiding bvo blijkt in alle gevallen een smalle opleiding (i.t.t. tot een opleiding met een breed beroepsperspectief) die uitsluitend profvoetballers moet opleveren, voor het eigen eerste elftal of voor een eerste elftal van een andere bvo. Dat is het hoofddoel van de opleiding. Eventuele andere vormingsdoelen blijken bij nader inzien geen doelen in zichzelf maar middel om het hoofddoel te bereiken.

Clubs hebben de doelen van hun jeugdopleiding in de meeste gevallen (nog) niet uitgewerkt in competenties die spelers zich gaandeweg de opleiding moeten verwerven. Er schijnt meestal wel een leerplan of leerstofplan beschikbaar te zijn maar voor zover wij er inzage in hebben gekregen, heeft deze bij gebrek aan heldere en concreet uitgewerkte leerlijnen meestal een globaal en vrijblijvend karakter. Trainers bepalen - meer of minder aangestuurd door collega's in de begeleidingsstaf - zelf in hoge mate het trainingsaanbod in hun team.

Inhoud en didactiek

Op belangrijke hoofdpunten presenteren de opleidingen van bvo's nagenoeg dezelfde voetbalspecifieke inhouden. Wat per club verschilt is het moment/de leeftijd waarop spelers met bijv. tactiek, spelinzicht of mentale vorming worden geconfronteerd. Clubs die het spelplezier een hoge prioriteit geven en kinderen vrijuit willen laten spelen, stellen systematische aandacht voor o.a. tactische zaken meestal uit, terwijl andere clubs zich bij de 'timing' van aanbod vooral laten leiden door (common sense) opvattingen over fysieke/cognitieve rijpheid van kinderen/jeugdigen.

Clubs lijken didactiek vooral op te vatten als een beschrijving van de leerstof. In de didactiek wordt echter bovenal antwoord gegeven op de

vraag hoe de doelstellingen van de opleiding moeten worden gerealiseerd in wisselwerking met de uitgangssituatie van de kinderen. Van een systematische aanpak in deze is bij de clubs weinig gebleken.

De KNVB-visie op het leren voetballen (totaalmethode) wordt door de clubs op zijn minst erg ruim geïnterpreteerd. De gangbare overtuiging is nog steeds dat spelers (technische) voetbalvaardigheden eerst geïsoleerd d.m.v. verschillende oefenvormen moeten aanleren om ze vervolgens in 11 tegen 11-situaties te kunnen toepassen.

Vanaf C-teams wordt de didactiek weliswaar veelvormiger, maar de differentiatiemaatregelen zijn er vooral op gericht om trainingen aan te passen op het leren voetballen in vaste posities. Daarnaast worden spelers in de gelegenheid gesteld om zichzelf te verbeteren. Individuele aandacht van trainers/specialisten daarbij is in een aantal gevallen uitsluitend weggelegd voor de besten. Een trend is om spelers in de individueel gerichte programma's zelf verantwoordelijk te stellen voor hun voetballeerproces op basis van pops, vcm-instrumentarium, e.d.

Scouting, selectie en talentherkenning

Het herkennen van talent lijkt in de praktijk vaak een hoog intuïtief karakter te hebben waardoor het een nogal ongrijpbaar proces is. Opvallende spelertjes in teams opmerken is niet zo moeilijk. Probleem is dat er zich binnen jeugdteams leeftijdsverschillen voordoen die het zicht op talent kunnen bemoeilijken. Het is onduidelijk of scouts de ontwikkelingspsychologische verschillen in voldoende mate in hun beoordeling (kunnen) betrekken. Als daarbij instrumenten worden gebruikt, bestaan deze meestal uit 'schaaltjes' waarop gescoord kan worden in de rubrieken techniek, tactiek, fysiek en mentaal. Criteria om tot een betrouwbaar oordeel te komen, ontbreken. Bovendien is de beoordelingsprocedure meestal niet op het verkrijgen van een zo groot mogelijke betrouwbaarheid ingericht. Behalve de betrouwbaarheid is ook de validiteit bijzonder twijfelachtig. In de eerste plaats is het gangbare instrumentarium ten onrechte leeftijdonafhankelijk, alsof alle spelers, ongeacht hun leeftijd, dezelfde maat moet worden genomen. In de tweede plaats is hoog scoren op deelaspecten niet per se een bewijs dat iemand ook een talentvolle speler is. Scouts/trainers realiseren zich dat vaak ook wel in de wetenschap dat de focus moet zijn gericht op het totaalbeeld dat een speler laat zien op verschillende posities en in verschillende spelsituaties. De gangbare instrumenten sluiten evenwel slecht op deze focus aan.

Instroomleeftijd

De D-leeftijd is conform de stichtingsregel. Er is slechts één bvo die zich onverkort (zonder de voetbalschoolconstructie) aan deze regel houdt. Veel clubs blijken overigens best bereid te zijn om de instroomleeftijd te verhogen naar bijv. D1, mits alle bvo's hetzelfde doen en de kwaliteit van het amateurvoetbal omhoog gaat. Wanneer volgens clubs de kwaliteit van de

amateurclubs omhoog gaat, kan ook de instroomleeftijd omhoog. Een aantal zou aan die gewenste kwaliteitsverbetering zelf een bijdrage willen leveren. Merkwaardig is dat daarbij geen spontane melding wordt gemaakt van de samenwerking met de KNVB (Jeugdplan Nederland en de regionale trainingen).

Belangrijker nog dan de vraag naar de ideale instroomleeftijd is wellicht de vraag wat clubs jongere kinderen op voetbalgebied aanbieden en laten doen (zie hoofdstuk 3). Bezwaren tegen een lage instroomleeftijd wegen minder zwaar als kinderen zelf graag willen, het spelplezier voorop staat, kinderen niet in een trainingskeurslijf geduwd worden maar vrijuit kunnen voetballen, op een kindvriendelijke manier worden aangesproken door pedagogisch geschoolde trainers, een keer per week partijtjes spelen, niet te ver van de bvo wonen (10 à 15 km), desgewenst ook bij hun amateurclub kunnen blijven, niet naar een andere school hoeven, etc. Kortom, de instroomleeftijd moet niet los gezien worden van het aanbod. Zo kan een instroomleeftijd van 7/8 jaar bij de ene club pedagogisch gezien meer verantwoord zijn dan een hogere instroomleeftijd bij een andere club.

Hoe verantwoord de opvang van de jongste spelers ook is, wat blijft is dat ze al op jonge leeftijd deelgenoot worden gemaakt van een wereld die in veel opzichten moeilijk lijkt te rijmen met de beschermde omgeving die kinderen nog nodig hebben. Om die reden is er veel voor te zeggen om te komen tot een algemeen geldende instroomleeftijd voor de opleiding tot beroepsvoetballer waarmee vooral ook het kindbelang is gediend. Maar welke leeftijd verdient dan de meeste aanbeveling?

Richtlijnen voor een instroomleeftijd van kinderen in de jeugdopleiding van een BVO kunnen op verschillende manieren ontstaan:

- In de eerste plaats door kennis te nemen van de ontwikkeling van de jongens en de meisjes, kennis verzameld door verschillende disciplines.
- Vervolgens door kennis te nemen van ethisch-pedagogische discussies over de vraag hoe belangenbehartiging voor kinderen er uit ziet. En daar zal men als opleiding ook duidelijk keuzen moeten maken. Belangenbehartiging moet niet alleen gezien worden voor het kind hier en nu, maar ook voor de toekomst van het kind.
- Het permanent doen van onderzoek naar de leefwereld van de jongens en de meisjes naar hun ervaringen en betekenissen.
- En tenslotte zal men ook de maatschappelijke culturele context van de club moeten verhelderen, waarbij men ook het draagvlak voor het te voeren beleid dient af te tasten.

Het geheel overziend lijkt het af te raden met een professionele jeugdopleiding te beginnen onder 10 jaar. De jongsten zijn de kleuterleeftijd amper ontstegen en willen graag daar zijn waar de bal is. In die zin moet men ze ook niet al te hardhandig beroven van het kluitjes

voetbal. Natuurlijk zijn er grote verschillen tussen de kinderen onderling en er zijn zeker zes jarige kinderen die het spel al best door hebben wat overigens niet wil zeggen dat ze mentaal al toe zijn aan een ‘beroepsopleiding’. Daarbij moet men niet alleen rekening houden met de kinderen zelf maar ook met de omgeving die al met bepaalde ogen naar het kind gaat kijken.

Deze keuze sluit goed aan bij het merendeel van ontwikkelings- en pedagogische beschouwingen, waarbij het belang van het kind als uitgangspunt wordt genomen en bepaald niet het vermeende economisch belang van een voetbalclub (“laten we dit kind maar vast opnemen anders gaat de concurrentie er mee aan de haal”).

Deze keuze sluit ook aan bij het onderzoek dat beschikbaar is bij individuele sporten alhoewel daar al te vaak wordt uitgegaan van excessen. Dat wil echter ook niet zeggen dat er uit ervaringenberichten van geslaagde topsporters over hun vaak moeilijke jeugd niet veel lering valt te trekken over hoe het zeker niet moet (zie o.a. referenties aan Katarina Witt en Richard Krajicek in Van Dijk e.a. (2007a)). En dan spreken we nog niet eens over het veel grotere aantal meisjes en jongens die het uiteindelijk in een topsporttraject niet gehaald hebben. Van hen weten we helaas, helaas heel weinig.

Als de BVO clubs zorgen hebben over de kwaliteit van de jeugdopleidingen in het amateurvoetbal, dan wacht hen een schone opdracht om mee te helpen de kwaliteit van die jeugdopleidingen in hun regio te verbeteren. Het is naar ons idee geen excuus om de talentjes dan maar vast naar je toe te halen.

Wanneer we stellen om niet onder 10 met een jeugdopleiding te beginnen, dan bedoelen we dat over de hele linie. Het moet niet zo zijn dat bepaalde clubs hun voetbalschool ergens bij een amateurclub droppen maar uiteindelijk de regie van zo’n opleiding volledig in eigen handen hebben. Dat geeft tussen de clubs veel ergernis en die ergernis werd door sommige clubs ook expliciet uitgesproken.

Vanaf 10 jaar zou men een voorzichtige start kunnen maken door de jongens 1 of 2 maal per week naar de regio BVO te halen terwijl ze zelf nog lid blijven bij hun amateurclub en daar hun wedstrijden spelen.

Begeleiding

Over kwaliteit gesproken

Het gaat bij de instroomleeftijd, zoals eerder opgemerkt, natuurlijk ook om de kwaliteit van de opvang en de begeleiding. Nu moet over dat begrip kwaliteit eerst iets worden opgemerkt omdat daar veel misverstand over bestaat. Zo wordt er vaak met veel aplomb gesteld dat Nederland de beste

jeugdopleiding van de wereld heeft. Kwaliteit wordt dan afgemeten aan een beperkt aantal spelers dat op internationaal niveau is doorgebroken.

Dit productdenken kan op gespannen voet staan met denken in procestermen waarbij heel veel talenten de sport teleurgesteld de rug toe keren. Niet omdat de deelnemers geen talent zouden hebben maar omdat ze door harde trainers met hun verrichtingen keer op keer de grond werden ingestampt. Dan spreken we over een pedagogisch-didactische kwaliteit, die tot een heel ander oordeel over een club kan leiden.

Kwaliteit kan in de derde plaats ook benoemd worden in termen van efficiency (de huidige opleidingen leveren te weinig rendement en zijn dus te duur) en er is een kwaliteit die meer maatschappelijk georiënteerd is. Het is met name die laatstgenoemde oriëntatie op kwaliteit die vaak verwaarloosd wordt. Een bijvoorbeeld daarvan is de wijze waarop de KNVB de belangen van het vrouwenvoetbal behartigt, maar er zijn tekenen dat het tij aan het keren is.

Tenslotte is er ook een gebruikerskwaliteit waarbij de betrokken spelers zelf mogen zeggen wat ze van hun opleiding vinden. In het uitgevoerde onderzoek is de vraag in hoeverre deze vorm van kwaliteit systematisch in de praktijk wordt nagestreefd en geïmplementeerd, niet expliciet aan bod gekomen

Beeld van de begeleiding uit de interviews

Clubs kunnen weliswaar uitleggen aan welke eisen hun jeugdtrainers moeten voldoen, maar profielschetsen, die uitgewerkt zijn naar niveau, lijken niet voorhanden. Een trainer moet volgens de clubs overwegend generalist zijn. Specialistische taken (in het bijzonder in de bovenbouw) kan hij in toenemende mate overlaten aan techniektrainers, krachttrainers, trainers loop-coördinatie, e.d.

Vooraf in de onderbouw zijn generalisten nodig, die voetbaltechnisch maar ook pedagogisch van wanten weten. Trainers die van de onderbouw blijvend hun specialisme maken zijn schaars. Veel trainers stromen door en ambiëren minimaal een plaats in de bovenbouw.

Van de diverse begeleidingsgebieden valt vooral de toenemende belangstelling op voor de mentale begeleiding. Bij de meeste clubs staat deze vorm van begeleiding echter nog in de kinderschoenen.

Voor zover de begeleiding betrekking heeft op het monitoren van talentontwikkeling, neigen veel clubs naar een meer holistische benadering (het gaat om het 'totaalplaatje'), waarvan de consequenties overigens niet gemakkelijk zijn te overzien. Bij deze benadering past in ieder geval de vraag naar bruikbare, aan competenties gerelateerde instrumenten die beter op de holistische benadering aansluiten en grotendeels analoog zijn aan de gewenste scoutingsformulieren (zie scouting, selectie en talentherkenning). De begeleiding zou tenslotte zeer gebaat zijn bij actuele gegevens over in-uit- en doorstroom. Merkwaardig genoeg hebben veel clubs hier nog onvoldoende zicht op.

Naar een kader voor begeleiding

In het literatuurverslag (Van Dijk e.a., 2007a) is uitvoerig de theorie van Maureen Weiss besproken, waarbij de competentie van de spelers worden opgezocht en daar wordt dan een realistisch didactisch aanbod aan vastgekoppeld. Op die manier doet de speler succeservaringen op, die goed zijn voor het zelfvertrouwen en hem of haar motiveren zichzelf verder in de sport te ontwikkelen. Belangrijk in dit concept is dat de coach veel meer positieve feedback geeft dan negatieve. Aspecten van deze benadering vinden we ook terug in de ‘coaching strategy’, voor iets oudere kinderen, zoals die door Gould en Weinberg (1995) is geformuleerd,”

We vatten die in het kort samen

Need	Strategy
<ul style="list-style-type: none">• Learn and improve new skills	Emphasize what the child does correctly
<ul style="list-style-type: none">• To have fun	Form realistic expectations. Joke and kid around freely with the children
<ul style="list-style-type: none">• Affiliation	Provide time for children to make friends, schedule social events
<ul style="list-style-type: none">• Excitement	Incorporate variety into practices
<ul style="list-style-type: none">• Exercise and fitness	Teach young athletes how to monitor their own fitness
<ul style="list-style-type: none">• Competitive challenge and winning	Allow children to compete. Help children define winning as not only beating others but as a achieving one’s own goals and standards

(Weinberg, Gould, 1995, p.454)

Een kader waarin men vanuit ontwikkelingspsychologische inzichten uiterst behoedzaam kinderen introduceert in competitie en de verplichtingen in de wedstrijdsport kan men vinden bij de NYSCA (1988, National Youth Sports Coaches Association in de USA). Men heeft de uitgangspunten als volgt geïmplementeerd. We geven een beknopte samenvatting.

5 to 6 years olds: Development program, o.a.

- no regular competitive teams
- scores and standings not kept
- no scheduled leagues and no travel

7 to 8 years olds: Sport introduction program o.a.

- informal teams
- rules, equipment and fields modified
- no tournament or all-star competition

9 to 10 years olds: Organizational program

- scores kept, but standings de- emphasized
- no national tournament participation
- not permitted to require sports specialization

11 to 12 years olds: Skill enhancement program

- reasonable uniform policy
 - limited ability grouping
 - encourage a variety of position and situational plays
- (zie ook Buisman, 2002, p.114)

Overigens heeft de KNVB in de geschriften van Bert van Lingen de ontwikkelings-psychologische aspecten ook uitgewerkt in didactische uitgangspunten (zie voor een overzicht Van Dijk e.a., 2007a). Er is zeker een overeenstemming op een aantal punten met de NYSCA normen. Het verschil is dat Van Lingen de uitgangspunten duidelijker aan het leren van het spel zelf verbindt en het leren van het spel zelf ook vroeger laat beginnen.

Relevant in het kader van de begeleiding is de noodzaak om aandacht te schenken aan het voorkomen en voorkomen van stress bij jeugdige voetballers. Gill (1986) maakte een onderscheid tussen:

“Competitiveness as the tendency to seek out and strive for succes in sportcompetition” en “Competitive trait anxiety as the tendency to worry about failure and become anxious in sportparticipation”(p.78)

Dat laatste wordt per se negatief als die angst overheersend gaat worden en ook aanwezig is als de wedstrijd zelf voorbij is. Met name heel jonge spelers moet men beschermen tegen deze vorm van stress, die hun gevoel van veiligheid kan aantasten en een vertrouwensrelatie kan beschadigen. Le Unes en Nation (2002) geven een aantal adviezen waarmee men deze vorm van stress kan voorkomen. We bespreken enkele daarvan.

Centraal bij de kaders staat het welzijn van het kind, waar coaches ook in de sport belangenbehartiger voor zijn.

1. “Sources of stress in youth sport include too much emphasis on winning and pressures associated with constant social evaluation by significant others”(p.366). Dat wordt ook wel een productoriëntatie genoemd.
2. Deze stress kan verminderd worden door een meer procesgerichte oriëntatie waarbij het persoonlijke prestatieniveau zelf als uitgangspunt wordt genomen en waarbij respect voor de tegenstander wordt bijgebracht.
3. Veel stress kan worden begrepen vanuit de aard van de ouder-kind-relatie. Soms moet men de moed hebben om die expliciet aan de orde te stellen.
4. Ongewenst gedrag van ouders en toeschouwers mag niet getolereerd worden en er moet gewezen worden op de impact van krachttermen en scheldpartijen op de beleving van het kind.
5. Ook de journalistiek heeft een verantwoordelijkheid om geen onverantwoordelijke druk op het kind te leggen.

Bij al deze kaders staat het welzijn van het kind dus voorop. Andere doelen zijn daaraan ondergeschikt.

Samenwerking

Samenwerking tussen bvo's is ook volgens de clubs noodzakelijk omdat er in Nederland teveel opleidingen zijn voor het beschikbare potentieel aan jeugdig voetbaltalent. Bovendien bieden samenwerkingsverbanden een zekere garantie dat al ver in de opleiding gevorderde spelers bij de ene of de andere bvo als profvoetballer terecht kunnen.

De meeste clubs staan open voor samenwerking, maar er zijn nog weinig clubs die echt de daad bij het woord voegen. Kleine clubs zijn bang om opgeslokt te worden door de grote, en grote clubs willen in de regel alleen in zee met de kleine, mits dit voor hen voldoende voordeel oplevert.

Twente/Heracles en Vitesse/AGOVV hebben als enige de knoop al wel doorgehakt.

Samenwerking van bvo's met amateurclubs is van belang om de kwaliteit van deze clubs te kunnen versterken. Talentvolle voetballertjes hoeven dan immers niet slechter af te zijn als ze gedurende hun kindertijd bij hun amateurclub blijven spelen en pas op latere leeftijd overstappen naar een jeugdopleiding bvo. Wat bvo's voor amateurclubs meestal in petto hebben, lijkt echter nog hooguit een bescheiden bijdrage te kunnen leveren aan de gewenste kwaliteitsverbetering. De contacten met amateurclubs zijn er toch in de eerste plaats op gericht om het eigen talentgebied uit te breiden en maximaal te benutten.

Samenwerking met onderwijsinstellingen is het meest intensief tussen clubs en het voortgezet onderwijs waarvan een fors deel LOOT-school is. Nadat deelnemers aan een jeugdopleiding bvo het voortgezet onderwijs hebben doorlopen, doet zich vaak de prangende vraag voor: zet ik mijn schoolloopbaan voort op een ROC of HBO-instelling of zet ik al mijn troeven op een nog onzekere carrière als profvoetballer. Hoe sommige clubs hun jeugdspelers ook aanmoedigen om naast de voetbalopleiding door te studeren, een deel van de jongens kiest - met alle risico's van dien - voor uitsluitend het voetballen. Er is voor clubs dan ook alle aanleiding om de samenwerking met het beroepsonderwijs verder te versterken, in het bijzonder met opleidingen die op sport en beweging zijn ingesteld.

9.4 Aanbevelingen

Bij de aanbevelingen gaan we uit van de algemene conclusie dat bij de meeste jeugdopleidingen bvo het leerplandenken op basis van competentieprofielen nog nauwelijks is doorgedrongen. Deze conclusie brengt ons tot de volgende aanbevelingen:

Doelstellingen, inhoud, didactiek en programmering

1. Ondersteun clubs bij het ontwikkelen/verbeteren van een leerplan voor hun jeugdopleiding. Het aanbod kan bestaan uit een maatwerk cursus leerplanontwikkeling voor hoofd jeugdopleidingen en trainers. Onderwerpen van de cursus zijn visie op opleiden van profvoetballers, competenties, leerlijnen, didactische modellen, opvoedingsverantwoordelijkheid, belastbaarheid van (de jongste) spelers, e.d.
2. Daarbij moeten het clubbelang en het kindbelang voortdurend aan elkaar worden getoetst.
3. Ontwikkel/verzamel competentieprofielen per leeftijdscategorie, voorbeeldleerlijnen, voorbeeldleerplannen, draaiboeken voor afzonderlijke trainingen etc. Bied ze aan als toolbox, al dan niet als onderdeel van de bij 1 genoemde cursus.
4. Bied clubs concrete aanknopingspunten (best practices, oefeningen, opdrachten) voor het bevorderen van de mentale weerbaarheid van spelers. Ontwikkel instrumenten waarmee de mentale ontwikkeling van spelers betrouwbaar en valide kan worden gemeten.

Scouting, talentherkenning en instroomleeftijd

5. Ontwikkel instrumentarium voor talentherkenning vanuit een ontwikkelingsgerichte en holistische benadering. Bied het instrumentarium aan in workshops voor scouts en trainers.
6. Spreek als KNVB duidelijke taal over de instroomleeftijd zodat daar geen misverstand over kan bestaan. Ons advies is een algemeen geldende instroomleeftijd vanaf 10 jaar. Zorg ervoor dat iedere club zich vervolgens aan de voorgeschreven instroomleeftijd houdt alsook aan de daarbij behorende voorwaarden.
7. Laat vervolgonderzoek uitvoeren waarin aanvullende gegevens worden verzameld bij clubs die om uiteenlopende redenen een relatief jonge instroomleeftijd (E of F) verkiezen; verzamel de gegevens d.m.v. interviews bij trainers, ouders en kinderen, in combinatie met observaties van trainingen. Extra investering in vervolgonderzoek is zeer verantwoord gelet op de centrale rol die de vraag naar de instroomleeftijd dient te hebben. Combineer dit onderzoek met een verdieping van de literatuurstudie op het thema instroomleeftijd.

Begeleiding

8. Ontwikkel voor clubs voorbeeldprofielschetsen waarin kwaliteiten zijn vastgelegd voor trainers in resp. de onder- en bovenbouw van de jeugdopleiding. Het idee dat bekende oud-voetballers automatisch geschikt zouden zijn als trainer/coach in de jeugdopleiding heeft behoefte nadere doordenking. Ze dienen duidelijk te voldoen aan omschreven didactisch en pedagogisch-psychologische competenties.

9. Laat systematisch onderzoek uitvoeren naar (vroegtijdige) uitstroom van de bvo jeugdopleidingen. Vragen moeten behalve op de oorzaken van de uitstroom ook gericht zijn op de beleving ervan door de jongens en hun ouders als ook op hun behoefte aan nazorg.
10. Beschouw met betrekking tot kinderen en jongeren zeer kritisch het werk van de zogenaamde zaakwaarnemers. Wiens zaken worden waargenomen? En welke behartigd? Ontwikkel samen met de jongeren, ouders, leerkrachten, vertegenwoordigers vakbeweging en bureau jeugdzorg richtlijnen en implementeer die richtlijnen.

Samenwerking

11. Reik clubs concrete handvatten bij initiatieven om de samenwerking met het beroepsonderwijs en de amateurverenigingen te verstevigen in de vorm van praktisch haalbare scenario's, programma-activiteiten, inclusief (rand-)voorwaarden voor de realisatie van deze scenario's. Inventariseer en beschrijf vooraf reeds in gang gezette initiatieven en de 'best practices' van al bestaande samenwerkingsvormen die in dit onderzoek slechts konden worden aangestipt.

Kwaliteit

12. Ontwikkel een nieuw certificeringssysteem waarmee de kwaliteit van de opleiding kan worden beschreven. De huidige is meer een faciliteiten beoordeling (hoe meer faciliteiten hoe meer sterren), wat volstrekt ontoereikend is voor een professionele opleiding. In dat nieuwe systeem moet een goede verhouding zichtbaar zijn tussen de verschillende aspecten van kwaliteit.
 - Productkwaliteit
 - Proceskwaliteit, ook in relationeel opzicht
 - Efficiency kwaliteit
 - Maatschappelijke kwaliteit
 - Gebruikerskwaliteit (Daarbij ook uitdrukkelijk bevraging van de meisjes en jongens. Eens per 2 jaar zouden er audits afgenomen kunnen worden.)

Referenties

Buisman, A. (2002). Jeugdsport en fair play in het Nederlandse sportbeleid van de jaren negentig. Amsterdam: Uitgever SWP.

Buisman, A. (2004). Opvoeding in - en door sport. In: "Pedagogiek", 24, 4, p.310-323

Van Dijk, W., Lankhuijzen, E., Buisman, A.J. (2007a). Naar een professionele opleiding voor beroepsvoetballers; rapportage literatuurstudie KNVB. Utrecht: CLU Universiteit Utrecht.

Gill, D.I.(1986). Psychological Dynamics of Sport. Champaign (Ill.-USA): Human Kinetics.

Le Unes, A., Nation, and J.R. (2002) « Sport Psychology, an Introduction » : Pacific Grove (Cause): Wadsworth.

Weinberg, R.S. & Gould, D. (1995). *Foundations of Sport and Exercise Psychology*. Champaign, IL: Human Kinetics.

BIJLAGE: INTERVIEWLEIDRAAD

Interviewleidraad voor interviews BVO's

Definitief

Opbouw van het interview

A. *Introductie & Kennismaking*

Kennismaking

Toelichting bij onderzoek en onderzoeksvragen

- a. uitgangspunten opleiding tot beroepsvoetballer
- b. voorspellers voetbaltalent
- c. verantwoorde instroomleeftijd

B. *Het interview zelf*

8 blokken (max.) met gespreksthema's

Selectie per gesprekspartner

Bandopname met als doel vergroten concentratie en terugluisteren bij onduidelijkheden

C. *Afsluiting*

Ruimte voor extra commentaar / opmerkingen

Samenvatting en afsluiting

Deel B: Het interview zelf (8 gespreksthema's, max. 90 minuten)

I. **Huidige opleiding**

Doel: Zicht krijgen op stand van zaken van de jeugdopleiding van de betreffende BVO

(NB. doorvragen bij verschil tussen plannen op papier en de werkelijkheid in de praktijk)

- a. Wat is de essentie van het jeugdopleidingsbeleid van de club?
(Is het wellicht al vastgelegd (ivm certificering BVO) in jeugdvoetbalbeleid, voetballeerplan en kwaliteitszorghandboek?)
- b. Wat maakt dit beleid specifiek voor de club? (bijv. wat maakt het typisch Willem II?)
- c. Waaruit blijkt de jeugdgerichtheid van het beleid?

(bijv. waaruit blijkt dat het gaat om beleid gericht op jeugd en niet op volwassenen? Bijv. wordt er rekening gehouden met ontwikkelingsstadia van het kind?)

d. Is er zicht op in- en uitstroomcijfers en voortijdige uitval? Zo ja, kunt u er een korte toelichting bij geven? Welke consequenties verbindt de club aan deze cijfers?

Dimensies

- Jeugdgerichtheid al dan niet onderscheidend kenmerk
- Bedoeld voor jongens en-of meisjes?

II. Organisatie van de opleiding

Doel: Zicht krijgen op huidige vorm van samenwerking en op gewenste vormen van samenwerking met clubs en onderwijsinstellingen in de regio

- In hoeverre vervult de club een regionale functie? Welke?
- Op welke onderdelen wordt er samengewerkt met andere BVO's en amateurclubs? Waarom wel / niet? Is er eventueel sprake van een samenwerkingsconvenant? Zo ja, is deze goedgekeurd door de KNVB?
- Op welke onderdelen is er samenwerking met onderwijsinstellingen in de regio? Hoe ver gaat deze samenwerking? Wat is het belangrijkste motief voor deze samenwerking?
- Wat is het standpunt van de club over verre of verdergaande samenwerking met clubs en onderwijsinstellingen? Wil men deze afbouwen, handhaven of intensiveren?

Dimensies

- club als autonome eenheid versus onderdeel samenwerkingsverband

III. Instroomleeftijd

Doel: Bereidheid verkennen om de huidige instroomleeftijd ter discussie te stellen.

- Op welke leeftijd wordt begonnen met training van jeugd met het perspectief op te leiden tot profvoetballer? Wat zijn daarvoor de beweegredenen?
- Kunt u reageren op de volgende stellingen?
 - Vroeg beginnen is vroeg stoppen

- We moeten wel vroeg selecteren, andere clubs doen het ook!
- Instromen op jonge leeftijd is in het belang van het kind

Dimensies

- Redenerend vanuit belang club versus vanuit belang kind
- Instroomleeftijd vastgesteld op basis van pedagogische motieven versus andere (financiële) motieven

IV. Selectie en talentherkenning

Doel: Zicht krijgen op huidige scoutingpraktijk en het bediscussiëren van de selectiecriteria (verbreding, nuancering, etc.)

a. In welke vorm wordt de scouting uitgevoerd? Benoem het proces.

b. Op welke kenmerken wordt talent gescout? Zijn de gekozen criteria leeftijdsafhankelijk?

In hoeverre wordt gelet op, en waarom?

- 1) Lichaamsopbouw, prestatievermogen, techniek/coördinatie, bijdrage leveren aan spelbedoeling
- 2) psychologische factoren (leergierigheid, wil om te blijven verbeteren)
- 3) Sociologische factoren (omgeving, leeftijd, tijdsbesteding)

c. Hoe worden de groepen samengesteld bij de scouting?

(bv. spelers van een heel jaar in 1 groep, spelers van 1 kwartaal in groep?)

Dimensies

- Selectie op spelinzicht of doelpunten?
- Focus op totaalbeeld speler of op aspecten?
- Focus op persoonlijkheid / motivatie versus op techniek / fysiek

V. Monitoren van talentontwikkeling

Doel: Zicht krijgen op hoe clubs talentontwikkeling vastleggen en monitoren en te bespreken in welke mate clubs oog hebben voor de belangen van voortijdige afhakers (drop-outs)

a. Hoe wordt de ontwikkeling van spelers vastgelegd en gemonitord?

b. Op welke aspecten wordt gelet? En hoe (en hoe vaak) wordt het gemeten?

c. Wat gebeurt er met spelers die voortijdig afhaken? Wat doet de club in het belang van deze spelers? (bijv. breder beroepsperspectief, outplacementbeleid, etc.)

Kunt u het meest recente voorbeeld binnen uw club beschrijven?

Dimensies

- Nadruk op individuele progressie versus op relatieve prestatie tov groepsnorm

VI. Inhoud en programmering van de opleiding

Doel: Het zicht krijgen op de accenten in het leerplan en het typeren van het leerplan in termen van product- versus procesoriëntatie.

(Kortom, waartoe leidt de club op? Via welke tussenstations? Hoe toets je die? Is dit duidelijk voor alle betrokkenen? (spelers, ouders, etc.))

- Kent u het competentieprofiel profvoetballer? Gebruikt u het profiel voor de opleiding? Zo ja, hoe dan? Zo niet, wat is een profvoetballer volgens de club?
- Hoe is het leerplan inhoudelijk opgebouwd? Welke leerlijnen zijn er in te herkennen? (M.a.w. welke aspecten worden er geleidelijk aan geleerd? bijv. technisch, sociaal-maatschappelijk)
- Hoe wordt in het leerplan aandacht besteed aan de verschillende leeftijdscategorieën? (Is er een doelstelling per leeftijdscategorie?)
- Houdt het leerplan rekening met *systematische* ontwikkeling van het voetballeerproces? Met welke aspecten wordt rekening gehouden? (denk bijv. aan periodisering).
- Hoe verhoudt de aandacht voor voetbalprestaties zich tot de aandacht voor het welzijn van de jeugd? Hoe typeert u de opleiding t.a.v. deze balans?
- Hoe ziet de weekindeling van jonge voetballers eruit? Hoe vaak trainen, wedstrijden, etc?
- Is er een internaat of reizen spelers heen en weer? Hoe ver wonen de spelers gemiddeld van de club? Is er een maximum afstand vastgelegd?

Dimensies

- Naast voetbal nog andere doelen versus voetbal als enige doel
- Brede (beroepsperspectief) versus smalle opleiding
- Proces- versus productbenadering (ook bij aspect VIII. begeleiding/coaching)

VII. Didactiek

Doel: Beschrijven van de gehanteerde didactische uitgangspunten en het verkennen van alternatieve didactische mogelijkheden.

(Kortom, hoe is het voetbalspel leerbaar gemaakt?)

a. Waarin verschilt de opleiding (methodiek) voor de jeugd (tot en met A-junioren / onder 19) en de training / coaching van volwassenen (profs)?

(denk aan aanpassen van: regels, spelvormen, afmetingen, aantallen, etc.)

b. Wat zijn kenmerken van de opbouw per leeftijdscategorie? Hoe is de complexiteit opgebouwd?

c. Hoe komt de club aan deze invulling van de opleiding? Waar haalt de club haar ideeën / uitgangspunten vandaan? (theorieën, disciplines, stromingen, voorbeelden, etc.)

d. Heeft de club een visie geformuleerd t.a.v. het opleiden van jeugd? Hoe is die te omschrijven? (NB. is onderdeel van de certificeringseisen)

Dimensies

- Jeugdige als mede-bepaler versus als afhankelijke van club
- Jeugdtraining met eigen karakter versus als copy van volwassenvoetbal
- Training van hele vaardigheden versus deelvaardigheden
- Gedifferentieerde didactiek versus uniforme didactiek

VIII. Begeleiding, coaching, training

Doel: Beschrijving feitelijke begeleidingsstructuur en het verkennen van mogelijke accentverschuivingen in de begeleiding.

a. Wie zijn verantwoordelijk voor de begeleiding van het voetbaltalent?

b. Hoe zijn de begeleiders toegerust? Wat is hun opleidingsachtergrond, wat zijn selectiecriteria? Zijn er functieomschrijvingen waarin dit is vastgelegd? Wat is een goede jeugdtrainer cq -begeleider?

c. In hoeverre is er aandacht voor begeleiding bij:

- Voetballen (vaktechnisch en spelinzicht): leren van voetbalvaardigheden, spelinzicht, etc.

- Gezondheid: hygiëne, omgaan met belastbaarheid, doping, blessures, etc.

- Mentaal: voor jezelf opkomen, omgaan met druk, tegen je verlies kunnen, spanning, morele dilemma's, concurrentie (bankzitters)

- School: schoolloopbaan, studiebegeleiding, prioriteiten, bredere

perspectief, etc.

d. Waar coachen de begeleiders op bij wedstrijden? Op resultaat, op individuele progressie, etc.? Waarop worden de begeleiders afgerekend?

e. Op welke wijze besteedt de club aandacht aan de sociale omgeving i.c. de relatie met ouders van de jeugdspelers? Waarom op deze wijze?

Dimensies

- Begeleiders zijn generalisten (incl. pedagogiek) versus specialisten (voetbal)
- Proces- versus productbenadering (ook bij aspect VI. Inhoud opleiding)

Deel C: Afsluiting Ruimte voor extra commentaar / opmerkingen)